

Samrådsredogörelse

Detaljplan för Blackeberg 3:1 m.fl. Områden vid Blackebergsvägen/Blackebergsbacken i stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby, Dp 2016–15112

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund.....	3
Förslagets syfte och huvuddrag.....	3
Hur samrådet bedrivits.....	3
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden.....	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	4
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	6
Arkitektur och gestaltning	7
Kulturmiljö	8
Olägenheter för grannar	10
Parker och grönområden	11
Gator och trafik	13
Teknisk försörjning.....	15
Hälsa och säkerhet	16
Övriga miljö- och klimataspekter.....	17
Övriga frågor	18
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	19
Föreslagna förändringar/frågor att studera vidare	20
Inkomna synpunkter	22
Statliga och regionala myndigheter och förbund	22
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	29
Övriga remissinstanser	37
Sakägare enligt fastighetsförteckning (49 st)	42
Övriga, ej sakägare (68 st)	71

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra cirka 420 bostäder med möjlighet till lokaler i bottenvåningarna i ett attraktivt och kollektivtrafikhärläge. Planen syftar även till att bygga samman stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby i enlighet med stadens mål. Förslaget sändes ut på samråd 2019-06-04 - 2019-09-15. Under samrådet har 149 yttranden inkommit varav 22 från olika remissinstanser. Utöver detta har listor med totalt 842 underskrifter skickats in.

Flertalet remissinstanser och ett stort antal boende är negativa till att bebyggelsen tar naturmark i anspråk. Miljöförvaltningen Skönhetsrådet, och Stadsdelsförvaltningen avstyrker bebyggelsen i område B, vilken föreslås i en smal del av den gröna kilen mellan Judarskogens och Grimsta naturreservat. Utredningarna gällande naturvärden och konnektivitet kommer kompletteras till granskning. Naturvärdena behöver analyseras ur ett bredare och större perspektiv innan ett tydligt ställningstagande kan göras gällande bebyggelse i område B.

Några remissinstanser samt flera boende är kritiska till bebyggelsen placerad inom riksintresset för kulturmiljövård i Södra Ängby.

Länsstyrelsen anser att det är möjligt att utveckla området utan att skada riksintresset men att justeringar behöver göras.

Byggnadshöjder och volymer samt påverkan på grönområdet kring Södra Ängby kommer att studeras vidare till granskning. Många boende framför synpunkter på att för lite hänsyn har tagits till en redan ansträngd trafik- och parkeringssituation. Påverkan från trafiken i området kommer att studeras vidare och beskrivas tydligare i planhandlingarna.

Några menar att planen bör hanteras med utökat förfarande och att den kan antas medföra betydande miljöpåverkan, och att det därmed bör tas fram en miljökonsekvensbeskrivning. Kontoret bedömer att planförslaget har ett så pass stort intresse för allmänheten och omfattar flera stora knäckfrågor att planförfarandet bör växlas från standardförfarande till utökat planförfarande. Länsstyrelsen instämmer med stadens bedömning att ingen miljökonsekvensbeskrivning behöver tas fram.

Länsstyrelsen anser inte att förslaget att leda dagvatten till sjön Judarn är acceptabelt. Framtagna utredningar visar att belastningen av Judarn endast blir marginell, endast en mindre del av planområdets dagvatten kommer ledas till Judarn och vattendraget är inte en vattenförekomst med miljö kvalitetsnormer kopplade till sig. Representanter från Staden kommer att träffa Länsstyrelsen angående frågan. Länsstyrelsen har även synpunkter på buller och

risk för förorenad mark. Frågorna kommer att utredas vidare till granskning.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de synpunkter som framkommit kan hanteras i den fortsatta planprocessen.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Detaljplanens syfte är att skapa förutsättningar för ny bebyggelse och allmänna platser mellan och intill stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby, längs med Blackebergsvägen och Blackebergsbacken. Genom att bygga i mellanrummet mellan Blackeberg och Södra Ängby är syftet att bättre koppla ihop de båda stadsdelarna. Bebyggelse föreslås i ett attraktivt och kollektivtrafikhögt läge.

Bebyggelsen föreslås innehålla cirka 420 bostäder och möjligheter till lokaler i bottenvåning. Utöver den nya bebyggelsen planeras även för upprustade gator och gångstråk samt ett upprustat parkrum. Förutsättningar skapas för bättre flöden mellan Blackeberg och Södra Ängby genom nya och förbättrade befintliga mötesplatser och förstärkta kopplingar med stråk mellan stadsdelarna.

Den nya bebyggelsen ska tillföra området en ny stadsbyggnadskaraktär för att ge området en egen identitet mellan de två starka karaktärerna Blackeberg och Södra Ängby. Den gröna utformningen med förgårdsmark och gröna släpp mellan byggnaderna ska knyta samman de tre områdena. Det gröna mellan, framför och bakom bebyggelsen blir den röda tråd som väver samman den nya bebyggelsen med Blackeberg och Södra Ängby.

Blackebergsvägen och Blackebergsbacken ligger vid ett äldre kulturlandskap och på gränsen mellan olika stadsdelar och bebyggelsegrupper med olika uttryck, skala och karaktärer. Platsens kulturhistoriska värden ställer krav en mycket god gestaltning.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2019-06-04 - 2019-09-15. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i FYRKANTEN i Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4. Planförslaget visades även på Bromma medborgarkontor, Blackebergsplan 5, samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen

Mitt i Bromma tisdagen den 4:e juni 2019. Samrådsmöte hölls 2019-08-28 i Södra Ängby skola, Blackebergsvägen 100 där ca 150 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Läsanvisning

På grund av mängden inkomna yttranden så besvaras de synpunkter som har inkommit ämnesvis. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne. Under rubriken "*Allmänt om förslaget och utvecklingen*" finns Stadsbyggnadskontorets samlade svar på den allmänna kritiken mot att bygga i planområdet.

I nästa avsnitt "*Inkomna synpunkter*" redovisas alla inkomna yttranden, sammanfattade. Här ges även svar på specifika synpunkter från remissinstanser.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Många boende anser att planförslaget är en överexploatering och önskar att planförslaget minskas. Alla delar av bebyggelsen får, från olika håll, kritik från boende i närområdet. Främst framförs kritik mot uppförandet av huskropparna i område B samt den nya bebyggelsens möte med riksintresset. Flera anser att utvecklingen i området går för snabbt och att planeringen vid Islandstorget får räcka.

Några menar att planförslaget inte stämmer överens med övriga styrande dokument i staden, bland annat i och med att naturmark tas i anspråk i ett område som är utpekad som grön kil.

Länsstyrelsen bedömer att planförslaget är möjligt att genomföra om förslaget anpassas med hänsyn till framförda synpunkter. Synpunkterna rör anpassning till riksintresset, miljö kvalitetsnormer för vatten, buller, förorenad mark och påverkan på den regionalt viktiga gröna kilen. Se vidare nedan under respektive rubrik.

Planhandlingar

I ett antal yttranden framförs kritiska synpunkter på planhandlingarna som anses vara missvisande. Framförallt gäller detta den del av planområdet som rör Blackebergsvägen och de illustrationer som redovisar planerad bebyggelse och den befintliga bebyggelsen i Södra Ängby. Det framförs att illustrationerna är missvisande och att den befintliga bebyggelsen medvetet inte

redovisas korrekt. I några av yttrandena antyds att stadsbyggnadskontoret medvetet mörkar effekten av den planerade bebyggelsen och inte redovisar mötet mellan den befintliga och den planerade bebyggelsen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Förslagets exploatering kommer att studeras vidare utifrån inkomna synpunkter, framför allt gällande anpassning till riksintresset Södra Ängby samt hänsyn till naturvärdena i området.

Planförslaget följer framtaget program och gällande översiktsplan. Stockholms stad växer och har ett högt uppsatt mål om antal byggda bostäder för att möta bostadsbristen. Detaljplanen syftar till att medge bostäder i ett kollektivtrafikhärlig och attraktivt läge. I alla projekt finns intressekonflikter som behöver vägas mot varandra, i aktuell detaljplan finns ett allmänt intresse av att skapa drygt 400 nya bostäder vilket behöver vägas mot bland annat påverkan på riksintresse för kulturmiljö, minskad naturmark och störningar för befintliga boende. För synpunkter specifikt gällande grönområden, se nedan under rubriken "Park och grönområden".

Sedan Blackeberg och Södra Ängby byggdes har staden utvidgats kraftigt och det som en gång var förortsmiljö är idag en mycket mer central miljö. Stadsbyggnadsprojekt i denna del av staden kan ha andra ideal än de som redan är byggda. Detta betyder inte att de befintliga värdena får förvanskas, Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att befintliga boendemiljöer inte kommer att få betydande påverkan av förslaget.

Gällande exploateringsgraden innebär stadens mål om fler bostäder att en relativt hög exploateringsgrad behöver hållas vid ny bebyggelse. Detta är särskilt viktigt i lägen nära befintlig kollektivtrafik och infrastruktur. Det är viktigt att hitta en balans mellan acceptabel påverkan på den befintliga bebyggelsen och samtidigt skapa ny bebyggelse i rätt omfattning. Att bygga bostäder utan att några närboende påverkas är svårt att genomföra i Stockholm idag.

Ett stort fokus till granskningshandlingarna kommer att läggas på att ta fram tydligare underlag gällande påverkan på bebyggelsen i Södra Ängby och i Blackeberg i form av sektioner, vybilder och beskrivningar.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Planprocess

En boende anser att planen felaktigt har handlagts enligt reglerna för standardförfarande enligt plan- och bygglagen (PBL 2010:900) och att planen ska handläggas enligt ett utökat förfarande. Flera är kritiska till att deras tidigare synpunkter i ärendet tycks ha negligerats.

Södra Ängby villaägarförening och ett antal boende riktar kritik mot att gränsen för riksintresset för kulturmiljövård i Södra Ängby redovisas felaktigt. Några menar att samrådet behöver tas om eftersom underlagsmaterialet är felaktigt.

Medborgarperspektiv

Några boende frågar sig om Blackebergs- och Södra Ängbyborna efterfrågat att stadsdelarna ska byggas ihop. I flera yttranden framförs att inte tillräcklig hänsyn har tagits till de som redan bor i närheten av planområdet och att planförslaget får oacceptabla konsekvenser för de närboende. En boende önskar att en folkomröstning genomförs.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret instämmer gällande synpunkterna att projektet bör handläggas enligt ett utökat förfarande.

Standardförfarande och utökat förfarande ser likadant ut fram till samrådet och kontoret har gjort bedömningen att projektet från samrådet ska bedrivas med utökat förfarande.

Kulturmiljöunderlaget har en felaktig avgränsning gällande utbredningen av området för Riksintresset Södra Ängby, en del av skogsområdet i sydväst om bebyggelsen i Södra Ängby är inte med i avgränsningen. I och med att aktuellt projekt inte berör de delar som felaktigt utelämnats så har Stadsbyggnadskontoret gjort bedömningen att det felaktiga underlaget inte påverkar den fortsatta planprocessen. Underlaget ändras till granskningen.

Projektet har följt planprocessen och haft dialog under program och samråd i enlighet med plan och bygglagen.

Stadsbyggnadskontoret deltog även i den medborgardialog som Stadsdelsförvaltningen i Bromma höll 2017. Folkomröstningar genomförs endast gällande mycket stora projekt som berör en stor del av kommunens invånare. I stadsbyggnadsprojekt är det tjänstemännens och politikernas roll att bedöma lämpligheten av ett projekt med hjälp av planprocessen med tillhörande samråd etc.

Arkitektur och gestaltning

Allmänt

Skönhetsrådet anser att argumentationen för bebyggelse på naturmarken i område B och C är för svag och avstyrker dessa delar helt.

Flera boende och *Samfundet St:Erik* anser att mycket av omgivningens ursprungskaraktär kommer förstöras, projektet är inte alls i linje med grundtanken med området. Några anser att exploateringen generellt inte ska tillåtas vara mer än tre eller fem våningar högt.

Några boenden frågar sig hur och vilka befintliga mötesplatser inom planområdet som ska stärkas.

Bromma stadsdelsförvaltning anser att det är en förutsättning att byggnaderna får lokaler i bottenplan för tryggheten.

Blackebergsvägen

Flera boende anser att bebyggelsen längs Blackebergsvägen är för hög för att smälta in. Husen som planeras är inte arkitektoniskt i linje med varken Södra Ängby eller Blackeberg och bör vara i samma höjd som befintliga byggnader. Någon boende ställer sig frågande om illustrationerna jämfört med befintliga byggnader är korrekta. *Skönhetsrådet* och *Bromma hembygdsförening* anser att byggnaderna bör sänkas en våning.

Område B

Flera anser att det är märkligt att högt fokus ligger på att byggnaderna längs Blackebergsvägen ska ligga lägre än befintliga villor men att detta inte nämns gällande bebyggelsen längs Blackebergbacken.

Område C

En boende anser att byggnaderna som illustreras är större på plankartan än på illustrationerna.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Blackebergbacken är i dagsläget till stora delar mörk och saknar bebyggelse och entréer som vänder sig mot gatan.

Stadsbyggnadskontoret anser att bebyggelsen i område B och C är viktig för att stärka stråket och skapa en större upplevd trygghet och stadsmässighet.

Syftet med detaljplanen är att ge det nybyggda området en ny karaktär, det är enligt Stadsbyggnadskontoret inte möjligt eller

lämpligt att bygga på samma sätt som i mitten på 1900-talet. Projektet ska fortsatt se över hur mötet mellan den nya och gamla bebyggelsen kan ske på bästa möjliga sätt.

Området saknar i dagsläget tydliga mötesplatser. Framför allt grönytan norr om korsningen Blackebergsvägen/ Blackebergsbacken ses som en yta som kan utvecklas.

Stadsbyggnadskontoret anser inte att det är lämpligt att kräva lokaler i bottenvåningarna i detta läge. Risk finns att ett krav på lokaler leder till att de blir svåra att hyra ut och därmed skapar en omvänd effekt med otrygga, outnyttjade fasader. Detaljplanen medger lokaler i bottenvåningarna.

Byggnadshöjder kommer att studeras vidare med avseende på påverkan på kulturmiljö och befintliga boende. Illustrationer och beskrivningar över bebyggelsens påverkan på befintlig bebyggelse och miljöer kommer att förtydligas i det fortsatta arbetet.

Anledning till ett tydligt fokus kring höjderna vid Blackebergsvägen är att området ligger inom riksintresse för kulturmiljö vilket innebär att de föreslagna byggnadernas påverkan inom detta område behöver studeras extra noggrant.

Byggnaderna i område C: Plankartan medger en smalare byggnadsyta för de övre våningarna jämfört med de lägre. Denna utformning och reglering kan vara en förklaring till varför de ser större ut på plankartan än på illustrationerna.

Kulturmiljö

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, riksintresse för kulturmiljö

Länsstyrelsen menar att området är möjligt att bebygga utan att orsaka en påtaglig skada på riksintresset. Planhandlingarna behöver kompletteras med bland annat ytterligare illustrationer och den nya bebyggelsens skala behöver anpassas så att den inte dominerar över den befintliga bebyggelsen i Södra Ängby. Länsstyrelsen konstaterar också att den gräns för riksintresset som presenteras i underlagen inte helt stämmer överens med den gräns som beslutats av Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen bedömer dock att detta inte har någon inverkan på de bedömningar som gjorts i planarbetet.

Bromma stadsdelsförvaltning anser bebyggelsen bör ändras till t.ex. radhusbebyggelse öster om Blackebergsvägen för att bättre möta riksintresset.

Skönhetsrådet menar att den föreslagna bebyggelsen utmed Blackebergsvägen innebär en intressant nytolkning av plansituationen. Området kan bebyggas trots ett komplicerat läge

med riksintresset för kulturmiljövård, Grimsta naturreservat och det ekologiskt särskilt känsliga området.

Boende i området anser att:

- Bebyggelsen försvårar läsbarheten för riksintresset i och med bebyggelse i den gröna kransen, vilken definierar riksintresset.
- En gata av stadskaraktär tillåts i ett område där riksintresset motiveras av att det är en sammanhängande förortsmiljö.
- Grönområdet på var sin sida om Blackebergsvägen är nödvändigt för att behålla de kulturhistoriska värdena. Planförslaget förstör ett unikt område där Stockholms årsringar i möts.
- Stadsbyggnadskontoret bortser helt från de bestämmelser som finns i detaljplanen för Södra Ängby.
- Det är märkligt att planen kan genomföras trots att villaägare knappt får göra några ändringar på befintliga fastigheter.
- Garagenedfarten skulle ändra karaktären inne i riksintresset.
- Flera boende samt *Södra Ängby villaägarförening* påtalar felaktigheter gällande avgränsningen för riksintresset i kulturmiljöanalysen.
- Hur bebyggelsen tar tillvara på riksintresset är inte beskrivet.

Länsstyrelsen framför även synpunkter på påverkan på kulturmiljön i förhållande till Blackeberg. Den planerade bebyggelsens möte med Ljunglöfska slottet beskrivs som angeläget att beskriva och illustrera ytterligare. Länsstyrelsen får medhåll av flera boenden och Stadsmuseet vilka anser att mötet mellan det nya och gamla inte samspelar. Mötet mellan de planerade byggnaderna i område B och de befintliga radhusen upplevs brutalt av vissa boende och de anser att förslaget tar inte hänsyn till de kulturhistoriska värden som radhusen har.

Landskapsbild/stadsbild

Skönhetsrådet påtalar att Blackebergsvägen tidigare har utgjort stadsdelsgräns efter att Stockholm inkorporerat Spånga landskommun. Den tidigare landsvägen får i planförslaget en ny utformning och ett tydligt gaturum med samlad bebyggelse istället för att utgöra en gräns mellan två stadsdelar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att förslaget inte får betydande påverkan på riksintresset, vilket får medhåll av *Länsstyrelsen* med förbehåll om att vissa justeringar genomförs. *Bebyggelsen i och i anslutning till riksintresset kommer att studeras vidare för att inte dominera över den befintliga bebyggelsen. Förslaget ska redovisas tydligare med sektioner och vybilder.*

Likaså gällande mötet med bebyggelsen i Blackeberg och mot Ljunglöfska slottet.

Planförslaget föreslår att en stadsmässig gata byggs i utkanten och i anslutning till riksintresset. Stadsbyggnadskontoret ser inte någon konflikt i att bygga en gata med mer stadsmässig karaktär i anslutning till ett område som har en tydligare förortsmiljö. Stadsbyggnadskontorets bedömning är att förslaget inte hotar Södra Ängbys status som en sammanhängande förortsmiljö.

Uttrycket för riksintresset Södra Ängby är bland annat kopplat till byggnadernas placering och utformning. Gällande detaljplan för Södra Ängby har tydliga utformningsbestämmelser för att bevara karaktären inom riksintresset, därför finns restriktioner gällande förändringar på byggnaderna. Detaljplanen för Blackebergsvägen innebär inga förändringar av bestämmelserna gällande den befintliga bebyggelsen i Södra Ängby. Marken inom Södra Ängby som föreslås för ny bebyggelse är enligt gällande detaljplan naturmark. En del av arbetet med att ta fram en ny detaljplan är att ändra användningen av gällande plan och utreda konsekvenserna av detta. Som uttryck för riksintressets beskrivs även den omgivande grönskan kring området. Grönskan kommer vid ett genomförande av detaljplanen fortsatt att vara en tydlig avgränsande del kring Södra Ängby varför Stadsbyggnadskontoret inte anser att förslaget innebär betydande påverkan på riksintresset.

Kulturmiljöunderlaget ska justeras så att utbredningen av riksintresset redovisas på korrekt sätt.

Påverkan från föreslagen garageinfart på Aroseniusvägen kommer att utredas vidare. Hur infarten och bebyggelsen kan placeras för att minska intrånget i grönstrukturen kring Södra Ängby kommer också att studeras vidare.

Ett av detaljplanens syften är att bygga samman stadsdelarna Södra Ängby och Blackeberg. Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att stadsdelsgränsen fortsatt kommer att vara identifierbar i och med att bebyggelsekaraktären i de båda befintliga områdena och det nya skiljer sig åt.

Olägenheter för grannar

Flera boende anser att det bör tas fram tydligare solljusstudier för boende i radhusen norr om område B. Enstaka boende på Björnssonsvägen efterfrågar också tydligare solstudier. Solljusstudier på vintern och hösten efterfrågas. Flera anser att byggnaderna i området B skapar oacceptabel skuggning för befintliga boenden. Flera påtalar också störningar och ökade risker under byggskedet, både avseende ökad trafik och risk för skador på

byggnader i samband med sprängningsarbeten och eventuella ändrade grundvattennivåer. Några boende menar att trafiken in och ut från garaget öster om Blackebergsvägen kommer att innebära olägenheter i form av strålkastarljus och buller från trafik och garageport. Någon menar att den förväntade ökade trafiken leder till ökade utsläpp och påverkan på luftkvaliteten hos de befintliga boende i närområdet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Solljusstudier kommer att studeras vidare i det fortsatta arbetet. När solstudier tas fram så studeras framför allt situationen kring vår- och höstdagjämning, solförhållandena är samma för dessa två dagar. I och med att solen står lågt på himlen under de mörkaste delarna av året är det svårt att dra slutsatser från en solstudie på vintern i och med att även mycket låg bebyggelse kastar långa skuggor.

Respektive byggaktör ansvarar för att sprängningsarbeten och övriga frågor gällande byggtid hanteras för att minimera störning. Staden ansvarar för utbyggnad av allmän plats. Viss störning är oundviklig vid större byggprojekt men framkomligheten är av stor vikt och ska upprätthållas under hela byggtiden.

Påverkan från garaget öster om Blackebergsvägen gällande trafikmängder och störningar från strålkastare kommer att studeras i det fortsatta arbetet.

Luftkvaliteten i området är och förväntas förbli fortsatt god.

Parker och grönområden

En majoritet av de inkomna yttrandena, nästan 100 stycken, berör frågan om bevarande av grönsystemer som planområdet tar i anspråk.

Flera remissinstanser, däribland *Miljöförvaltningen, Bromma stadsdelsförvaltning, Skönhetsrådet* och *Naturskyddsföreningen* samt en stor mängd boenden menar att bebyggelsen i de östra delarna av Blackebergbacken, område B, bör strykas ur förslaget. Även *Länsstyrelsen, Region Stockholm* och närliggande bostadsrättsförening anser att planförslaget behöver anpassas för att minska påverkan på grönkilen. De två byggnaderna som föreslås i område B är placerade i en smal del av den gröna kilen som går mellan Judarn och vidare norr- och västerut mot Görväln. Grönsambandet som redan idag är svagt riskerar att helt brytas, spridningsvägar för biologisk mångfald stängs av.

Viss kritik från boende och *Naturskyddsföreningen* riktas även mot övriga delar i planområdet. Område A bör anpassas så att fler naturvärdesträd med talticka kan bevaras och område C kritiseras också i och med att den känsliga grönkilen avsmalnas. Samma yttranden anser att motiven till att inte ta fram en MKB i planbeskrivningen är alldeles för svag.

Konnektivitetsanalysen borde ta med en mängd arter och inte bara tall- och eklevande insekter. Många däggdjur rör sig i området. Görvälnkilen och påverkan på denna behöver beskrivas bättre.

Naturskyddsföreningen, *Miljöförvaltningen* och många boenden anser att *naturvärdesinventeringen* är för svag och inte berör hela området varför påverkan inte kan bedömas. Naturvärdet behöver utredas ur ett större perspektiv än bara planområdet.

Miljöförvaltningen anser att en förutsättning för bebyggelse inom Stockholms gröna infrastruktur är att de naturvärden som går förlorade ersätts.

Flera boenden framhåller även att:

- Översiktsplanen anger att ”En livskraftig grön infrastruktur och blåstruktur med rik biologisk mångfald ska upprätthållas och stärkas”, vilket är motstridigt mot planförslaget.
- Kvarteret Japanen, söder om område B har anpassats för att bevara grönkilen, värden som nu går förlorade.
- Mötet mellan naturmarken och den nya bebyggelsen behöver ske naturligt.
- Många bor i området för den närliggande naturen och att förslaget inte rimmar med beskrivningen att ”naturområdets karaktär ska bibehållas”.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret anser utifrån inkomna synpunkter att utredningarna gällande naturvärden och konnektivitet behöver kompletteras. Naturvärdena behöver analyseras ur ett bredare och större perspektiv innan ett tydligt ställningstagande kan göras gällande bebyggelse i område B.

I Översiktsplanen är den gröna kilen utpekad att gå längs med vattnet, denna del berörs inte av förslaget. Efter att de kompletterande utredningarna gällande naturvärdena är genomförda kommer en ny bedömning att tas gällande hur stort värde grönkilen har ur ett större biologiskt perspektiv.

En tydligare analys och beskrivning över möjligheten att bevara träd kring den tänkta bebyggelsen samt beskrivningar av kvartersmarken kommer att tas fram till granskning.

Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att projektet inte innebär betydande miljöpåverkan och att en miljökonsekvensbeskrivning inte behöver tas fram. Länsstyrelsen håller med om den bedömningen under förutsättning att förslaget bearbetas vilket nu kommer att ske fram till granskning.

Gator och trafik

Biltrafik och parkering

I drygt 60 yttranden framförs synpunkter rörande parkering och trafik. Flera menar att infrastrukturen inte hänger med i utvecklingen när bostäder, kontor och köpcentra byggs och efterfrågar en trafikanalys över ett större område. Många menar att det redan idag råder brist på parkeringsplatser i Blackeberg och Södra Ängby, planförslaget kan komma att förvärra denna situation. Flera anser att parkeringsnormen är alltför låg i planförslaget och i ett yttrande förespråkas att ett parkeringshus uppförs i Blackeberg för att lindra bristen på parkeringsplatser. Brf Mälarbacken och en boende är kritisk till att parkeringen vid vårdboendet intill Blackebergsbacken föreslås tas bort. Något enstaka yttrande anser att parkeringsnormen är för hög och att man för att klara klimatmålen bör satsa på mobilitetsåtgärder.

Synpunkter framförs också på att trafiksäkerheten kommer att försämrats med många nya boende och fler trafikorörelser. Brf Mälarbacken och flera boende framför att Blackebergsbacken redan idag är olycksdrabbad och har en problematisk trafiksituation och frågar sig hur det ska lösas. De menar även att ”getingmidjan” vid busshållplatsen intill område B bidrar till köbildning och framkomlighetsproblem på Blackebergsbacken.

Några boende påpekar att det planerade parkeringsgaraget öster om Blackebergsvägen, med utfart mot Aroseniusvägen, kommer att göra en redan problematisk trafiksituation ännu värre.

Trafikförvaltningen menar att det är bra att utfart från garaget sker mot en lokalgata istället för mot Blackebergsvägen.

En boende frågar sig för hur utfarterna från befintliga fastigheter längs Blackebergsvägen är tänkta att ske och oroar sig för att de inte kommer kunna parkera på uppfarten till deras hus.

Gång- och cykeltrafik

Några tar upp att det är positivt att Blackebergsvägen byggs om till en gata mer anpassad för gående och cyklister. Några framför problem med trafiksäkerheten för gående och cyklister när fler boende väntas i området med en ökad biltrafik som följd.

Trafikkontoret välkomnar utvecklingen av Blackebergsvägen och menar att den ligger i linje med översiktsplanen.

Kollektivtrafik

Ett flertal yttranden nämner att det råder kapacitetsbrist på tunnelbanan och ifrågasätter att inte mer har utretts kring detta under planprocessen. Några menar att inga fler bostäder bör byggas utmed tunnelbanans gröna linje västerut innan en lösning på kapacitetsproblemet kan presenteras.

Stadsdelsförvaltningen påtalar att det är viktigt med ökad turtäthet på kollektivtrafiken och att trygga skolvägar samt framkomlighet för äldre och funktionshindrade säkras.

Tung trafik

Några boende menar att hastighetsbegränsningen utmed Blackebergsvägen och Blackebergsgbacken inte följs samt att den tunga trafiken bör ledas någon annan väg än via Blackebergsvägen. *Trafikverket* påtalar att de har avtal med Stockholms stad gällande tunga transporter från Tyska botten till Bergslagsvägen. Enligt Trafikverkets prognoser så kommer transporterna fortsätta till 2025. Trafikverket förutsätter fortsatt framkomlighet under planens byggskede.

Några befarar att en kaotisk trafiksituation under byggtiden kan påverka trafiken så att det blir smittrafik på smågatorna i Södra Ängby. Flera boende påtalar också att trafiksituationen för barnen vid Södra Ängby skola förvärras under byggtiden med ökad trafik som skapar buller och en farligare trafiksituation. Staden bör göra en kartläggning av trafikkonsekvenser innan man startar ett större byggprojekt.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Trafiksituationen över området och specifikt gällande ut- och infarten till garaget öster om Blackebergsvägen kommer att ses över i det fortsatta arbetet. Trafiksäkerheten har ett stort fokus i utformningen av det nya förslaget.

Parkeringen vid vårdboendet kommer att ersättas av en ny markparkering på andra sidan gatan.

Byggaktörerna kommer att genomföra flera mobilitetsåtgärder med bland annat bilpool vilket syftar till att hålla nere behovet av antalet parkeringsplatser. Området ligger kollektivtrafikhärt vilket minskar behovet av bil för de kommande boende. SL ansvarar för utbyggnaden av kollektivtrafiken. Ett förslag till trafikutformningen

för hela planområdet är under framtagande och ska utformas för god framkomlighet för alla färdmedel samt skapa erforderlig plats för busshållplatser.

Utfarterna för de befintliga villorna längs med Blackebergsvägen ska fortsatt fungera som i dagsläget. Plankartan kan komma att ändras för att tydliggöra detta.

Teknisk försörjning

Vattenförsörjning, spillvatten

Brf Mälarbacken framför en synpunkt gällande att spillvatten- och vattenledningar idag hanteras inom samma pumphusbyggnad och önskar att detta åtgärdas.

Dagvatten

Länsstyrelsen är positiv till ett duplikat system men anser inte att dagvatten bör ledas till Judarn. Miljöförvaltningen anser att en större mängd dagvatten bör hanteras via gröna tak. Natruskyddsföreningen förordar en öppen dagvattenhantering.

EI/Tele

Skanova har mark samt luftförlagda teleanläggningar i och i anslutning till planområdet. Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge.

Energiförsörjning

Stockholm Exergi meddelar att fjärrvärme kan anslutas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I området finns idag ett kombinerat ledningsnät vilket leder både dagvatten och avloppsvatten till reningsverk. I och med utbyggnaden föreslås ett duplicerat system vilket ska leda dagvatten och avloppsvatten separerat.

Frågan om dagvatten kommer att arbetas vidare med och specificeras till granskningen. Gällande MKN för Judarn, se under avsnittet "Miljö- och klimataspekter"

Dagvattensystemet ligger i förslaget under den föreslagna trafiklösningen. Ett öppet dagvattensystem hade därmed krävt en bredare sektion vilket hade inneburit att mer naturmark hade behövt tas i anspråk vilket inte är önskvärt.

Stadsbyggnadskontoret ska studera möjligheten att öka och reglera andelen gröna tak i projektet.

Frågorna gällande genomförande för exempelvis ledningar och fjärrvärme kommer att intensifieras inför granskning.

Hälsa och säkerhet

Buller och vibrationer

Länsstyrelsen framför synpunkter på buller och hänvisar till Trafikverkets yttrande gällande tung trafik från Tyska botten. Länsstyrelsen anser att antalet lägenheter med speciallösningar för att klara riktvärden för uteplats behöver redovisas och regleras med planbestämmelser. De speciallösningar som krävs för att uppnå tysta uteplatser behöver enligt Länsstyrelsen regleras med planbestämmelser.

Länsstyrelsen anser vidare att buller från Södra Ängby bollplan behöver utredas vidare då det har uppmätts bullernivåer över riktvärdena för externt industribuller.

Trafikförvaltningen framför synpunkter på buller och vibrationer. De menar att lågfrekvent buller bör beskrivas i planbeskrivningen och att planbestämmelser om maximal nivå på vibrationer behöver föras in i planen.

Miljöförvaltningen påpekar att markförhållandena i området utmed Blackebergsvägen utgörs av lera och att vibrationer från tung trafik därmed behöver beaktas. Planbestämmelser om maximal vibrationsnivå bör föras in. I planarbetet behöver även närheten till Södra Ängby bollplan och buller därifrån beaktas. Planbeskrivningen bör också kompletteras med uppgifter om hur stor andel av lägenheterna som behöver tekniska åtgärder för att klara bullerriktvärden. Eventuellt buller i form av fläktljud från verksamheten vid Mälarbackens vårdboende behöver beaktas. Några boende menar också att den ökade trafiken som följer av de planerade bostäderna leder till högre bullernivåer.

Geoteknik

Länsstyrelsen anser att kommunen behöver ta ställning till om det föreligger risk för ras och skred i områden vid Blackebergsvägen.

Hälsa

Länsstyrelsen påpekar att delar av området som planeras för bebyggelse är utfyllt och att en miljöteknisk undersökning behöver utföras för dessa delar.

Någon boende menar att förtätningen i Blackeberg skulle innebära en stress och otrygghet med överfulla skolor och förskolor samt risk för långa avstånd till barnomsorg.

Någon menar att de planerade höghusen istället för trygghet tvärtom leder till större otrygghet i samband med att området blir en byggarbetsplats. Otryggheten är inte att det finns mörka parker utan att det sker uppgörelser bland kriminella i bostadsområdena.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Planhandlingarna kommer att kompletteras gällande buller från tung trafik från Tyska Botten och från Södra Ängbys Bollplan. Planhandlingarna ska även förtydliga vilka speciallösningar för lägenheter och uteplatser som är möjliga avseende bullerstörningar. Stadsbyggnadskontoret anser inte att det är lämpligt av att reglera exakta lösningar med planbestämmelse.

Bullerutredningen ska även kompletteras gällande vibrationer, och fläktljud från Mälarbackens vårdboende.

Den geotekniska utredningen vid Blackebergsvägen ska kompletteras gällande risken för skred och ras.

Till granskning kommer provtagningar ske av de utfyllnadsmassor som finns i planområdet för att utreda om det kan föreligga någon risk för förorenade massor.

Övriga miljö- och klimataspekter

Byggtekniska aspekter

Några boende anser att byggnaderna bör byggas på det mest klimatsmarta sätt som finns, till exempel med hjälp av solpaneler, odlingsmöjligheter för de boende på gårdar och tak samt återanvändning av regnvatten för bevattning etc.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Flera boenden samt naturskyddsföreningen framför synpunkter på att det saknas en miljöbedömning/miljökonsekvensbeskrivning.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen har synpunkter på miljökvalitetsnormer för vatten och den extra belastning som Judarn får vid duplicering av ledningsnätet. Länsstyrelsen menar att förslaget att leda dagvatten till Judarn innebär en oacceptabel ökning av belastningen på sjön och att andra lösningar måste hittas.

Länsstyrelsen vill också att staden ska utreda eventuell förekomst av sulfidberg där sprängning kommer att ske. Sprängning av betydande mängder sulfidberg skulle kunna leda till att miljökvalitetsnormer för vatten inte kan följas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret har inte möjlighet att styra specifika detaljer i hur byggnaderna kommer att uppföras men kan till exempel sätta ett krav på att gröna tak ska uppföras. Frågan lyfts till byggaktörerna och ses över till granskning.

Alla detaljplaneprojekt ska enligt plan och bygglagen genomgå en behovsbedömning för att göra en bedömning om projektet kan medföra betydande miljöpåverkan. Stadsbyggnadskontoret har gjort bedömningen att projektet inte innebär betydande miljöpåverkan, Länsstyrelsen håller med om den bedömningen under förutsättning att förslaget bearbetas vilket nu kommer att ske fram till granskning.

Stadsbyggnadskontoret gör bedömningen att belastningen av Judarn endast blir marginell. Endast en mindre del av planområdets dagvatten kommer ledas till Judarn och vattendraget är inte en vattenförekomst med miljö kvalitetsnormer kopplade till sig. Stadsbyggnadskontoret kommer att tydliggöra hur kontoret ser på frågan gällande Judarn till Länsstyrelsen. Planhandlingarna kommer också förtydligas till granskning.

Staden arbetar med att ta fram ett arbetssätt för hur frågan med sulfidberg ska hanteras vilket kommer att redovisas till granskningen.

Övriga frågor

Några boende framför att de är oroliga för värdeminskning på deras fastigheter på grund av den föreslagna bebyggelsen.

Synpunkter framförs på att den befintliga infrastrukturen och butiker, skolor och förskolor med mera inte klarar av en större befolkning än vad området har idag.

En boende anser att det är ett lovvärt led i Stockholms bostadsförsörjning att bebygga områdena längs Blackebergsvägen och Blackebergbacken.

Stadsdelsförvaltningen framför även att det är viktigt att satsa på att utveckla idrottsplatsen för att möta en större framtida efterfrågan.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontorets ambition är att ge förutsättningar för en attraktiv boendemiljö som många kommer att vilja bo i, kontoret ser inte att den föreslagna bebyggelsen skulle leda till en värdeminskning av fastigheterna i området.

Två förskolor planeras i närhet till planområdet. Vid Islandstorget planeras även en skolverksamhet och det finns krav på att flera lokaler anordnas.

Ingen satsning på idrottsplatsen ingår i budgeten för aktuell detaljplan.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret anser att planförslaget bidrar till att uppfylla samtliga av översiktsplanens fyra mål. Den planerade bebyggelsen innebär att ett värdefullt tillskott av bostäder kan skapas i ett attraktivt, kollektivtrafikhärläge. Stadsbyggnadskontoret konstaterar att det finns intressekonflikter inom ett antal frågor. Främst handlar det om en önskan hos många boende att behålla grönområden och undvika bebyggelse inom riksintresset Södra Ängby, vilket ska vägas mot ett starkt allmänintresse att skapa bostäder

Bebyggelsen medverkar till att bygga samman stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby i enlighet med stadens mål. Bebyggelsen planeras efter befintliga vägar som rustas upp, istället för att bygga helt ny infrastruktur.

Den påverkan som planförslaget får på befintlig bebyggelse bedöms vara måttlig. Riksintresset Södra Ängby bedöms påverkas genom att läsbarheten av kulturmiljön minskar och att grönskan, som är en del av uttrycket för riksintresset, minskar. Kontoret bedömer att påverkan inte kommer innebära en påtaglig skada på riksintresset, vissa justeringar genomförs.

Ytor av naturmark tas i anspråk. Utredningarna gällande naturvärden och konnektivitet kommer kompletteras till granskning. Naturvärdena behöver analyseras ur ett bredare och större perspektiv innan ett tydligt ställningstagande kan göras gällande bebyggelse i område B. I övriga delar bedöms inte påverkan på naturområden bli betydande. Åtgärder ska fortsatt ses över för att minska påverkan på naturen.

Kontoret anser att förslaget att leda dagvatten till Judarn endast ger en marginell ökning av föroreningar som inte kommer påverka sjöns ekologiska status. Dialog ska ske med Länsstyrelsen, vilken anser att förslaget är oacceptabelt och att ett annat alternativ behöver tas fram. I övrigt anses Länsstyrelsens synpunkter kunna hanteras med mindre justeringar.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de synpunkter som framkommit kan hanteras i den fortsatta planprocessen.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att stadsbyggnadsnämnden godkänner redovisningen av plansamrådet och att slutligt planförslag upprättas och ställs ut för granskning.

Föreslagna förändringar/frågor att studera vidare

Utifrån inkomna synpunkter under samrådet föreslås följande frågor studeras vidare under planprocessen:

- Utredningar kommer att kompletteras för att få en tydligare bild av naturvärdena samt spridningssamband gällande ekosystemet för naturvärden och djur i området.
- Markens användning och gränsdragning mellan kvartersmark och allmän plats, samt möjligheten att bevara värdefulla träd kommer att studeras ytterligare för att minimera påverkan på grönområden.
- Bebyggelsens påverkan på riksintresset Södra Ängby ska studeras vidare.
- Trafik- och parkeringsfrågan kommer att studeras vidare. Förslaget kommer förtydligas i planhandlingarna.
- En miljöteknisk undersökning kommer att tas fram för området vid den befintliga parkeringsplatsen i enlighet med Länsstyrelsens önskemål.
- Bullersituationen ska tydligare beskrivas och bedömas.

Inom respektive delområde föreslås följande studeras:

Område A

- Möjligheten att justera föreslagen bebyggelse inom riksintresset, öster om Blackebergsvägen, för att minska påverkan på den befintliga villabebyggelsen inom riksintresset.
- Garageutfartens utformning och påverkan på närboende vid Aroseniusvägen i form av exempelvis ljus från strålkastare, samt påverkan på riksintresset.
- Byggnadernas våningsantal ska studeras för att ytterligare ta hänsyn till riksintresset.

Område B

- Komplettering av utredningar för att få ett bättre underlag gällande bedömningen av hur exploateringen påverkar grönkilens naturvärden.

- Se över de skuggstudier som gjorts för bebyggelsens påverkan på närliggande radhus.

Område C

- Ytterligare underlag tas fram för att avgöra om bebyggelsen skala eller placering närmast Ljunglöfska slottet behöver justeras för att ta hänsyn till kulturmiljövärdena.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2016–15112. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4. Totalt tre namnlistor innehållandes uppskattningsvis drygt 800 underskrifter, med protester mot planförslaget har skickats till stadsbyggnadskontoret.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsen bedömer att det är möjligt att genomföra planförslaget utan att påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövården uppstår, om riksintressets värden kan säkras. Byggnadernas skala i förhållande till riksintresset, influensområde för flyghinder samt planområdets lokalisering i en regional grönkil behöver studeras vidare. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning att detaljplanens genomförande inte kan förväntas medföra betydande miljöpåverkan.

Prövningsgrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Riksintresse luftfart: Kommunen behöver anpassa planförslaget efter höjdbegränsningen för Bromma flygplats.

Riksintresse kulturmiljö: Under förutsättning att de förhållningssätt och åtgärder, som kommunen redovisar i planbeskrivningen, för att upprätthålla att riksintressets värden kan säkras bedömer Länsstyrelsen att planförslaget är möjligt att genomföra utan att påtaglig skada på riksintresset uppstår. Länsstyrelsen vill framhålla vikten av att den omgivande grönskan kring riksintresset Södra Ängby, även efter planens förverkligande, verkligen uppfattas som ett skogsparti som markerar områdets ursprungliga utbredning. Till granskningsskedet bör kommunen förtydliga hur marken mellan de nya byggnadskropparna kommer att utformas.

Länsstyrelsen anser att det är av vikt att vegetationen syftar till att förstärka den gröna släntfoten mot Södra Ängby. Det är också av stor vikt att den tillkommande bebyggelsen ligger lägre än den befintliga bebyggelsen i Södra Ängby och Blackeberg och inte tillåts dominera över dem. En större anpassning främst gällande höjden är angelägen

Länsstyrelsen efterfrågar till granskningsskedet fler illustrationer i planbeskrivningen som redovisar hur den planerade bebyggelsen

kommer att te sig i stadsbilden och hur marken mellan husen är tänkt att utformas. I synnerhet bör siktlinjer från Södra Ängby redovisas så att påverkan på de riksintressanta värdena kan bedömas.

Mellankommunal samordning: Planområdet ligger inom den regionala grönkilen ”Görvälnkilen” (RUFS 2010 och 2050). I området finns betydelsefulla ekologiska spridningszoner mellan Grimstaskogen och Judarskogen. I planområdets södra del kommer det utpekade svaga gröna sambandet med ekologiska funktioner försvagas (främst genom uppförande av område B). De skydds- och kompensationsåtgärder som kommunen föreslår kan i viss mån uppväga för planens intrång i grönstrukturen.

Miljökvalitetsnormer för vatten: Länsstyrelsen ser positivt på förändringen till ett duplikatsystem. Eftersom Judarn idag har en särpräglad och särskild opåverkad vattenstatus, anser Länsstyrelsen dock att det innebär stora risker för skador på sjöns vattenkvalitet då kommunen avser leda dagvatten till sjön. Sjön klassas som ett övrigt vatten vilka också skyddas från försämringar som kan leda till negativa påverkan i relaterade vattenförekomster. Länsstyrelsen anser den ökade belastningen som oacceptabel. Planen ska bidra till att miljökvalitetsnormerna följs, inte bara leva upp till försämringsförbudet. Till granskningsskedet behöver kommunen, i planbeskrivning eller med stöd av underlagsmaterial, redovisa hur fördröjningskravet på 20 mm är tillräckligt för planområdet. Länsstyrelsen anser att alternativa recipienter behöver utredas och ges företräde framför Judarn. För att planen inte ska innebära negativa effekter på Judarn behöver en väldimensionerad fördröjning av allt dagvatten samt rening av huvuddelen av dagvattnet ske innan det släpps ut i sjön. Det gäller också skyfallsrelaterat dagvatten. Länsstyrelsen ställer sig frågande till beskrivningen att föroreningsbelastningen Mälaren-Fiskarfjärden, det finns idag inte någon belastning på fjärden från planområdet. Om ett genomförande av planen innebär större sprängningar så behöver förekomsten av sulfidmineraler i berggrunden utredas och utvärderas inom planarbetet. Sprängning av betydande mängder sulfidberg skulle kunna leda till att miljökvalitetsnormer för vatten inte kan följas.

Förorenad mark: Delar av området är utfyllt, kommunen behöver säkerställa att risk inte föreligger för människors hälsa. Länsstyrelsen anser att en miljöteknisk undersökning behöver utföras för att säkerställa att marken är lämplig för bostadsändamål.

Buller: Länsstyrelsen hänvisar till Trafikverkets yttrande (2019-06-04) och anser att kommunen i bullerberäkningar ska beakta de tunga

transporter som enligt prognos kommer att gå från Tyska botten, längs med Blackebergsvägen, till Bergslagsvägen fram till 2025. Länsstyrelsen efterfrågar en redovisning över hur stor andel av lägenheterna där specialåtgärder krävs för att få till en bullerskyddad sida samt bullerskyddade uteplatser, Länsstyrelsen anser att åtgärderna behöver regleras i plankartan. Kommunen behöver utreda hur påverkan från buller blir från Södra Ängbys bollplan. I bullerutredningen (ACAD, 2019-05-09) redovisas att uppmätta ekvivalenta ljudnivåer överskrider Boverkets riktvärden för industribuller.

Blackebergsbacken: Till granskningsskedet behöver kommunen redovisa hur uteplatserna vid bebyggelsen ska utformas för att klara riktvärdena och beroende på åtgärd kan det även vara lämpligt att reglera åtgärderna i plankartan.

Geoteknik: Utförda jordbergssonderingar visar att berget vid Blackebergsvägen är fritt från märkbara sprickor, bortsett från i en sonderingspunkt där sprickor påträffades vid 1,7 meters borrhning i berg. Länsstyrelsen anser att kommunen behöver ta ställning till om risk för ras eller skred förekommer vid Blackebergsvägen och redovisa detta till granskningsskedet.

Rådgivande synpunkter

Kulturmiljö: I granskningshandlingarna kan kommunen med fördel redovisa hur den tillkommande bebyggelsen påverkar de lokalt intressanta kulturmiljöerna vid Blackebergs gård, Ljunglöfska villan och de grönklassade bostadshusen i Blackeberg närmast planområdet. Vidare kan kommunen även visuellt redovisa hur siktlinjer påverkas från vattnet över Tyska botten och det äldre kulturlandskapet. Här bör även kommunen beakta siktlinjen från krönet ut över Tyska botten och ut över vattnet samt hur den nya bebyggelsen kommer sticka upp bakom sjukhuset vid Blackebergsbacken. De grönområden som omgärdar bebyggelsen i Blackeberg är värdefulla på motsvarande sätt som gällande Södra Ängby då det avgränsar bebyggelsen och också är ett tydligt särdrag för tidens planeringsideal med hus i park.

Social hållbarhet: Planen syftar även till att få stadsdelarna att bättre kopplas samman. Det är positivt att kommunen beskriver hur planförslaget kan bidra med ökad trygghet. Länsstyrelsen saknar dock relevanta sociala aspekter som kan visa att den nya bebyggelsen kan bli ett samspel mellan stadsdelarna, i enlighet med översiktsplanen. Med en tydligare redovisning av exempelvis utformningen av de offentliga rummen, och en bedömning av hur de ska användas, kan förutsättningar för samspelad integration lyftas. Det kan exempelvis vara en bedömning av vilka frågor som

kan vara gemensamma för stadsdelarna och hur förutsättningarna för detta ges i planen.

Planbeskrivningen kan med fördel tydligare redovisa vilka som kommer att kunna bo och använda sig av området samt vilka ambitioner som finns gällande upplåtelseformer samt lägenhetsstorlekar. Utifrån detta kan kommunen tydligt knyta detaljplanens sociala hållbarhetsdimension till strategiska dokument. Utifrån en analys över målgrupper och dess gemensamma intressen kan kommunen finna utgångspunkter i valet av utformning och gestaltning för offentliga rum och grönsatser.

Barnperspektiv: Utifrån ett barnperspektiv bör kommunen inom planprocessen undersöka risken för betydande negativa konsekvenser gällande hälsosamma, jämställda och naturliga miljöer. Där bör hänsyn tas till tillgången till tillgängliga grönytor och hur bostadsgårdarna är utformade. Om samtal har förts med barn utifrån deras behov i framtagandet av planförslaget så bör detta redovisas. Upphöjda gårdar med underbyggda garage ha sällan tillräckliga jorddjup för träd och annan högre vegetation. Utformningen av vistelsemiljöer behöver beakta att höga byggnader kan föra ned kraftiga vindar vilket kan ge negativ påverkan på uteplatser och andra tänkta mötesplatser. Länsstyrelsen konstaterar att det saknas en analys av det ökade trycket på användningen av grönsatser i samband med planerade utbyggda skolor i närområdet och förslagets 420 nya bostäder.

Elnätsstation: I planbeskrivningen bör det framgå vilka säkerhetsåtgärder som kommer att vidtas för att minimera risken att människor utsätts för elektromagnetisk strålning i anslutning till stationerna.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Planförslaget justeras efter höjdbegränsningen för Bromma flygplats.

Byggnadshöjderna i och i anslutning till riksintresset kommer att studeras för att inte dominera över den befintliga bebyggelsen. Förslaget ska redovisas tydligare med sektioner och vybilder. Likaså gällande mötet med bebyggelsen i Blackeberg och mot Ljunglöfska slottet. Planhandlingarna ska förtydligas gällande hur marken mellan byggnaderna ska utformas samt hur skogspartiet kring riksintresset påverkas. Kulturmiljöunderlaget ska justeras så att utbredningen av riksintresset redovisas på korrekt sätt.

Stadsbyggnadskontoret gör bedömningen att belastningen av Judarn endast blir marginell. Endast en mindre del av

planområdets dagvatten kommer ledas till Judarn och vattendraget är inte en vattenförekomst med miljökvalitetsnormer kopplade till sig.

I detaljplanens dagvattenutredningar redovisas hur dagvattenhantering planeras och hur stadens åtgärdsnivå tillämpas. Åtgärdsnivån är den dimensioneringsriktlinje som gäller vid nybyggnation och staden har inte för avsikt att ställa ytterligare krav än åtgärdsnivån i enskilda projekt. Staden bedömer det som orimligt att rena skyfallsvatten. Stadsbyggnadskontoret kommer att tydliggöra hur kontoret ser på frågan gällande Judarn till Länsstyrelsen. Planhandlingarna kommer också förtydligas till granskning.

Staden arbetar med att ta fram ett arbetssätt för hur frågan med sulfidberg ska hanteras vilket kommer att redovisas till granskningen.

Stadsbyggnadskontoret kommer att komplettera utredningarna gällande naturvärden och konnektivitet.

Till granskning kommer provtagningar ske av de utfyllnadsmassor som finns i planområdet för att utreda om det kan föreligga någon risk för förorenade massor.

Planhandlingarna kommer att kompletteras gällande buller från tung trafik från Tyska Botten och från Södra Ångbys Bollplan. Planhandlingarna ska även förtydliga vilka speciallösningar för lägenheter och uteplatser som är möjliga avseende bullerstörningar. Stadsbyggnadskontoret anser inte att det är lämpligt av att reglera exakta lösningar med planbestämmelse.

Bullerutredningen ska även kompletteras gällande vibrationer, och fläktljud från Mälarbackens vårdboende.

Trafikförvaltningen, Region Stockholm

RUFS 2050: Enligt RUFS 2050 ligger detaljplaneområdet delvis i den gröna kilen Görvälnkilen vilken är viktig för hela Stockholmsregionen, både som rekreationsområde och för ekologiska samband. Ett resonemang bör föras kring hur den gröna kilens funktioner kan stärkas och utvecklas, till exempel genom att skapa bättre förutsättningar för ekologiska spridningssamband, ekosystemtjänster och biologisk mångfald - med ett större perspektiv än det rent lokala. I och med förslaget smalnas den gröna kilen av mot vattnet i ett redan känsligt läge. Region Stockholm anser även att planbeskrivningen borde kompletteras med en skrivning om RUFS 2050 och områdets definition och status enligt denna.

Kollektivtrafik: I planhandlingarna är kollektivtrafiken beskriven på två ställen på relativt olika sätt. I det ena fallet är gångavstånden till tunnelbanestationerna inte korrekt angivna och behöver därför justeras. Region Stockholm kan konstatera att det av planhandlingarna inte är möjligt att utläsa vilken sektion och därmed körfältsbredd och eventuell angöring som planeras för Björnsonsgatan eller Blackebergsvägen. Eftersom dessa trafikeras av busstrafik är det viktigt att Region Stockholms riktlinjer följs.

Region Stockholm ser positivt på att merparten av parkeringsbehovet löses i garage som planeras få utfart till en lokalgata istället för Blackebergsvägen. Utmed Björnsonsgatan planeras dock tre nya in- och utfarter från garage, varav en i närheten till en kurva i anslutning till en höjd som kan skymma sikten ytterligare. Detta gör att Region Stockholm ser en möjlig trafiksäkerhetsrisk i placeringen.

I planbeskrivningen anges att Blackebergsvägen ska omvandlas till stadsgata med kantstensparkering. Trafikförvaltningen vill lyfta att detta innebär att gatubredden behöver följa RiBuss avseende utrymmesbehov för gator med angöring (9 meter för dubbelriktad gata med biluppställning på en sida respektive 11 meter med uppställning på båda sidor).

Region Stockholm kan inte avgöra var busshållplatser planeras, Region Stockholm önskar delta i fortsatt dialog med Stockholms stad om utformning och hållplatsplacering.

Buller: Björnsonsgatan och Blackebergsvägen trafikeras av busstrafik och har tre hållplatser utmed den planerade bebyggelsen. Trafikförvaltningen anser att bostäder bör utformas så att Folkhälsomyndighetens riktvärden avseendelågfrekvent buller innehålls i sovrum. Trafikförvaltningen vill även lyfta att de störningar som busstrafiken kan orsaka bör inkluderas i planbeskrivningen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Beskrivningen av kollektivtrafiken samt sektioner justeras till granskning. Planhandlingarna kompletteras gällande lågfrekvent buller samt buller från bussar.

Gällande Görvälnkilen, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Parker och Grönområden".

Storstockholms Brandförsvär

Utifrån riskidentifieringen har SSBF inte hittat några riskkällor i närheten till aktuellt planområde som bedöms kunna medföra förhöjda risknivåer.

Brandvatten: Utifrån SSBF:s underlag ser det ut som att brandpostsystemet i området är glest. SSBF anser följaktligen att behovet av nya brandposter i området bör ses över i samråd med förvaltaren av brandpostnätet. För ett konventionellt brandpostsystem rekommenderar SSBF ett avstånd om 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon, dvs. 150 meter mellan två brandposter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

SSBF kommer att bli kontaktade gällande deltagande på möte för framtagande av systemhandling för detaljplanen.

Trafikverket

Blackebergsvägen, från Tyska botten till Bergslagsvägen, används som transportväg för Förbifartens byggnadsarbeten. Det gäller tunga transporter av material, maskiner och bergmassor med upp till 50 tons ekipage. Transporterna kommer pågå fram till år 2025 enligt nuvarande prognos. Trafikverket förutsätter fortsatt framkomlighet på Blackebergsvägen för sina transporter under Förbifartens byggtid. Trafikverket har ett avtal med Staden avseende transporter via Tyska botten.

Försvarsmakten

Försvarsmakten har ingenting att erinra.

Luftfartsverket

LFV har i egenskap av sakägare för CNS-utrustning inget att erinra mot detaljplanen.

LFV har inte analyserat konsekvenser för flygvägar till och från flygplatser, samt om CNS-utrustning ägd av flygplats kan riskera att bli påverkad. Berörda flygplatser skall därför alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Berörda flygplatser har fått ta del av planförslaget.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

Synpunkter på plankartan:

Markreservat för allmännyttig gång- och cykeltrafik och allmänt tillgängligt parkområde. Området är cirka 25 meter brett och sammanbinder Natur-mark med allmän Gata. Enligt Boverkets rekommendationer kan x-områden användas till kompletterande, mindre trafik- och väganläggningar. Parkområde kan inte läggas ut som x-område, utan ska planläggas som allmän plats PARK.

Synpunkter på planbeskrivningen: Under rubrik rättigheter/servitut/gemensamhetsanläggningar, Beskrivning av hur de tre officialservituten för väg som belastar Blackeberg 2:9 påverkas saknas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Plankarta och planbeskrivning kommer att justeras till granskning.

Bromma stadsdelsnämnd

Förvaltningen anser att intrånget i känsliga grönområden och grönkilar är för stort, bebyggelse norr om Blackebergsvägen bör grönmarksintrånget göras betydligt mindre. Hänsyn till grönområdena kan göras genom att omforma bebyggelsen väste om Blackebergsvägen till lamellhus nära vägen och genom att ta bort område B. Bebyggelse på östra sidan Blackebergsvägen bör ta stor hänsyn till riksintresset Södra Ängby och låta skalan anpassas med exempelvis radhus.

Planeringen av ny bebyggelse i Bromma måste ske med hänsyn till den gröna infrastrukturen, det vill säga det ska finnas sammanhängande, med varandra förbundna natur- och parkområden för att garantera robusta ekosystem. Den gröna infrastrukturen är positiv med avseende på klimatförändringar, ekosystemtjänster, och psykiskt välmående. Fler kompensationsåtgärder bör presenteras.

Parkeringssituationen i området riskerar att förvärras. Trygga skolvägar och framkomlighet för funktionshindrade och äldre måste säkras, både under byggtid och när området är klart. För att minska risken för trafikchaos kan behovet av ökad turtäthet inom kollektivtrafiken i området inte nog poängteras. Att husen får lokaler i bottenplan är en förutsättning för ökad trygghet. Projektet behöver även ta hänsyn till att idrottsplatsen inte bara bevaras utan att den också utvecklas för att kunna möta det ökande behovet. Det är även extra viktigt att planera för gemensamma insatser av samhälle och föreningsliv. Eftersom lokaler för det senare är en stor

bristvara är förvaltningens rekommendation att särskild fokus läggs på detta när Blackeberg och Södra Ängby utvecklas.

Det är även viktigt att säkerställa att det finns rimligt antal platser för förskola och skola planerade i området.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter gällande naturområden, riksintresset och trafiken i området, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Parker och Grönområden", "Kulturmiljö" och "Gator och trafik".

Stadsbyggnadskontoret anser inte att det är lämpligt att kräva lokaler i bottenvåningarna i detta läge. Risk finns att ett krav på lokaler leder till att de blir svåra att hyra ut och därmed skapar en omvänd effekt med otrygga, outnyttjade fasader.

Två detaljplaner i detaljplanens närhet är pågående vilka för föreslår uppförande av förskolor. Skolverksamhet föreslogs i etapp 1 i programområdet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Förvaltningen konstaterar att flera synpunkter som förvaltningen hade i programskedet inte har uppfyllts. Aspekter rörande naturmiljön, buller, vibrationer och dagvatten bör utvecklas vidare enligt redovisning nedan.

Naturvärden: Förvaltningen anser att planförslaget i större utsträckning behöver anpassas till de höga naturvärden som finns i området. Föreslagen exploatering kommer att minska storleken på flera livsmiljöer vilket innebär en negativ påverkan både på barrskogsfåglar och eklevande insekter liksom på den biologiska mångfalden som helhet. Hela planområdet ingår i Stockholms gröna infrastruktur (tidigare kallat ESBO) vilket är viktigt för att långsiktigt bevara stadens biologiska mångfald. Delar av området omfattas av ett kärnområde och övriga delar är markerade som spridningszoner vilket är områden där växters och djurs genetiska spridning och andra förflyttningar är möjliga. Planområdet ingår även i habitatnätverk för eklevande arter, barrskogsfågel samt groddjur. Habitatnätverkens kvaliteter och sammanbindningsgrad är högst väsentlig för arters möjlighet att överleva på sikt i området. Att spridningszonen försvagas försvårar möjligheten att långsiktigt upprätthålla de höga naturvärden som finns inom Grimsta naturreservat.

Förvaltningen bedömer att område B bör undantas från exploatering. Bebyggelse på platsen förväntas medföra negativa

konsekvenser för Stockholms gröna infrastruktur som är större än det enskilda intrånget i naturmiljön. Föreslagen bebyggelse innebär i första hand ett intrång i ett ekologiskt kärnområde och i en spridningszon, spridningskorridoren är redan idag är mycket smal och därmed känslig för ytterligare bebyggelse.

Bebyggelsen längs Blackebergsvägen medför till att den ekologiska spridningszonen försvagas. Förvaltningen anser att det finns en risk att konsekvenserna för spridning av eklevande arter är stor då flertalet ekar förväntas avverkas. Förvaltningen anser att det saknas underlag för att göra en sammanvägd bedömning av planförslagets påverkan på de naturvärden och ekologiska funktioner som finns inom skogsområdet väster om Blackebergsvägen (område A1 och A2). Naturvärdesinventeringen redogör inte för naturvärden inom skogsområde utan endast en mindre del av planområdet (brynmiljön mellan Blackebergsbacken och Holbergsgatan).

Spridningsanalysen för planförslaget värderar heller inte de olika livsmiljöerna för vedlevande insekter i ek och tall utifrån hur de förhåller sig till varandra. Ett område med flera möjliga spridningslänkar kan ha ett högre värde än ett område med fåtalet spridningslänkar. Utifrån detta anser förvaltningen att det inte går att utesluta att området hyser höga ekologiska värden liksom viktiga ekologiska funktioner.

För att en sammanvägd bedömning ska vara möjlig behöver naturvärdesinventeringen kompletteras så att hela planområdet omfattas av naturvärdesinventeringen. Spridningsanalysen bör precisera hur viktiga de olika livsmiljöerna är i förhållande till varandra för spridning av vedlevande insekter i ek och tall. Resultatet från spridningsanalysen bör vägas samman vid värderingen av naturvärdesobjekten i naturvärdesinventeringen.

Förstärkningsåtgärder: Förvaltningen anser en förutsättning för bebyggelse inom Stockholms gröna infrastruktur är att de naturvärden som går förlorade ersätts. Möjligheten att stärka ekmiljöer inom området bör utredas. Förvaltningen instämmer med spridningsanalysens slutsats att det är särskilt viktigt att ta hänsyn till de aktuella ekmiljöerna i det fortsatta planarbetet samt att mildra negativ påverkan från exploateringen. Det går att stärka ekmiljöer flera på olika sätt, exempelvis genom att plantera ek samt blommande och bärande buskar. Att utveckla en del av parken vid korsningen Blackebergsvägen/Blackebergsbacken till blommande ängsmark skulle bidra till att stärka ekmiljön samt vara positivt för de många eklevande arter som är beroende av blommande växter. Även grönsläpp mellan byggnader bör nyttjas för att stärka ekmiljöer och spridningssamband.

Trafikbuller: Förvaltningen anser att det tydligare bör framgå hur stor andel av lägenheterna som kräver tekniska åtgärder för att skapa en bullerskyddad sida för hälften av bostadsrummen. Miljöförvaltningen ser flera alternativa lösningar för att skapa en bättre ljudmiljö för de boende och deltar gärna i vidare diskussioner under den fortsatta planprocessen. I plankarta SDp 2016-15112-54 Del 1 finns en planbestämmelse (f6) som tillåter bullerskydd vid uteplats. Det behöver förtydligas på plankartan var denna bestämmelse gäller.

Buller från Södra Ängby bollplan: Södra Ängby bollplan ligger ca 40 meter från det närmaste planerade huset vid korsningen Blackebergsvägen och Björnsonsgatan. Huset närmast bollplanen bör därför utformas med hänsyn till risk för buller och ljusstörningar. Det viktiga är att byggnaderna anpassas så att tillgång till ljuddämpad sida och bullerskyddad uteplats tillskapas. Sovrum bör så långt möjligt vändas mot ljuddämpad sida.

Buller från verksamheter: Angränsande till område C2 finns Blackebergs serviceboende med fläktar som kan komma att orsaka bullerstörningar vilket måste beaktas. För buller från fläktar gäller Boverkets vägledning för industribuller och annat verksamhetsbuller (Rapport 2015:21).

Vibrationer: En del av marken inom det aktuella planområdet utgörs av lera. I Planhandlingarna saknas uppgifter om att markvibrationer har beaktats. Längs Blackebergsvägen åker relativt mycket tung trafik, det bör därför säkerställas att byggnaderna konstrueras på sådant sätt att markvibrationer inte sprids till byggnaderna. Förvaltningen anser att det av planhandlingarna bör framgå att risk för vibrationsstörningar beaktas. Vibrationer i byggnaderna bör underskrida komfortriktvärde 0,4 mm/s (Svensk standard SS 460 48 61).

Vattenkvalitet: I dagvattenutredningarna baseras beräkningar för flera kvarter (område A2, B samt C1) på förslag med gröna tak vilket påverkar den totala magasinvolymen för kvartersmarken. För att säkerställa gröna tak bör detta regleras i plankartan. Utöver att gröna tak kan användas i en större utsträckning anser förvaltningen att växtbäddsdjupet bör vara 10 cm istället för 5 cm. Ett tak med ett substratdjup på 10 cm klarar att magasinera cirka 20 mm nederbörd. Vad gäller beräkningar för område C2 (se figur 1) överensstämmer inte beräknad totalarea med den faktiska ytan som står inför exploatering. Detta medför att slutsatsen från utredningen blir missvisande. Dagvattenutredningen behöver därför revideras med rätt uppgifter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter gällande naturområden, riksintresset och trafiken i området, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Parker och Grönområden", "Kulturmiljö" och "Gator och trafik".

Planhandlingarna ska förtydligas gällande trafikbuller, buller från Södra Ängbys bollplan, fläktar från vårdboendet samt vibrationer.

Stadsbyggnadskontoret ska studera möjligheten att öka och reglera andelen gröna tak i projektet.

Trafikkontoret

Trafikkontoret anser att planen ligger i linje med gällande översiktsplan och välkomnar utvecklingen av Blackebergsvägen, med bättre kopplingar och stråk för gående och cyklister mellan stadsdelarna.

Gator och trafik: Kontoret vill påpeka att hastighetsplanen för Bromma inte är beslutad, och de föreslagna nya hastigheterna på huvudgator kan komma att revideras eller slopas under kommande år.

Parkering Cykel: Kontoret ställer sig positivt till att det planeras för cykelfaciliteter som främjar ett hållbart resande. Parkeringstalet för cykel behöver förtydligas och anpassas efter stadens cykelparkeringstal vid nyproduktion.

Tillgänglighet: Parkering för rörelsehindrade ska i första hand placeras på kvartersmark. Det innebär att dessa skall planeras för på kvartersmark även i de delområden där garage inte tillskapas.

Park och natur: Planen anger att det asfalterade stråket öster om område A3 kommer att ersättas med ett gångstråk av stenmjöl. Ur tillgänglighetssynpunkt önskas material som är jämna, fasta och halkfria.

Teknisk försörjning: Det är viktigt att belysning inryms inom den allmänna platsmarken. Ett utrymme om minst 0,5 m bör ges till belysning.

Konstruktion: En allmän gångväg föreslås anläggas ovanpå bjälklaget till garage. Detta innebär att staden kommer att ställa krav på konstruktion och hållfasthet i bjälklag. Konstruktionen ombesörjs sedermera av Brf eller gemensamhetsanläggning, vilka ansvarar för regelbundna kontroller av konstruktionen för att förhindra skador och uppmärksamma slitage.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Stadsbyggnadskontoret noterar. Trafikkontoret har representant som är delaktig i arbetsgruppen för detaljplanen.

Stockholms stadsmuseum

Stadsmuseet bedömer att inverkan på Södra Ängbys höga kulturhistoriska värden får ses som begränsade. Stadsmuseet har dock tidigare påtalat framgångsfaktorn med att låta en större grönyta sydost om korsning en Blackebergsvagen/Aroseniusvagen förbli obebyggd. Genom att bevara grönkaraktären i detta läge skapas ett bättre möte med villatomten mittemot vid denna infart till Södra Ängby. I föreliggande förslag har en in- och utfart med mur och staket placerats i detta läge. Stadsmuseet vidhåller synpunkten att grönytan i detta läge bör utökas, samt att in- och utfarten bör tas bort.

I Stadsmuseets remissvar (dnr 4.1/1639/2013) på programmet framförs att det finns vissa rester kvar av den Ljunglöfska tjänstemannabostadens trädgård samt jordkällare. Stadsmuseet förordar att detta utreds. Om kulturhistoriska rester finns inom föreliggande föreslaget planområde, bör detta beskrivas och hanteras i planarbetet.

Det är av yttersta vikt att ingreppen i naturmarken vid Blackebergsbacken görs så avgränsat och varsamt som möjligt. De västligaste husen uppförs i upp till 10 våningars höjd. Denna skala avviker kraftigt från den äldre kulturmiljön, och riskerar att dominera för kraftigt över Ljunglöfska villan med omgivande park. Påverkan på Blackebergs gård behöver tydliggöras genom tydligare illustrationer och fotomontage, såväl beträffande närmiljön som på håll. Beroende på vad konsekvensanalys av detta underlag kommer att komma fram till kan det bli aktuellt att ta ner skalan, särskilt vad gäller huset längst i väster, utav hänsyn till den mer småskaliga och värdefulla kulturmiljön.

Stadsmuseet ser det som positivt att vikten av en grön förgårdsmark regleras med planbestämmelser. Planbeskrivningen anger därutöver (s 18) att naturmarken mellan byggnaderna inte får skärmis av eller stängslas in. Det är viktigt för den gröna karaktären samt upplevelsen av "hus i park" att gårdarna så långt som möjligt får en mjuk och "naturlig" övergång till naturmarken. Stadsmuseet lyfter därför frågan ifall planbestämmelserna behöver förtydligas till att inte bara gälla förbud mot plank, utan även murar och stängsel.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter gällande riksintresset och Ljunglöfska slottet, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Kulturmiljö".

Stadsbyggnadskontoret ska se över vilket material som finns tillgängligt gällande den Ljunglöfska tjänstemannabostaden.

Stadsbyggnadskontoret kommer fortsatt att studera planbestämmelserna för förgårds- och kvartersmark.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet finner att förslaget i område A är möjlig för bebyggelse trots att det är ett komplicerat läge. Rådet anser dock att förslaget måste bearbetas i såväl detaljering som volymhantering. De föreslagna höjderna måste sänkas en våning för att fungera i relation till de omgivande stadsdelarnas bebyggelse, d.v.s. inte överskrida fyra våningar.

Beträffande förslagens övriga delar, områdena B och C, avstyrker rådet förslaget. Rådet finner inte någon stark övergripande planeringsidé, bebyggelsen i B och C gör stora intrång i Stockholms mest skyddsvärda natur utan att större allmänna värden tillskapas. Rådet anser att det föreliggande underlaget vare sig är övertygande i sin argumentation för varför naturområdet ska bebyggas eller för varför kraftigt avvikande höjder, uppemot tio våningar, ska introduceras i Blackeberg.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter gällande riksintresset, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Kulturmiljö".

Fördjupade utredningar kommer att genomföras för att bebyggelsen i område B ska kunna bedömas som lämplig eller ej.

Område C föreslås till stor del på redan exploaterad mark i form av parkeringsplats. Planhandlingarna förtydligas till granskning med vybilder och tydligare beskrivning av motiv.

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA)

VA-försörjning: VA-anslutning kan beredas genom om- och utbyggnad av VA-nätet i området. Befintliga spillvattenledningar genom planområdet som kommer i konflikt med nya byggnader flyttas till gatumark/naturmark/u-område (SVOA redovisar konflikter mellan befintliga ledningar och föreslagna byggnader).

Vattenförsörjning: Lägsta vattentryck i förbindelsepunkt motsvarar nivån +50 m vilket vid normalt anordnande av installationen kan innebära att intern tryckstegring erfordras för tappställen över nivån +30 m. Sådan tryckstegring bekostas ej av Stockholm Vatten och Avfall.

Dagvatten: Genomförda utredningar täcker den yta som är aktuell för exploatering vad gäller kvartersmark och allmän platsmark. Mark som planläggs som naturområde ingår inte i någon av utredningarna.

De lösningar som föreslås för anslutning av dagvattnet, och vart dagvattnet ska ledas, kräver vidare analys. Dagvatten som uppstår i den södra delen av planen föreslås ledas till Grimsta naturreservat (vilket kräver reservatstillstånd för schakt samt dagvattenanmälan för själva dagvattenutsläppet). Västra delen av Blackebergsbacken föreslår man att avvattna via Stena Fastigheters ledningsnät till naturreservatet. Båda dessa alternativ behöver utredas vad gäller både dimensionerande förutsättningar i mottagande system, eventuella förändringar av vattenbalanser samt rimlighet i att kunna avleda till privat fastighetsägares nät respektive naturreservat. SVOA ser även att man bör redovisa alternativa lösningar än de föreslagna.

Samtliga utredningar visar på behovet av fördröjningsvolymen enligt åtgärdsnivån. I utredningen för den allmänna platsmarken behöver tabell 5 kontrollräknas, vissa indata har blivit fel och ger därmed en överskattning av volym i några punkter.

Två elnätsstationer finns markerade i plankartan, båda dessa står i flödesvägar som uppstår vid skyfall. Analys av lämpligheten av deras placeringar m a p detta bör göras.

Vad gäller anslutning av dagvatten från kvartersmark ska ej större flöden än dimensionerande ledas till det allmänna ledningsnätet än via strypt utlopp. Omgivande mark behöver höjdsättas så att skyfall kan avledas säkert på ytan.

Planbeskrivningen: Pumpstationen kommer inte att byggas om dvs inte att fördjupas.

Plankartan: U-område kan bli aktuellt för anslutning av servis från Filippinen 1. Kvarteren B, A2 och A3 får inte styckas upp i flera fastigheter. En förbindelsepunkt för spillvatten avsätts till varje kvarter (pumpning kommer att krävas internt på fastigheten för att ansluta till förbindelsepunkten).

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Dagvattenfrågan kommer att utredas vidare till granskning.

Utredningen för den allmänna platsmarken kommer att justeras om den är felaktig.

Elnätstationernas placering ska studeras vidare.

Övriga remissinstanser**Skanova AB**

Skanova har mark samt luftförlagda teleanläggningar i och i anslutning till planområdet. Åtgärder för nya serviser till att kunna ansluta ev. nya byggnader inom detaljplaneområdet till Skanovas nät behöver meddelas, möjliggöras och bevakas under ledningssamordningen i kontakter med Skanovas representant för området.

Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning.

Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra den föreslagna ledningsförläggningen förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Stockholm Exergi

Stockholm Exergi meddelar att fjärrvärme kan erbjudas. Stockholm Exergi har ingen erinran angående undermarksanläggningar.

Swedavia Arlanda

Med den position och totalhöjd som anges i plankartorna föreligger ingen påverkan på befintliga eller planerade procedurer och hinderytor för Arlanda flygplats Swedavia har därmed inget att erinra.

Swedavia Bromma

- Detaljplanen berörs ej av flyg- och mark-buller.
- Detaljplanen ligger inom flygplatsens influensområde avseende flyghinder. Enligt plankarta anges högsta totalhöjd till +60möh. -Flygplatsen vill tydliggöra att detaljplanen måste förhålla sig till den höjdbegränsning om +59,6möh (RH2000) som gäller för området.

Förutsatt att detaljplanen kan anpassas till gällande höjdbegränsning enligt ovan har Flygplatsen i övrigt inget att erinra.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Detaljplanen kommer att justeras gällande höjdbegränsningen för området.

Naturskyddsföreningen

Föreningen är kritisk till att en miljökonsekvensbeskrivning inte togs fram under programarbetet.

Föreningen avstyrker förslaget med hänsyn till spridningsvägar för biologisk mångfald, område B och delar av område C är placerat i en viktig grön korridor. Översiktsplanen anger att den gröna korridoren går längs vattnet, dock är denna spridningskorridor otillräcklig. Område A bör anpassas så att fler naturvärdesträd med talticka kan bevaras.

Dagvatten: Underjordiska anläggningar för dagvatten bidrar inte till en attraktiv miljö, öppna dagvattenhanteringar förordas. Föreningen ställer sig frågande till att projektet skulle förbättra föroreningsbelastningen i området.

Planförfarande: Detaljplanen bör utföras med utökat planförfarande, bland annat på grund av grönstruktur tas i anspråk, planen kan antas innebära betydande miljöpåverkan och risk för föroreningar i vattenskyddsområde.

Miljökonsekvensbeskrivning: En MKB bör tas fram. Motiven till att inte ta fram en MKB i planbeskrivningen är alldeles för svaga. Projektet stämmer inte överens med Översiktsplanens mål om att stärka grönstrukturen, med Stockholms miljöprogramns mål om att *Staden ska ha en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald*, med *Grönare Stockholm*, eller med Miljöbalken i och med att viktig regional grönstruktur tas i anspråk.

Naturvärdesinventering: Föreningen anser inte att rapporten *Naturvärdesinventering: Blackeberg etapp 2 och 3 inför planarbete* förmedlar den information som behövs för att bedöma aktuell detaljplans direkta och indirekta negativa effekter. Stora delar av planområdet redovisas inte i rapporten samtidigt som delar en bra bit utanför området har tagits med.

Dokumentationen i rapporten är väldigt bristfällig om vad för påverkan det blir på skogsmiljön i detaljplaneområdet, detta gäller särskilt skogsmiljön norr om Blackebergsbacken. Att inget delområde lades ut över skogsmiljön norr om Blackebergsbacken är en stor brist anser föreningen.

Konnektivitetsanalys: Föreningen vill påminna om RUF2050 och den karta över regional grönstruktur som visas där. Den konnektivitetsanalys som utförts i samband med denna detaljplan är över vedlevande insekter för tall- och ekarter. Föreningen anser att det är ett problem när en ganska liten grupp arter analyseras, risken är att det större perspektivet förloras. Det bör stå klart att korridoren mellan Grimstaskogen och Judarns naturreservat är mycket viktig för en mängd artgrupper.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Parker och Grönområden".

151. Ellevio

Ellevio förlägger nytt elnät i planområdet inklusive två nya nätstationer. Plankartorna har en begränsning i form av prickmark inom E-områden avsedda för elnätstation. Ellevio förespråkar allmänt att prickmark inom E-område inte används.

Planbestämmelsen begränsar möjligheterna vid framtida byte av nätstationsmodell och vid ombyggnad till följd av utökade kapacitetsbehov eller underhåll. Prickmarken riskerar således i framtiden utgöra en onödig begränsning för Ellevios möjligheter att anpassa och utveckla elnätet för sina kunders behov. Utrymme för anslutande kabelvägar samt skyddsavstånd kommer ändå styra nätstationens placering i E-området.

Ellevio vill bli kontaktad för ledningssamordning. Åtgärder i Ellevios befintliga anläggningar utförs efter beställning till Ellevio samt bekostas av beställare.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

Stadsbyggnadskontoret ser en betydelse av att det finns en remsa av prickmark runt varje fastighet innehållande en byggrätt för att fastighetsägaren ska kunna förvalta sina byggnader. Läget för E-områden kommer fortsatt att studeras till granskning.

75. Södra Ängby Villaägareförening

- Södra Ängby Villaägareförening anser att den föreslagna detaljplanen strider mot riksintresset Södra Ängby på alla punkter som riksintresset motiveras och uttrycks på:
- Flerfamiljshus föreslås byggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en enhetlig villabebyggelse.
- Den nya bebyggelsen föreslås placeras i den omgivande grönskan som i sig är ett uttryck för riksintresset.

- En gata med stadskaraktär föreslås byggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en sammanhängande förortsmiljö.

Södra Ängby Villaförening motsätter sig därför den föreslagna bebyggelsen inom riksintresseområdet (de sex flerfamiljshusen i område A3 i förslaget och ombyggnaden av Blackebergsvägen). Södra Ängby Villaförening ifrågasätter dessutom tillförlitligheten av konsekvensanalysen-kulturmiljö då den synes ha baserats på ett felaktigt underlag. Konsekvensanalysen har av Stockholms Stad bifogats i den föreslagna detaljplanen.

Södra Ängby Villaförening framför även att de tidigare har lämnat synpunkter på Stockholms stads förslag på program för Blackebergsvägens utveckling och på förslag till detaljplan för Nya Islandstorget. De synpunkter som lämnades vid dessa tillfällen hade fokus på värnandet av riksintresset Södra Ängby och kan sammanfattas med nedanstående tre punkter:

- Inom område som omfattas av riksintresset kan ingen ny storskalig bebyggelse uppföras.
- I direkt närhet till riksintresseområdet måste ny bebyggelse utformas med stor känslighet vad gäller omfattning, skala och utseende, för att inte påtagligt skada upplevelsen av riksintresset.
- Sekundära effekter av exploatering, t.ex. ökad trafik eller behov av parkering, får inte innebära att riksintresset skadas.

Södra Ängby Villaförening (SÄV) anser att byggplanerna hotar Södra Ängby och att det strider mot riksintresset Södra Ängby. Vidare framför SÄV att konsekvensanalysen-kulturmiljö är baserad på en felaktig karta som förvanskar områdets gräns till byggherrarnas fördel. SÄV bifogar den korrekta kartan över riksintresset.

SÄV framför att byggplanerna i Södra Ängby strider på riksintresset på alla punkter som riksintresset motiveras och uttrycks på:

- Flerfamiljshus föreslås byggas i ett område där det enligt riksintresset endast skall tillåtas enhetlig villabebyggelse.
- Den nya bebyggelsen föreslås placeras i den omgivande grönskan som i sig är ett uttryck för riksintresset.
- En gata med stadskaraktär föreslås byggas i ett område där riksintresset anger att det är en sammanhängande förortsmiljö.

SÄV motsätter sig med anledning av ovanstående den föreslagna bebyggelsen inom riksintresseområdet (de sex flerfamiljshusen i område A3).

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter gällande riksintresset, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Kulturmiljö".

160. Bromma Hembygdsförening

Område A1 och A2: Byggnader i område A1 och A2 (Väster om Blackebergsvägen) är godtagbara men borde vara en våning lägre.

Område A3: Området (Öster om Blackebergsvägen) bör lämnas obebyggt. Området är en agrarhistorisk kulturmark. Bebyggelse här skulle helt förändra den historiska landskapsbilden. Enligt konnektionsutredningen skulle dessutom ett livsmiljöområde försvinna, ett stort livsmiljöområde delas upp och livsmiljöer på båda sidor om Blackebergsvägen minskas i storlek. Byggnaderna i Område A3 är placerade på den agrarhistoriska kulturmarken inom riksintresset. I detaljplanen för Södra Ängby (1995) anges: *"Hela planområdet utgör en kulturhistoriskt särskilt värdefull miljö, som skall bibehållas. Till planen hör ett miljöprogram."* samt *"....och grönområdena runt stadsdelen är viktiga delar av den tidstypiska miljön"*. Föreningen anser att den föreslagna bebyggelsen skulle påtagligt skada riksintresset Södra Ängby.

Område B (Östra delen av Blackebergsbacken): Byggnaderna är godtagbara med tvekan. De inkräktar på den redan smala skogsremsan som ingår i det ESBO-klassade skogsområdet.

Område C1 och C2 (Västra delen av Blackebergsbacken): Föreningen anser att de sex 10-våningshusen är alltför höga för att passa in i anslutning till kulturmiljön i Blackebergs Gård med det Ljunglöfska slottet. Byggnadshöjden bör inte överstiga sju våningar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter gällande riksintresset och kulturmiljön vid Blackebergs gård samt naturmarken, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Kulturmiljö" respektive under "Park och grönområden".

85. Samfundet S:t Erik

Samfundet ställer sig ifrågasättande till förutsättningarna för planförslaget att öka integrationen mellan stadsdelarna Södra

Ängby och Blackeberg, de avsiktligt bevarade skogspartierna som avgränsar stadsdelarna liksom byggnadernas placering bidrar till stadsdelarnas karaktär och avläsbarhet. Ny bebyggelse i denna stadsdelsskiljande zon skadar grundläggande gestaltungsprinciper.

Samfundet S:t Erik ställer sig bakom Södra Ängby Villaförenings yttrande i detta ärende.

Samfundet S:t Erik anser att den föreslagna bebyggelsen på ömse sidor om Blackebergsvägen bör utgå ur detaljplaneförslaget och att den framtida utformningen av Blackebergsvägen ska omprövas i syfte att åstadkomma ett betydligt skonsammare ingrepp i närmiljön. Föreslagen nybebyggelse inom riksintresset Södra Ängby är helt oacceptabel.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande:

För synpunkter gällande riksintresset samt områdets gestaltungsprinciper, se i avsnittet "Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden" under "Kulturmiljö" respektive under "Arkitektur och gestaltning".

Sakägare enligt fastighetsförteckning (49 st)

73. Boende AD (inkl. yttrande 157)

Boende hänvisar till att Stockholms stad har en utställning som är en hyllning till Stockholms träd. Hur är det möjligt att å ena sidan säga att träd behövs, å andra skövla skogen?

Boenden menar att det inte är försvarbart med tiovåningshus i området och att den föreslagna bebyggelsen inte är försvarbar. Boenden skriver att barnen uppskattar skogen, liksom alla djur. Boenden kritiserar att den nya bebyggelsen innebär att skogen tas i anspråk och att det innebär mer asfalt istället. Boenden påpekar att sprängning så pass nära befintlig bebyggelse riskerar sprickbildning och buller. Boenden frågas sig vad som menas med att bygga ihop Södra Ängby och Blackeberg då Blackebergsvägen ligger emellan.

Vidare skriver boenden att området är hårt belastat av trafik och att det blivit ytterligare trafik på grund av nybyggda hus. Boenden menar att det är tillräckligt med folk i Blackeberg som det är och anser att staden ska bygga ut Stockholm istället.

87. Boende BW

De två första flerfamiljshusen vid Blackebergbacken bör ej byggas då de kommer att hindra små och stora djur, fåglar och insekter från

fripassage genom området från Grimsta till Judarn. Bevara dessa gröna kilar.

De planerade husen kommer dessutom helt att skugga de låga radhusen som ligger norr om. Husen på Blackebergsbacken 3 och 5 kommer ha total insyn till de planerade husen. Det bör istället ligga så att alla får fri sikt (så som S Ängby planerades). Flytta husen sidleds.

97. Boende AA

Boende anser att föreliggande detaljplaneförslag inte har utrett trafik- och gatufrågor.

Kvarterets- och gatumönster: Ytterligare avlastande in- och utfarter måste anordnas för bebyggelsen väster om fastigheten Koreanen, om förslaget till detaljplan realiseras. Alternativt måste de planerade husen längs Blackebergsbacken i etapp 3 = 3 områdena C2, C1 och B reduceras radikalt med anledning av den ökade mängden trafik.

Parkering: De planerade 30 parkeringsplatserna vid Mälarbackens Vård- och Omsorgsboende räcker inte till ens för nuvarande behov och ännu mindre om bostäderna utökas. Fler tidsbegränsade P-platser bör tillskapas.

Hastighetsöverträdelser: Boende uppger att det inom planområdet sker hastighetsöverträdelser i hög utsträckning. Flera trafikincidenter och olyckor i området har förorsakats av just hastighetsöverträdelser. Korsningen Blackebergsbacken - Blackebergsvägen måste få en annan utformning för att bromsa hastigheterna. När programförslaget framlades 2011, diskuterades en rondell där. Ett skymmande buskage omedelbart sydväst om korsningen hör till Natura 2000-området och får inte röras, vilket bör beaktas.

Risk för vibrationer: Boende uppger om att vibrationsskador uppstod i huset Blackebergsbacken 1 (Koreanen 1) i form av sprickbildningar i väggar och golv. Med anledning av detta anses vibrationsanalyser och byggnadsregistrering behöva utföras i och omkring Blackebergsbacken 1 med tanke på risken för skador vid såväl sprängningar i närområdet som byggtrafik till områdena B, C1 och C2. En annan tillfartsväg för denna byggtrafik än förbi detta hus anses behöva planeras som provisorium eller bestående alternativ.

Olycksdrabbad vägkorsning Blackebergsbacken –

Blackebergsvägen: Både Blackebergsbacken och Blackebergsvägen sluttar enligt boende i förrädisk grad ner mot korsningen av dessa gator vilket vintertid har lett till flertalet trafikolyckor och incidenter. Boende uppger om att det varje vinter i snösmältningstider uppstår en vattensamling (ca 5 meter i diameter)

på ängen omedelbart nordväst om korsningen. Därifrån rinner vatten ut i korsningen och bilda en bred svallis, vilken många förare inte observerar. Fordon som inte har kunnat bromsa där har landat ute på ängarna både öster, nordväst och sydväst om korsningen. Boende föreslår att korsningen kan ersättas med en rondell som förläggs tioalet meter norr om nuvarande korsning, dels för att komma från det skymmande buskaget, dels för att reducera båda vägbanornas sluttningsgrad ner mot korsningen.

Boende för även fram att det är svårt att förstå hur detaljplaneförslaget tillgodoser syftet med att sammankoppla Södra Ängby och Blackeberg i den delen som område B, C1 och C3 omfattar. Bebyggelsen bör istället vara lägre, såsom villor och radhus, för att om möjligt passa bättre men framför allt ta hänsyn till trafikproblemen rörande parkering, olyckor, hastigheter och vibrationsbelastning på hus.

Bilagor illustrerande trafikincidenter: Boende har bifogat foton på sju stycken trafikincidenter i området för att påvisa den besvärliga trafiksituation som råder.

100. Boende ET och MP

Boende har invändningar mot område B och vädjar att hänsyn tas till följande synpunkter:

Görvälnkilen och viktiga naturvärden: Område B utgörs av en regionalt viktig grönkil som är en del av den större Görvälnkilen. Görvälnkilen är också utpekad i RUFS (s.98) som ett "svagt grönt samband" och att lokalisering av ny bebyggelse med mera som bryter av eller försämrar de gröna kilarnas värden ska undvikas (RUFS s 75). Boende anser att exploatering av område B är i strid mot både översiktsplanen såväl som RUFS 2050. Exploatering av område B riskerar att försämma konnektiviteten för större djur (bla rådjur, räv och grävling), detta perspektiv saknas i den konnektivetsanalys som har gjorts. Att bygga i område B skulle innebära, förutom en inskränkning av och bortkapning av sydöstra änden av Görvälnkilen, en segmentering och isolering av två viktiga naturområden (Grimsta och Judarn) från varandra.

Arkitektur och viktiga konsekvenser för insyn, ljusinsläpp och stadsbild: Höjden på de planerade husen i område B (4+1 vån) bryter avsevärt mot befintlig bebyggelse (2 vån). Samtliga konsekvenser byggnaderna får för omgivningen behandlas inte i planbeskrivningen. För område A framförs i planbeskrivningen fler argument för att byggnaderna ska vara på samma höjd som existerande bebyggelse.

Från takterrasserna i område B kommer det att vara möjligt att se rakt in i radhusen och de tillhörande trädgårdarna.

Skuggeffekterna på närmsta radhus måste beaktas. Boende i radhuset som drabbas av skugga erfar redan idag skuggeffekt av befintliga höghus på andra sidan Blackebergsbacken. Ur ett hälsoperspektiv är detta förkastligt då dagsljus är betydelsefullt. Boende hänvisar till Boverkets skrift "Rätt tätt (2016, s.30) där det framkommer att det vid planering är viktigt att ta hänsyn till ljusförhållanden under hela året, inte enbart på redan ljuda dagar vilket varit fallet i den solstudie som presenteras i Planbeskrivningen (midsommar och vårdagjämning). Boende ifrågasätter varför det inte har tagits fram en simulering av skuggeffekterna på närmsta radhuset under årets mörkare månader och anser att underlaget till beslut om planerad bebyggelse är undermålig ur ett konsekvensperspektiv.

Boende ställer sig tveksam till hur den föreslagna arkitekturen är anpassad till befintlig arkitektur. De föreslagna 5-våningshus som föreslås bryter mot alla de principer som var vägledande för de intilliggande funkisradhusen i två våningar.

Boende framför att den bebyggelse som tillkommit under de senaste 20 åren i Blackeberg har gjort att området har börjat förvandlas mot en höghusmiljö med alla nackdelar som det innebär för ett socialt fungerande stadsdel.

101. Boende MD

Boende upplyser om att det från korsningen Blackebergsvägen/Blackebergsbacken finns en av Blackebergs populäraste pulkabackar och att det, framför allt vintertid, rör sig många mindre barn i området. Sakägare framför att om området ska bli barnvänligt behöver det hittas lösningar på hur trafikvolym och hastigheter i området kan begränsas.

Boende framför att den nya parken vid Blackebergsvägen/Blackebergsbacken kommer att få bullernivåer som överstiger 55 dBA och att den därmed inte kommer att användas.

Boende upplever inte att det finns problem med tryggheten inom området.

Boende anser att det kommer få en negativ inverkan på såväl ekosystem som biologisk mångfald att tillföra så mycket bostäder. Sakägare tycker att en värdering behöver göras av om det är lämpligt att bebygga marken överhuvudtaget med hänsyn till de naturvärden som finns. Boende saknar konsekvensanalys kring de förlorade naturvärden i och med planen.

Område C1 och C2 utgörs idag av parkeringsplats och boende anser att kan vara lämpligt med ny bebyggelse här. Sakägaren föreslår även en omvandling av Jehanders terminal skulle vara positiv, från terminal till bostäder.

Boende önskar en sänkning av p-talen och stället erbjuda olika mobilitetstjänster.

102. Boende BA och BA

Boende anser att ett genomförande av planen skulle innebära mycket stora skador på kulturhistoriska-, biologiska- och rekreationsvärden. Boende framför att det finns fridlysta arter i den gröna korridoren.

Boende anser att den gröna kilen genom Bromma ska vara kvar och inte får bebyggas. Radhuslängan på Holbergsgatan kommer att hamna i skugga av de höga husen i område B och att området inte får bebyggas.

104. Boende MW

Boende flyttade från stan till Blackeberg och radhuset för att komma nära naturen och bort från hets och trängsel. Boende har invändningar mot den del av planen som involverar två flerbostadshus längs Blackebergsbacken (område B).

Görvälnkilen och viktiga naturvärden: Område B utgörs av en regionalt viktig grön kil, som är en del av den större Görvälnkilen vilken är utpekad i RUFS 2050 som ett "svagt gröns samband". I RUFS:en (s. 75) står det att lokalisering av ny bebyggelse som bryter av eller försämrar de gröna kilarnas värden ska undvikas. Boende skriver att ett ingrepp i Görvälnkilen som framgår av detaljplanen (område B) går i strid med RUFS2050. Område B strider även mot vad som anges i Stockholms nya översiktsplan där det står "Vägledning: Bevara de gröna regionala kilarna, förbättra sambanden med den omgivande bebyggelsen och stärk svaga avsnitt." Boende informerar om att när kvarteret Japanen byggdes flyttades det östliga huset ännu mer åt öster för att skapa en passage för de större djuren och därmed bevara viktiga naturvärden. Bebyggelse i område B är olämplig då det är djurens enda väg mellan Grimsta naturreservat och Judarskogens naturreservat. Boende flyter att det är anmärkningsvärt att den konnektivitetsanalys som utförts av Exploateringskontoret enbart fokuserat på trädsorter och insektsarter och exkluderat större djur. Att bygga i område B skulle innebära, förutom en inskränkning av bortkapning av sydöstra änden av Görvälnkilen, en segmentering och isolering av två viktiga naturområden från varandra.

Arkitektur och viktiga konsekvenser för insyn, ljusinsläpp och stadsbild: Planerad bebyggelse i område B är 4+1 våningar, vilket av boende anses vara oproportionerlig mot befintlig bebyggelse och att det skapar fler effekter än vad som tas upp i planbeskrivningen. I planbeskrivningen ägnas det betydligt större utrymme åt att argumentera för vikten av att den planerade bebyggelse i område A ska vara på samma höjd som existerande bebyggelse. Boende anser

att det är märkligt att inte samma argument appliceras på liknande sätt i de olika områdena.

Flerbostadshusen i område B kommer att placeras cirka 11–13 meter från närmsta tomtgräns för radhusen. Den högsta våningen är planerad att husera en takterrass med vridning norrut vilket gör det möjligt att se rakt in i radhusen och de tillhörande trädgårdarna. Mellan planerade hus och existerande radhus finns ett gångstråk vilket gör att det är en markyta fri från träd och växtlighet mellan husen som betyder att sikten blir i stort sett fri.

Boende lyfter att skuggeffekterna på närmaste radhus måste beaktas då berört radhus redan idag erfar viss skuggeffekt av befintliga höghus på andra sidan Blackebergsbacken. Boende lyfter vikten av dagsljus ur ett hälsoperspektiv och hänvisar bland annat till Boverkets skrift Rätt tätt (2016, s. 30). I skriften framkommer vikten av att ta hänsyn till ljusförhållanden under hela året, inte enbart på redan ljusa dagar. Boende ställer sig frågade till varför det inte gjorts någon simulering av skuggeffekterna på närmsta radhuset under årets mörkare månader (enbart gjort för midsommar och vårdagjämning)? Boende finner även här att underlaget till beslut om planerad bebyggelse längs Blackebergsbacken är undermålig. Utöver insyns- och skuggeffekter ställer sig boende tveksam till hur den nya arkitekturen är tänkt att vara anpassad efter befintlig arkitektur. Radhusen från 50-talet har enligt Stadsmuseet kulturhistoriska klassificering ett särskilt kulturhistoriskt värde. Med anledning av det vore det ytterst negativt att förvanska den kringliggande miljön genom att bygga punkthus/höghus tätt inpå.

105. Boende EW

Boende anser i sitt yttrande att området ska utvecklas med de boendes livskvalitet i beaktade.

Boende upplever att parkeringssituationen redan idag är ansträngd i området och att ytterligare bostäder kommer generera fler bilar vilket inte är hållbart.

Boende ifrågasätter om planen tillgodoser det ökade trycket som kommer bli på kollektivtrafiken och övrig trafikinfrastruktur. Frågan om trafiksäkerhet lyfts även då mycket barn vistas i området.

Boende flyttade från stan till Blackeberg och radhuset för att komma nära naturen och bort från hets och trängsel. Boende har invändningar mot den del av planen som involverar två flerbostadshus längs Blackebergsbacken (område B).

Görvälnkilen och viktiga naturvärden: Område B utgörs av en regionalt viktig grön kil, som är en del av den större Görvälnkilen vilken är utpekad i RUFS 2050 som ett "svagt gröns samband". I RUFS:en (s. 75) står det att lokalisering av ny bebyggelse som

bryter av eller försämrar de gröna kilarnas värden ska undvikas. Boende skriver att ett ingrepp i Görvälnkilen som framgår av detaljplanen (område B) går i strid med RUF2050. Område B strider även mot vad som anges i Stockholms nya översiktsplan där det står "Vägledning: Bevara de gröna regionala kilarna, förbättra sambanden med den omgivande bebyggelsen och stärk svaga avsnitt."

Boende informerar om att när kvarteret Japanen byggdes flyttades det östliga huset ännu mer åt öster för att skapa en passage för de större djuren och därmed bevara viktiga naturvärden. Bebyggelse i område B är olämplig då det är djurens enda väg mellan Grimsta naturreservat och Judarskogens naturreservat.

Boende lyfter att det är anmärkningsvärt att den konnektivitetsanalys som utförts av exploateringskontoret enbart fokuserat på trädsorter och insektsarter och exkluderat större djur. Att bygga i område B skulle innebära, förutom en inskränkning av och bortkapning av sydöstra änden av Görvälnkilen, en segmentering och isolering av två viktiga naturområden från varandra.

Arkitektur och viktiga konsekvenser för insyn, ljusinsläpp och stadsbild: Planerad bebyggelse i område B är 4+1 våningar, vilket av boende anses vara oproportionerlig mot befintlig bebyggelse och att det skapar fler effekter än vad som tas upp i planbeskrivningen. I planbeskrivningen ägnas det betydligt större utrymme åt att argumentera för vikten av att den planerade bebyggelse i område A ska vara på samma höjd som existerande bebyggelse. Boende anser att det är märkligt att inte samma argument appliceras på liknande sätt i de olika områdena.

Flerbostadshuset i område B kommer att placeras cirka 11–13 meter från närmsta tomtgräns för radhusen. Den högsta våningen är planerad att husera en takterrass med vridning norrut vilket gör det möjligt att se rakt in i radhusen och de tillhörande trädgårdarna. Mellan planerade hus och existerande radhus finns ett gångstråk vilket gör att det är en markyta fri från träd och växtlighet mellan husen som betyder att sikten blir i stort sett fri.

Boende lyfter att skuggeffekterna på närmaste radhus måste beaktas då berört radhus redan idag erfar viss skuggeffekt av befintliga höghus på andra sidan Blackebergsbacken. Boende lyfter vikten av dagsljus ur ett hälsoperspektiv och hänvisar bland annat till Boverkets skrift Rätt tätt (2016, s. 30). I skriften framkommer vikten av att ta hänsyn till ljusförhållanden under hela året, inte enbart på redan ljusa dagar. Boende ställer sig frågade till varför det inte gjorts någon simulering av skuggeffekterna på närmsta radhuset under årets mörkare månader (enbart gjort för midsommar och vårdagjämning)? Boende finner även här att underlaget till beslut om planerad bebyggelse längs Blackebergsbacken är undermålig. Utöver insyns- och skuggeffekter ställer sig boende tveksam till hur

den nya arkitekturen är tänkt att vara anpassad efter befintlig arkitektur. Radhusen från 50-talet har enligt Stadsmuseet kulturhistoriska klassificering ett särskilt kulturhistoriskt värde. Med anledning av det vore det ytterst negativt att förvanska den kringliggande miljön genom att bygga punkthus/höghus tätt inpå.

106. Boende MAF

Boende önskar bevara skogspartiet mellan Porthansvägen och Blackebergsvägen då det är värdefullt för växt- och djurliv samt rekreation. Föreslagen bebyggelse längs Blackebergsvägen anses även komma för tätt inpå Porthansvägens bebyggelse.

107. Boende AW och HW

Boende motsätter sig förslaget om två hus mitt emot Blackebergsbacken 3 och 5, område B samt de sex punkthusen i område C. Boende anser att planbeskrivningen behöver utveckla hur parkering och kommunikationer ska lösas i området. Vidare framför boende att område B och C medför att Grimstareservatets gröna kil försvinner och att spridningskorridorer för djur blir begränsad. Den föreslagna bebyggelsen i område B och C samspelar inte med befintligt områdes karaktär. Boende instämmer även i BRF Mälarbackens samrådsyttrande.

109. Boende VP och LT

Boende är emot förtätning mittemot Blackebergsbacken 1–5 och framför flera negativa effekter av förslaget. Förslaget har negativ inverkan på miljön då träd kommer att huggas ner och det sista grönområdet intill Blackebergsbacken tas bort till förmån för att bygga bostäder. De boende beskriver att man valt att flytta till ett område för att se träd och höra fågelsång. De riskerar nu istället att se betong utanför fönstret.

Fler bostäder genererar mer trafik och Blackebergsbacken är smal och överbelastad redan idag och det förslag som presenteras innebär fler bostäder och mindre natur. Påföljden kommer det att bli hälsoproblem på grund av betydande koldioxidutsläpp. Föreslagen utveckling anses av boende vara extremt okänslig med tanke på rådande situation. Idag njuter de av tillgång till naturen precis utanför dörren och det kommer med förslaget att förändras till det sämre.

Planförslaget kan leda till fler brott. Boende ser redan en ökning av brott och skjutningar och kopplar de till de senaste utbyggnaderna i området.

Utveckling av städer bör inte vara driven av ekonomiska intressen, det kommer få katastrofala följder för både klimatet och den sociala hållbarheten, motsatsen till vad stadsplanering bör vara. Efter att ha bott i området i över fyrtio år kan de boende garantera att

livskvaliteten kommer att försämrats om den här destruktiva planen genomförs. Majoriteten av invånarna här är emot rubricerat projekt.

116. Brf Mälarbacken

Föreningen motsätter sig förslaget med bebyggelse i område B. Även punkthusen, upp till tio våningar i område C, bör tas bort ur förslaget. Om husen i område C trots allt ska byggas skulle de kunna utökas så att de kompenserar bortfallet i område B.

Miljöspekter: Föreningen hänvisar och instämmer med Skönhetsrådets kritik mot förslaget. Grimstareservatet har sitt smalaste parti söder om Mälarbackens vård- och omsorgsboende därmed föreligger behov av att bevara den parallella spridningskorridoren genom skogspartiet norr om Blackebergsbacken. Däggdjuren som finns i området verkar vara bortglömda i utredningen som presenterats. Området har förtätats mycket senaste åren och behöver tid för återhämtning, många har bosatt sig här på grund av närheten till naturen. Forskning samt FN:s senaste klimatrappport talar om vikten att behålla skog. Föreningen föreslår att de nya fastigheterna byggs på det mest klimatsmarta sätt som finns till exempel med solpaneler, odlingsmöjligheter gårdar och tak återanvändning av regnvatten för bevattning etc. Bygget av de två husen i område B skulle påverka ljusinsläppet för fastigheterna Blackebergsbacken 3 och 5.

Trafikaspekter: Det kan tilläggas att byggnationen i område B och C skulle påverka boende- och trafikmiljön på ett negativt sätt, för samtliga boende i området, trafiken på Blackebergsbacken är i dagsläget tidvis intensiv. Getingmidjan, där bussar stannar för avstigning, skapar ofta besvärliga trafiksituationer där fordon ibland tvingas backa för att möjliggöra möten. Farliga situationer riskerar att uppstå om utryckningsfordon snabbt behöver komma fram. Planerad garagein- och utfart i område B är placerad i princip mitt emot garage in- och utfarten till Blackebergsbacken 3. Riskfyllda situationer kan uppstå.

Sträckan söder om korsningen Blackebergsbacken/Blackebergsvägen föreslås fartbegränsningen öka från 50 till 60km/h. Föreningen påpekar att det är skymd sikt i kurvan och åker tung trafik på sträckan vilket gör att det är olämplig höja hastighetsbegränsningen. En helt ny lösning för korsningen Blackebergsbacken/Blackebergsvägen bör studeras då det uppkommer farliga situationer då korsningen ska passeras. Byggtiden skulle bli problematisk i området i och med den tunga trafiken.

Den stora parkeringen vid vårdboendet föreslås ersättas med en hälften så stor vilket skulle försvåra hela parkeringssituationen i närområdet.

Sammanfogning av Blackeberg och Södra Ängby: Ett av syftena med förslaget sägs i förslaget vara att koppla samman Blackeberg med Södra Ängby. Samtidigt skrivs i förslaget att det skall anläggas privata gårdar vid de nya husen. Det låter snarare som att stadsdelarna isoleras från varandra än att de sammankopplas. Husen i område A är så stora att de tenderar avskärma områdena från varandra.

Byggnadstekniska frågor: Sprickor har tidigare uppkommit i huset Blackebergsbacken 1 under en period med byggtrafik. Detta den enda i planområdet befintliga byggnaden som är uppförd på fyllnadsmaterial, övriga byggnader vilar på berg. Föreningen instämmer med Structors bedömning att riskanalys för sprängning och schaktning måste upprättas innan mark- och grundläggningsarbeten får påbörjas. Även byggtrafik och framtida ökad trafikbelastning från nybebyggelsen föranleder behov av riskanalyser. Föreningen förutsätter att staden ställer krav på att en besiktning sker av befintliga fastigheter, både före och efter arbetets utförande.

Föreningen hyr en jordkällare av Exploateringskontoret intill den blivande kvartersmarken och önskar fortsätta hyra denna. Föreningen förutsätter att nuvarande vatten-avloppslösning görs om så att inte avloppsvatten och friskvatten hanteras i samma pumphusbyggnad.

123. Boende BL och AL

Boende motsätter sig de två husen i område B. För att kompensera bortfallet av de två husen kan de planerade husen i område C utökas något.

Grimstareservatet har sitt smalaste parti söder om Mälarbackens vård-och omsorgsboende och fastigheterna Blackebergs gård 1 och 2 (som var färdigbyggda för ca 6 år sedan). Därmed föreligger behov av att bevara den parallella spridningskorridoren genom skogspartiet norr om Blackebergsbacken där korridoren är som smalast. Detta smala skogsparti är mycket viktigt för att djuren skall kunna förflytta sig. För övrigt verkar däggdjuren vara bortglömda i utredningen som presenterats. I området finns rådjur, rävar, harar, grävlingar m.fl. Därtill kan nämnas även ornitologiskt intressanta observationer i området.

Skönhetsrådet har avstyrkt byggandet av hus i område B med motiveringen att området i sin helhet ligger inom ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område (ESBO), där delar utgör kärnområde.

Skönhetsrådet skriver i sitt yttrande att bebyggelsen i området B medför stora intrång i Stockholms mest skyddsvärda natur utan att större allmänna värden tillskapas.

126. Boende FB och AB

Boende har flera synpunkter och frågeställningar gällande den planerade bebyggelsen längs Blackebergsbacken, speciellt den yta som nämns "område B".

Husens höjd: Höjden på de planerade husen i område B (4+1 vån) bryter mycket oproportionerligt av mot befintlig bebyggelse och skapar flera negativa effekter. Dessa effekter tas bara delvis upp i planbeskrivningen. Boende skriver att befintliga radhus på Holbergsgatan kommer att få stor insyn i såväl hus som tomter från de planerade husen i område B som föreslås ligga ca 20 meter från tomtgräns. Boende undrar om det stämmer att den högsta våningen på husen ska innehålla takterass? Takterassens placering i norr skulle i princip ge fri sikt rakt in radhusen och trädgårdarna och även ljud skulle bidra till störningar. De nya husen skulle även bidra med skuggning hela dagen. Boende upplyser att den cykelbana som finns mellan de planerade husen och radhusen gör sikten helt fri.

Husens placering: Boende informerar om att när kvarteret Japanen byggdes flyttades det östligaste huset ytterligare öster ut för att frigöra passagen för större djur. Det är i detta område som område B nu planerats. Boende undrar nu hur dessa djur ska röra sig i fortsättningen?

Husets utformning: Förslaget till utformning av husen i område B tar varken hänsyn till radhusen (k-märkta) eller skönhetsrådets invändning mot utformningen. Istället beskrivs i förslaget likheten till kvarteret Japanen som ligger längre bort än radhusen. Boende undrar hur de arkitektoniska förklaringarna till bristerna till enhetlighet och samordning lyder och att förslaget kring Blackebergsbacken bör göras om i sin helhet.

Blackebergsbacken: Det är idag hög belastning på Blackebergsbacken. Vägen är trång och buss och lastbil kan inte mötas. Tung trafik planeras dock att öka men vägen kommer inte att breddas och effekten kommer bli buller, avgaser och olyckor. Boende undrar om kommunen vill förklara hur dessa negativa effekter kommer att minimeras? Boende informerar att parkeringssituationen har blivit sämre i Blackeberg då parkeringsnormen vid nybyggnation varit för låg för verkligheten.

Området: Boende anser även att planeringen är bristfällig vad gäller behovet av förskolor, lekplatser, parkeringsplatser, kollektivtrafik, påverkan på djurliv, säkerhet och trygghetsfrågor och önskar ett klargörande hur dessa frågor kommer påverkas och hanteras.

174. Boende SE (inklusive yttrande 198)

Boende har synpunkter på föreslagen parkeringslösning för områdena längs Blackebergsbacken.

Blackebergsbacken och södra ändan på Holbergsgatan har redan idag stora problem med parkeringsplatser och det blev värre efter att de tre punkthusen byggdes för ca 6 år sedan. Boende anser att Stadsbyggnadskontoret behöver planera för fler parkeringsplatser för befintliga byggnader och ta höjd för ytterligare p-platser för tillkommande bebyggelse.

Boende begär att få en tydlig beskrivning av hur parkeringssituationen ska lösas.

Enligt Stadsbyggnadskontorets Pavel Huzevka, 2013, så kan inte Stadsbyggnadsnämnden eller någon annan ge bygglov till de nya husen utan att man tillfredsställande kan förevisa/bevisa att det går att ordna de P-platser som lagligen krävs! Alltså "Om det inte går att lösa P-problemen skall bebyggelsen stoppas"! Men det är nog ingen, utom Stadsbyggnadskontoret, som tror på att det kan bli så, men det får vi återkomma till. Boende begär, även här, att få en tydlig beskrivning på hur Stadsbyggnadskontoret tänker agera och vilka regler som de har att följa på ovan beskrivet problem!

Boende skriver att kontentan är att de planerade husen vid Blackebergsvägen inte kan byggas därför att P-problemen inte kan lösas och att det enda alternativet som finns är att bygga jättestora P-garage under husen om man inte tänkt fullständigt förstöra de grönområden som finns i området.

Gröna kilen, är en del av det naturstråk som ingår i Görnvälnkilen, en långsträckt "kil" vars främsta uppgift är att värna djurens möjligheter att förflytta sig bl.a. till och från Grimsta Naturvårdsreservat och Judarnskogen. Boende framför vidare att det vid ett flertal tillfällen har framförts synpunkter på att de tre hus som byggdes för ca sex år sedan har täppt till djurens stråk trots att husen har placerats med stort mellanrum.

Boende framför att ugglor som tidigare funnits i området där de tre husen byggdes har försvunnit och att det säkerligen gäller andra fåglar, insekter och djurarter. Det finns några exemplar av Liten hackspett, som är mycket sällsynt, som har sitt revir i "Gröna Kilen". Den boende skriver att om husen i område B byggs så förstörs hackspettarnas revir. Boende menar att djuren inte kommer att ta stråket vid sjön, som beskrivs i planbeskrivningen. Det "stråket" stängs effektivt igen av de nya husen nedanför Sjukhemmet och även av de nya bostäderna vid kyrkan.

De två nya husen (område B) kommer till 100 % spärra av stråket för djur som rör sig här enligt boende.

Boende föreslår att Stadsbyggnadskontoret tar fram skalenliga skisser, då de nuvarande inte anses skalenliga. Skissen ska vara på

den gröna kilen och de två nya husen och att det även placeras in minst 550 st P-platser som enligt den boende måste till.

Vidare framförs att bebyggelsen i Blackeberg är klassad som "kulturhistoriskt viktig" och bör bevaras och att den föreslagna bebyggelsen som ser ut som "lådor" inte kan anses passa in. Boende framför att Stadsbyggnadskontorets kommentar angående detta, när de tre husen byggdes, var att Blackeberg slutade vid Blackebergsbacken och att det då var OK att bygga "lådorna" på andra sidan, för att de då inte störde arkitekturen i Blackeberg. Boende ställer sig nu frågan om Stadsbyggnadskontoret har flyttat Blackeberg så att stadsdelen nu slutar i anslutning till gångstigen framför radhusen, vid kilen?

130. Boende JR och DR

De boende framför kritik mot förslaget som de menar strider mot plan- och bygglagen samt miljöbalken. De anser att planförslaget får en kraftig påverkan på riksintresset och dess uttryck och läsbarhet. Vidare riktas kritik mot planhandlingarna som de menar är vilseledande och i vissa delar felaktiga. De illustrationer i planbeskrivningen som redovisar sektioner för Blackebergsvägen och befintlig bebyggelse stämmer inte överens med verkligheten. Vidare anser de att stora naturvärden går förlorade om planen genomförs. De anser att de problem som uppstått vid första etappen vid Islandstorget, verkar upprepas i denna plan. Hänsyn har inte tagits till bristen på parkeringsplatser, förskole- och skolplatser och stora trafikvolym. Förslaget kommer att innebära en kraftig olägenhet för boende utmed Aroseniusvägen i och med garagets in-/utfart, samt leda till trafiksäkerhetsproblem.

131. Boende MBL

Boende beskriver vikten av de gröna kilarna och att de är oskattbara för människors välbefinnande, den biologiska mångfalden och att de har stora kulturhistoriska värden.

I stadens översiktsplan (s.89) finns ett citat som den boende vill lyfta fram: "En livskraftig grön infrastruktur och blåstruktur med rik biologisk mångfald ska upprätthållas och stärkas. Funktioner med regional betydelse för den biologiska mångfalden ska särskilt beaktas."

Boende framför att det i RUFS är tydligt utmärkt att sträckan mellan Grimsta och Judarn är klassad som ett svagt samband i de gröna kilarna och att dessa områden måste tas omhand på ett genomtänkt sätt för att centrala värden och funktioner ska kunna upprätthållas i hela kilarna.

Vidare framför boende att de planerade byggnaderna längs med Blackebergsbacken kommer att begränsa den gröna kilen, men att

den mest kritiska passagen är den mellan Blackebergsbacken och radhusen på Holbergsgatan (område B).

Boende upplyser om att de hus som byggts på Johan Tillanders väg i Ängby Park har begränsat djurlivets rörelsemöjligheter att följa grönområdet längs Mälaren, då det numera bara finns några få meter skog kvar mellan stupet ner mot vattnet och husen. Boende anser att detta är ytterligare en erfarenhet som betonar vikten av att analysera flöden ur ett större perspektiv.

Boende anser att det är brister i handlingarna då det inte finns någonting som beskriver djurlivets rörlighet eller hur planområdet hänger samman med de kringliggande grönområdena.

Slutligen framför den boende att om de nuvarande planerna går igenom minskar kilen till bara några meters bredd och att den då i praktiken försvinner helt och hållet. Boende rekommenderar att i det fortsatta planarbetet lyssna på remissinstanserna Bromma Stadsdelsnämnd, Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Skönhetsrådet och skydda den gröna kilen inför framtiden.

132. Boende JL

Boende framför att det på en karta blir mycket tydligt att det går en grön kil genom Bromma mellan skogarna Grimsta och Judarn och framför även hur känslig kilen är. Boende beskriver vikten av de gröna kilarna för den biologiska mångfalden och för att de har stora kulturhistoriska värden.

Boende framför att det i RUFS är tydligt utmärkt att sträckan mellan Grimsta och Judarn är klassad som ett svagt samband i de gröna kilarna och att dessa områden måste tas omhand på ett genomtänkt sätt för att centrala värden och funktioner ska kunna upprätthållas i hela kilarna.

Vidare framför boende att de planerade byggnaderna längs med Blackebergsbacken kommer att begränsa den gröna kilen, men att den mest kritiska passagen är den mellan Blackebergsbacken och radhusen på Holbergsgatan (område B).

Boende upplyser om att de hus som byggts på Johan Tillanders väg i Ängby Park har begränsat djurlivets rörelsemöjligheter att följa grönområdet längs Mälaren, då det numera bara finns några få meter skog kvar mellan stupet ner mot vattnet och husen. Boende anser att detta är ytterligare en erfarenhet som betonar vikten av att analysera flöden ur ett större perspektiv.

Boende anser att det är brister i handlingarna då det inte finns någonting som beskriver djurlivets rörlighet eller hur planområdet hänger samman med de kringliggande grönområdena.

Slutligen framför den boende att om de nuvarande planerna går igenom minskar kilen till bara några meters bredd och att den då i praktiken försvinner helt och hållet. Boende rekommenderar att i

det fortsatta planarbetet lyssna på remissinstanserna Bromma Stadsdelsnämnd, Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Skönhetsrådet och skydda den gröna kilen inför framtiden.

133. Boende AMP

Boende vill bevara den gröna kilen och skriver att den planerade bebyggelsen längs med Blackebergsbacken samt nedre delen av Blackebergsvägen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta. Boende beskriver det som en livskvalitet att ha djurliv i sin närmiljö och att en byggnation i området får långtgående konsekvenser för vårt ekosystem, artrikedom och djurbestand.

Boende anser även att den planerade bebyggelsen gör intrång på riksintresset för Södra Ängby och att den förstör ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni; Norra Ängbys egnahemshus, Södra Ängbys vita villor och Blackebergs välutvecklade planering med människa och natur i fokus.

136. Boende BA

Boende anser att den planerade bebyggelsen i område B och C är ett intrång på ett av Stockholms mest skyddsvärda naturområden. I området finns fridlysta fågelarter och fladdermöss och det utgör även en passage för däggdjur. Den boende framför att planförslaget skulle innebära mycket stora skador på kulturhistoriska, biologiska och rekreationsvärden.

137. Boende AD, HL, BA och GL

De boende protesterar mot bebyggelsen som de menar förstör viktiga och för Stockholm unika grönområden. De önskar att den gröna kilen behålls intakt. Vidare menar de att bebyggelsen förvanskar den kulturhistoriskt värdefulla miljön i både Blackeberg och Södra Ängby, som dessutom utgör riksintresse för kulturmiljövården.

138. Boende TF

Boende motsätter sig förslaget att bygga de två husen i område B och förordar även att de sex husen i område C ska tas bort. Boende delar Skönhetsrådets kritik mot förslaget i dess helhet.

Vidare framför boende att den förtätning som redan skett i området har varit till nackdel för djurlivet. Även trafiksituationen har blivit värre och sikten på Blackebergsbacken beskrivs som dålig. Att tillföra ytterligare trafik i och upp ur garage skulle inte vara en förbättring.

De två husen i område B skulle påverka ljusinsläppet för fastigheterna Blackebergsbacken 3 och 5 och radhusen på andra sidan om "Kilen".

139. Boende HR

Boende vill bevara den gröna kilen och skriver att den planerade bebyggelsen längs med Blackebergsbacken samt nedre delen av Blackebergsvägen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta. Boende beskriver det som en livskvalitet att ha djurliv i sin närmiljö och att en byggnation i området får långtgående konsekvenser för vårt ekosystem, artrikedom och djurbestånd.

Boende anser även att den planerade bebyggelsen gör intrång på riksintresset för Södra Ängby och att den förstör ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni; Norra Ängbys egnahemshus, Södra Ängbys vita villor och Blackebergs välutvecklade planering med människa och natur i fokus.

140. Boende KM

Boende vill bevara den gröna kilen och skriver att den planerade bebyggelsen längs med Blackebergsbacken samt nedre delen av Blackebergsvägen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta. Boende beskriver det som en livskvalitet att ha djurliv i sin närmiljö och att en byggnation i området får långtgående konsekvenser för vårt ekosystem, artrikedom och djurbestånd.

Boende anser även att den planerade bebyggelsen gör intrång på riksintresset för Södra Ängby och att den förstör ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni; Norra Ängbys egnahemshus, Södra Ängbys vita villor och Blackebergs välutvecklade planering med människa och natur i fokus.

143. Boende ML

Boende anser att husen i område A inte bör vara högre än 4 våningar och att de bör göras smalare för att bättre ansluta till 30-tals villorna öster om samt stjärnhusen väster om Blackebergsvägen. Husen anses också behöva dras in från vägen för att ge plats för förgårdsmark såsom i Blackeberg. Det sjunde huset mot norr, närmast Södra Ängby bollplan, anser den boende bör tas bort då de boende i huset i alltför hög grad kommer störas av ljud och ljus från idrottsanläggningen. Boende anser att område B och C inte bör exploateras alls då det är ett för stort intrång i det ekologiska kärnområde och spridningszon som den gröna kilen är. Vid byggnation i område B kommer inte djur kunna röra sig mellan Grimsta och Judarskogen. Boende framför även att husen hamnar för nära radhusen.

Boende framför att skolor, daghem mm behöver byggas för att möta de tillkommande bostäderna. Boende lyfter även att trafiken kommer öka och göra området farligt för barn och äldre.

148. Boende AC och MC

Boende framför att de inte i sak är negativa till att det byggs, men att de är kraftigt emot inkräktningen på Riksintresset Södra Ängby samt antalet lägenheter och den förslagna höjden på byggnaderna.

Boendes huvudsynpunkter är i följande ordning:

- Undermåligt underlag för att politiker ska kunna fatta beslut.
- Stoppa byggnadsplanerna i riksintresset Södra Ängby och dra ner höjd och antal lägenheter längs Blackebergsvägens västra sida och Blackebergsbacken.
- Om det trots detta kommer byggas ska ett nytt förslag tas fram som följer områdenas karaktär och tas hänsyn till riksintresset Södra Ängby.

Boendes framför att synpunkterna underbyggs av att förslaget strider mot en rad förordningar, bl. a. PBL 8:13 och 8:14 samt Miljöbalkens 3e kapitel och att beslutsunderlagen är missvisande vad gäller skala och påverkan på befintliga bebyggelse. Vidare framförs att planen inte har planerat för ökade behov inom vård, barnomsorg och skola. Boende framför att parkeringsinfarten vid Aroseniusvägen behöver ses över då det inte är en bra placering samt att planen kan leda fram till en parkeringsproblematik i området. Boende anser att planen inte har beaktat Södra Ängby och Blackebergs kulturella uttryck och miljö.

150. Brf Nio längor

Brf Nio Längor hänvisar att de synpunkter Brf:en lämnade in på programmet för Blackebergsvägen under samrådet 2013 fortfarande är aktuella och återopas även nu.

Brf:en framför att planförslagets grönmarksintrång är för omfattande och tar för lite hänsyn till bevarandet och utvecklandet av grönområdena. Den gröna kilen genom Bromma/Blackeberg, (dvs del av Görvälnkilen) bör bevaras och stärkas för framtiden och inte kraftigt försvagas, vilket blir effekten om förslaget genomförs.

Bebyggelsen i område B vid Blackebergsbacken bör enligt Brf:en utgå helt bl.a. då planförslaget medför stora intrång i Stockholms mest skyddsvärda natur utan att större allmänna värden tillskapas. Brf:en anser att bebyggelsen i området i väster vid Blackebergsbacken, sex punkthus, är för storskalig och bör minskas rejält ifråga om volym och höjd.

Om det ändå skulle bedömas lämpligt med bebyggelse i gröna kilen i område B, bör lågskalig bebyggelse i form av villor eller radhus komma ifråga.

Brf:en påpekar flera brister i underlaget till planförslaget. Det gäller bl. a.:

- Konsekvenserna för miljön innehåller ingenting om den gröna kilen eller hur byggnationen påverkar djurlivets rörlighet.
- Detaljplaneförslaget kan bedömas medföra betydande miljöpåverkan och en miljöbedömning av förslaget bör därmed göras.
- Konsekvenserna av föreslaget för Brf Nio längor saknas i princip helt. Bl.a. kommer negativa effekter gällande buller, skugg- och insynseffekter drabba de tio radhus som ligger närmast område B.

Brf:en framför att både Blackeberg och Södra Ängby är av Stockholms stadsmuseum klassade som kulturhistoriskt värdefulla områden. Ett genomförande av föreslagen detaljplan skulle innebära stora skador på kulturhistoriska, biologiska och rekreativsvärden.

Förslaget till bebyggelse i området längre västerut vid Blackebergsbacken är enligt Brf:en för storskalig och bör minskas rejält ifråga om volym och höjd för att bättre anpassas till rådande bebyggelse i Blackeberg, inte minst den nya bebyggelsen i ”Ängby Park”.

I fråga om trafik- och parkeringsfrågor samt Blackebergsbackens breddning hänvisar Brf:en till vad som framförts redan 2013, se bilaga, punkterna 3–4.

Brf Nio Längor har bilagt sitt yttrande som de lämnade in under samrådet för planprogrammet för Blackebergsbacken år 2013.

I yttranden framför brf:en att den del som rör tre nya flerbostadshus på gröna ytan/dungen mellan Blackebergsbacken 1–5 och radhusen, bör stoppas. Vidare framför de att programförslaget i övriga delar bör arbetas om väsentligt.

Brf:en anser att förslaget inte tagit tillräcklig hänsyn till de styrkor som området har och som är starkt kopplade till den luftiga gröna miljön.

Parkeringssituationen var år 2013 ansträngd och brf:en framförde att programförslaget inte utrett frågan tillräckligt då förslaget troligen skulle generera ytterligare problem att hitta parkering.

Brf:en framförde att Blackebergsbacken troligtvis skulle behöva breddas vid getingmidjan med anledning av ökade trafikmängder och att breddningen i så fall skulle behöva ske norrut.

Brf:en ansåg att hänsyn måste tas till de K-märka radhusen (Brf:ens) och ansåg att föreslagen bebyggelse längs Blackebergsbacken inte gjorde det, dels vad gäller våningsantal och dels att de föreslogs ta grönområdet mellan vägen och radhusen i anspråk. Bebyggelsen skulle således komma väldigt nära radhusen

vilket brf:en ansåg skulle medföra oacceptabla störningar i form av skuggning och insyn.

Brf:en framförde även att de inte ansåg att förslaget tog tillräcklig hänsyn till områdets ekologiska värden. Den gröna kilen som löper genom området och utgör djurens möjlighet att passera. Spridningskorridorer och värdekärnor som den i Blackeberg behövs.

152. Boende OT

Boende instämmer i Skönhetsrådets kritik gällande att bebyggelse i område B och C medför intrång i skyddsvärd natur utan att större allmänna värden tillskapas.

Boende beskriver att det redan idag är en besvärlig trafiksituation på Blackebergsvägen på grund av getingmidja, trafikmängd och dålig sikt. I planförslaget är in- och utfart till garage för område B placerad mitt emot in- och utfart till Blackebergbacken och den boende lyfter att det kan leda till riskfyllda situationer.

Trafikproblem uppstår även i korsningen Blackebergbacken/ Blackebergsvägen, särskilt under vintertid på grund av ett flertal faktorer, där ibland en isig och hal backe, skymd sikt, hastighetsöverträdelser, avsaknad av övergångsställen. Boende framför att om fler bostäder ska tillkomma bör en ny lösning för korsningen genomföras, kanske i form av en rondell.

Idag är efterfrågan på parkeringsplatser större än tillgången enligt boende. Om planförslaget genomförs skulle det innebära en avsevärd försämring då den stora parkeringsplatsen vid sjukhuset ersätts med en mindre. Boende anser att trafikproblemen inte har belysts tillräckligt grundligt i planförslaget.

Boende informerar om att det uppstod sprickor i huset Blackebergbacken 1 under en tidigare period med byggtrafik till bebyggelse längre in på gatan. I dagvattenutredningen (s. 5–6) framgår att detta är den enda delen i planområdet där befintliga byggnad är uppförd på fyllnadsmaterial. Boende instämmer med Structors bedömning i punkt 6 i den geotekniska utredningen.

Boende motsätter sig förslaget att bygga två hus mitt emot Blackebergbacken 3 och 5 med anledningen att byggnaderna helt skulle ta bort den gröna kilen samt att de befintliga radhusen i norr i princip skulle ligga i skugga hela vinterhalvåret. Om det ändå ska byggas föreslår boende stadsradhus.

De sex punkthusen mittemot vård- och omsorgsboendet harmoniserar enligt den boende inte med övrig bebyggelse i ursprungliga Blackeberg och att det bör tas bort ur förslaget eller bantas rejält.

Boende upplyser även att bollplanen invid Blackebergsvägen är mycket uppskattad av barn, ungdomar och vuxna och att det vid

ytterligare bebyggelse i området troligtvis skulle behövas fler bollplaner för att möta efterfrågan.

153. Boende OS och AB

Boende konstaterar att det föreslagna projektet strider mot Södra Ängbys riksintresse för kulturmiljövård på alla nedanstående punkter:

- Flerfamiljshus, föreslås bebyggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en enhetlig villabebyggelse.
- Den nya bebyggelsen föreslås placeras i den omgivande grönskan som i sig är ett uttryck för riksintresset.
- En gata med stadskaraktär föreslås byggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en sammanhängande förortsmiljö.

Boende motsätter sig den föreslagna bebyggelsen inom riksintresseområdet. De planerade höghusen inom riksintresset kommer enligt de boende på ett brutalt vis i form av volym och arkitektur bryta in i riksintresset.

Boende noterar att den konsekvensanalys-kulturmiljö som Nyréns Arkitektkontor gjort innehåller direkta fel. Kartan som används i analysen, och som ska visa gränsen för riksintresset, visar en felaktig gräns för riksintresset. I kartan framstår det som att sex flerfamiljshus i område A3 placerats i utkanten av riksintresset, vilket inte är fallet. Boende har i yttrandet bifogat den riktiga kartan över riksintresset.

Boende bedömer att konsekvensanalysen även gjort en felaktig bedömning när det gäller "den värdebärande gröna skogskransens" läge. Boende ifrågasätter därför tillförlitligheten i konsekvensanalysen.

På s. 20 i planbeskrivningen ritas villorna på Börjesonsvägen som om de vore högre än flerbostadshusen. Boende framför att detta enbart stämmer för den del som avser Börjesonsvägen 47-53, övriga hus harnock i samma höjd. Även illustrationen längst ned på s. 19 ger en direkt felaktig bild om den avser visa på att villorna är högre och har utsikt över flerbostadsfastigheterna. Boende tillägger även att träden mellan villorna och höghusen enbart har begränsad visuell effekt under året, då det saknas löv och grönska under vinterhalvåret.

Boende anser att planförslaget kraftigt har underdimensionerat antalet parkeringsplatser som behövs. Detta riskerar att gatorna i Södra Ängby kommer tas i anspråk för parkering vilket belastar riksintresset.

Södra Ängbys riksintressestatus är en fråga för hela riket och boende konstaterar att området har besökare regelbundet, även från

utlandet. Boende anser att det åligger Stockholms stad att som ägare till mark inom riksintresset också respektera och följa dessa restriktioner och skyldigheter.

155. Boende AL och ML

De boende menar att planförslaget är ogenomtänkt. Riksintresset Södra Ängby, som är världsunikt kommer att förstöras. Föreslagen bebyggelse anpassas inte till befintlig arkitektur och miljö.

Byggnaderna är för stora och höga, vilket kommer att begränsa solljuset. De menar även att kartan som visar gränsen för riksintresset är felaktig i kulturmiljöutredningen och att modellen som tagits fram ger en felaktig bild av proportionerna mellan befintlig och föreslagen bebyggelse.

De boende är oroliga för att djurlivet och dess möjligheter till passage mellan Judarskogen och Grimsta kommer att försvagas och att ädelträ så som ek inte kommer att få plats vid den nya bebyggelsen.

Vidare anser de boende att trafiksituationen är problematisk och att tunnelbanan och skolor i Blackeberg och Södra Ängby inte klarar högre belastning. De frågar sig vart all trafik ska ta vägen och undrar även varför det föreslås fler bostäder i detta skede än under programmet. De är också oroliga att befintlig bebyggelse ska påverkas under byggtiden med risk för sprickbildning i samband med sprängning.

158. Boende AE

Boende framför kritik mot bebyggelsen, främst i område B som boenden anser bör utgå helt. Denna del av planområdet påverkar den gröna kilen alltför mycket. Om staden ändå skulle bedöma det lämpligt att bygga i detta område bör det vara fråga om lågskalig bebyggelse med radhus eller villor. Även bebyggelsen längre västerut på Blackebergsbacken bör minskas i volym och höjd.

Boenden menar även att det finns brister i underlaget där det saknas redovisning av konsekvenser för djurlivet och den gröna kilen. Planförslaget bör också kunna antas innebära betydande miljöpåverkan, vilket gör att en miljöbedömning bör göras. Vidare är konsekvenserna för radhusen i brf Nio Längor inte beskrivna tillräckligt väl.

Boenden framför även samma synpunkter som i yttrande 131 gällande den gröna kilen och hänvisar även till brf Nio Längors yttrande över programmet från 2013, se även yttrande 150 från brf Nio Längor.

161. Boende DP

Södra Ängby är utpekad som riksintresse. Detta beskrivs i både detaljplanen för området från 1993 och i Stockholms stads översiktsplan från 1993. Riksantikvarieämbetet likaså och hänvisar till Naturresurs lagen (numera Miljöbalken). Planförslaget nonchalerar riksintresset och det historiska värde som finns i området.

Ett trettiotal villor i den västra delen: Blackebergsvägen, Börjesonsvägen, Aroseniusvägen och Per Hörbergs väg påverkas direkt av planförslaget. De tre nordligaste föreslagna husens taknockar kommer att vara högre eller nivå med villorna på Börjesonsvägen och Aroseniusvägen. De kulturella värdena kommer att skadas för all framtid. Detta framgår inte i illustrationer i planbeskrivningen.

Vi som boende vill ta del av solstudier för att kunna se och förstå konsekvenserna av planförslaget. Skalan på träden i illustrationerna stämmer inte heller, och det bör även tilläggas att träden enbart bidrar till mindre insyn under sommarmånaderna då de har löv.

Gränsen för riksintresset Södra Ängby är direkt felaktig. Staden borde använda sig av rätt underlag.

I planförslaget möjliggörs för en garagenerfart från Aroseniusvägen, som redan idag fungerar dåligt ur trafiksynpunkt. Parkeringsstalet är också i underkant och kommer att påverka boendemiljön negativt i området, med olägenhet med ljud, ljus och mekaniska grindar. Problem med ökad trafikvolym, parkeringssvårigheter kommer att belamra Södra Ängbys, och närliggande gator, med bilar. Redan underdimensionerad infrastruktur kommer att förvärras ytterligare.

Planen strider mot PBL och Miljöbalken och bör därför avbrytas alternativt att ett nytt planförslag tas fram som är i enlighet med gällande lagstiftning.

162. PBG och LMCG

Solstudien som redovisas i planbeskrivningen är otillräcklig, då den enbart utgår från sommar och vår. Radhusen i Blackeberg kommer skuggas under höst och vinter. Solstudien behöver kompletteras med höst och vinter samt tydligt redovisade konsekvenserna för radhusen.

Vid Blackebergsbacken och radhusen på två våningar som är grönklassade av stadsmuseet föreslås femvåningshus som kommer att torna upp sig kraftigt över radhusen som bara ligger 30 m bort. Varför tar man större hänsyn till Stjärnhusen än

till radhusen när man valt höjd på bebyggelsen? Varför valde man inte fyra våningar?

Det gröna stråket mellan Judarnskogen och Grimsta skogen kommer allvarligt försämrats om område B bebyggs.

Här rör sig dagligen hjort, räv, fåglar och harar mm.

Ingen analys på rörelse för större djur eller fåglar har gjorts.

Underlaget om naturvärden är bristfälligt.

I av Stockholm stad angivna ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO) är sambandet och spridningszonen särskilt smalt mellan befintliga radhus och Blackebergsbacken. Den föreslagna bebyggelsen i område B skulle kraftigt försämma detta samband och spridning. Delar av område B ligger inom det så kallade kärnområdet medans övriga delar anges som spridningszon.

Område B ingår i Görvälkilen och inom ett kärnområde där kilen har ett svagt klass 2 samband. I RUFS 2050 anges tydligt att de gröna kilarnas värden och funktioner behöver säkerställas och utvecklas och de svaga sambanden måste stärkas så att kilen inte bryts upp i flera separata delar. Planerad byggnation av område B går helt emot RUFS 2050.

I planbeskrivningen anges att förstärkningsåtgärder som bör vidtas för att kompensera för att träd avverkas för att göra plats åt byggnader är att bevara träden mellan husen. Men enligt planhandläggaren är det inte möjligt att bevara träd mellan husen i område A3, B och C, eftersom att marken här kommer att underbyggas med garage.

Vi är positiva till den förändring som föreslås av Blackebergsvägen (söder om korningen med Björnsonsgatan och Carl Larssons väg) med mer plats för gående och cyklister, då det är otryggt att höra sig här som gående och cyklist idag.

Blackeberg är Brommas fattigaste område och har en genomsnittsinkomst under rikssnittet. Enligt polisen förekommer det drogförsäljning vid torget och under de senaste 5 åren har det skett två dödsskjutningar. Bostadsutbudet i Blackeberg domineras helt av lägenheter, förutom de tiotal radhus som byggdes för 70 år sedan samt en handfull villor som byggdes för 90 år sedan.

Lägenheterna består till över 90% av 1-3 rummare.

Forskare och politiker brukar prata om vikten av blandad bebyggelse för att skapa ett bra bostadsområde för alla samhällsgrupper. Blackeberg är allt annat och nu planeras ytterligare ca 1000 lägenheter i området. Singlar och unga par flyttar in till Blackeberg, men när de börja bilda familj och får barn och när barnen blir äldre så flyttar många familjer som har socioekonomiska förutsättningar till områden med villor och radhus. De familjer som blir kvar är de som inte har samma

socioekonomiska förutsättningar (ensamstående och familjer med låga inkomster). Detta skapar bostadssegregation och social oro.

"Stockholm stad borde bygga radhus i Blackeberg så fler familjer väljer att stanna kvar i Blackeberg. Det politiska målet att bygga många bostäder som möjligt kan inte ske på bekostnad av att få en ökad bostadssegregation. Kan man bygga nya radhus på Södermalm borde staden kunna bygga radhus i Blackeberg. "

Den öppna gräs yta som ligger i Blackeberg vid korsningen Blackebergsvägen och Blackebergsbacken föreslås bli kvarterspark. Denna yta är idag otrygg och skulle kunna förbättras genom att bygga ett hinder mot Blackebergsvägen och Blackebergsbacken som hindrar barn och även fotbollar och dylikt att hamna ute på vägen. En robust och beständig mur skulle vara ett bra alternativ.

163. Boende ID

Personen ställer sig bakom yttrandet från Brf Mälarbacken och framför även synpunkter på buller för befintliga bostäder.

Av planhandlingarna framgår att bullernivån på Blackebergsbacken kan komma att uppgå till sådana nivåer att vissa balkonger på ny bebyggelse behöver glasas in. Den ökade bullernivån kommer naturligtvis i lika mån drabba boende i t.ex. Bostadsrättsföreningen Mälarbacken. Planförslaget saknar dock information om vilka åtgärder som planeras att vidtas för att reducera ökat buller här.

164. Boende MF och KB

De synpunkter som vi har framfört under ärendet, gällande vår fastighet samt övriga fastigheter längs Blackebergsvägen, har negligerats. Det har inte tagits någon hänsyn till vår boendemiljö och den radikala försämring förslaget skulle innebära. Vår bostad - en funkisvilla i två plan - skulle helt och hållet omgärdas av byggnader om 4-5 våningar. Vår fastighet skulle inte nås av solljus varken under sommar eller vinter. Fastigheten skulle skuggas och drabbas av insyn från alla vinklar, vilket skulle ha en negativ inverkan för vår familj.

Att hävda att den föreslagna bebyggelsen harmoniserar med den befintliga bebyggelsen och miljön är inte rimligt. De föreslagna byggnaderna är ca tre-fyra gånger så höga som befintliga byggnader och har ingen funkiskaraktär. Att ens överväga detta i ett område som utgör riksintresse är obegripligt. För oss boende råder oerhört strikta restriktioner vad gäller ombyggnation, ommålning, trädfällning och andra förändringar. Vi respekterar detta och förutsätter att samma sak gäller för Stockholms stad och de byggaktörer som anvisas marken i området.

169. Boende MA och EA

Boenden anser att Stadsbyggnadskontoret bortser helt från såväl riksintresse som PBL och föreslår omfattande byggnationer inom ett område av riksintresset. Detta trots att Stadsbyggnadskontoret själva på ett flertal ställen i sina underlag betonar hur speciellt Södra Ängby är.

I de illustrationer som finns över fastigheterna i Södra Ängby som ligger utmed Blackebergsvägen finns inga infarter till fastigheterna inritade. Vad är planen? Kommer boende här inte ha till gång till sina fastigheter med bil längre?

En av anledningarna till att vi valde att bosätta oss i Södra Ängby var närheten till naturen och den gröna allé som Blackebergsvägen är idag. Planförslaget föreslår att den gröna allén ska omvandlas till en stadsgata, även den del som omfattas av riksintresse. För oss boende har det varit hårda restriktioner kring om- och nybyggnation samt trädfällning etc. Det är anmärkningsvärt hur planförslaget helt bortser från dessa restriktioner som vi fått förhålla oss till sedan 1995.

Ny bebyggelse längs Blackebergsvägen föreslås att bli 4–5 våningar. Detta smälter inte in bland den befintliga bebyggelsen som är 2–3 våningar. Den solstudie som tagits fram visar dessutom att den nya bebyggelsen kommer att skugga fastigheter i Södra Ängby som ligger utmed Blackebergsvägen, vilket är ytterligare ett tecken på att planförslaget inte är genomarbetat. Ekonomin har fått styra, vilket påverkar riksintresset negativt. Ny bebyggelse längs med Blackebergsvägen bör inte vara högre än 2-3 våningar, för att smälta in i miljön samt för att ej skugga befintliga fastigheter.

Att utöka förslaget på antal bostäder på det sätt som gjorts, från ca 500 bostäder till 920 bostäder, kommer öka antalet fordon i området. Detta kommer ge upphov till att befintliga fastigheter längs Blackebergsvägen påverkas av buller. Villorna är byggda i slutet av 1930-talet och är därför inte bullerskyddade på det sätt som ny bebyggelse är. Boenden anser därför att antalet bostäder i planförslaget bör återgå till det från början föreslagna antalet 500 bostäder.

Det finns endast en illustration över ett av de befintliga husen längs Blackebergsvägen, vilket är märkligt. Detta är ytterligare ett tecken på att hänsyn till befintlig miljö och riksintresse ej har tagits utan att ekonomin har fått styra. De illustrationer som tagits fram är missvisande då befintlig bebyggelse inte har tagits med.

I området finns djurliv som exempelvis rådjur och älg. Det finns ingen utredning kring hur djurlivet kommer att påverkas av planförslaget. Handlingarna bör kompletteras med en utredning kring detta.

170. Boende JB och EB

Boende anser att Blackeberg har överexploaterats de senaste 10 åren och att grönområdena har minskat. Boende ifrågasätter om planförslaget verkligen lever upp till avsikten att minska den socioekonomiska gränsen mellan Blackeberg och Södra Ängby. Är det möjligt när man väljer att bygga höghus i Blackeberg och lägre hus i Södra Ängby?

Vidare har boende synpunkter på de planerade 10 våningshusen då planbeskrivningen refererar till sjukhuset som endast är 5 våningar och, enligt boende, det fulaste huset i Blackeberg. Byggnadsstilen överensstämmer inte med övriga Blackeberg.

Förslag framförs om att det i stället bör uppföras radhus istället för 10 våningshusen. Radhusen kan vara i samma stil och nivå som befintliga radhus och skulle bättre passa in i området och minska den socioekonomiska gränsen mellan områdena.

10 våningshusen kommer enligt boende att skymma och skugga de som bor i radhuslängan på Holbergsgatan 184-202.

Boende skriver även att bebyggelsen drastiskt kommer att minska gröna kilen och ta bort den fina naturskogen som är till stor glädje och nytta för alla i Blackeberg. Skogen är också den enda möjligheten för djuren att ströva fritt mellan Judarskogen och Grimsta skogen.

173. Boende RS

Boende anser att Blackeberg sedan lång tid byggt mer än vad som anses rimligt. Hänsyn har inte tagits till de önskemål boende fört fram. Massor med hus har uppförts efter att området byggdes på 50-talet. Området har förfulats.

Vägarna är belamrade med bilar som står uppställda mot alla p-bestämmelser. Bilägarna har inga möjligheter att parkera lagligt. Att föreslå mer bebyggelse är groteskt. Boende protesterar. Föreslår istället att några av de gamla höghusen rivs. Det skulle göra området trevligare att bo i.

183. Boende WL

Den boende framför samma synpunkter som framförs i yttrande 131.

184. Boende FL

Den boende framför samma synpunkter som framförs i yttrande 131.

185. Boende AE och DE

Boende framför synpunkter på framförallt de planerade hus som föreslås utmed Blackebergsvägen. De menar att husen är alltför höga och dominera synfältet och påverka riksintresset negativt och ta naturområden i anspråk. Om området behöver bebyggas för bostäder föreslår de boende byggnader i två till tre våningar. Vidare uttrycker boende en oro för värdeminskning på deras fastighet som de menar kommer att bli omgiven av höga byggnader. De framför även oro för att befintlig infrastruktur i form av parkering, trafik och kollektivtrafik inte klarar den ökade belastning som förslaget möjliggör.

186. Boende DT och ET

De boende anser att planförslaget inte tar hänsyn till riksintresset och att underlaget är vilseledande. De menar att parkerings- och trafiksituationen kommer att påverkas negativt om planen genomförs. De önskar att en trafikutredning tas fram och att bebyggelsen minskar med 35–40 procent färre bostäder jämför med samrådsförslaget. Vidare anser de att planförslaget tar mycket grönytor i anspråk och att planen inte är förenlig med varken den gällande planen för Södra Ängby eller PBL generellt, då de menar att den medför en påtaglig skada på riksintresset. De framför även att ambitionen att bygga ihop Blackeberg och Södra Ängby inte kommer att ske om det föreslås stora, breda och höga byggnadskroppar som inte harmonierar med varken Blackeberg eller Södra Ängby. De framför även en undran om hur befintliga skolor ska kunna klara ytterligare elever som kan förväntas flytta till de planerade bostäderna. De vill även se solstudier för alla fastigheter under december och januari. Boenden kompletterar även yttrandet med bilagor med sektioner för befintliga och planerade byggnader närmast Aroseniusvägen.

188. Boende MC

Boenden framför flera synpunkter rörande både planprocessen generellt och specifika punkter. Planen bör enligt den boende hanteras med utökat eller normalt planförfarande då planen inte stämmer överens med länsstyrelsens granskningsyttrande över stadens översiktsplan, planen kan sägas ha betydande intresse för allmänheten och att den kan antas innebära betydande miljöpåverkan. En miljöbedömning bör därför göras och en miljökonsekvensbeskrivning bör tas fram, där bland annat olika alternativa utformningar tas fram. Vidare anser boenden att bebyggelsen är alltför storskalig och att bebyggelsen utmed Blackebergsbacken bör utgå. Naturvärden har inte hanterats i tillräckligt stor utsträckning och planens genomförande får en alltför

stor påverkan på den gröna kilen och det rika djurliv som finns där. Boenden påpekar också att det råder kapacitetsbrist på såväl tunnelbanan som på skolor och förskolor och anser att staden inte bör planlägga bostäder i detta område eller utmed tunnelbanans gröna linje i västerort innan det finns förutsättningar att lösa dessa problem.

189. Boende KG och DG

De boende framför kritiska synpunkter på planförslaget som de menar påverkar riksintresset negativt och orsakar en än mer problematisk trafik- och parkeringssituation. De menar att det inte bör byggas något inom riksintresset och att bebyggelsen väster om Blackebergsvägen inte bör tillåtas vara högre än tre våningar.

Den planerade in-/utfarten till garaget utmed Blackebergsvägen kritiseras och de boende menar att den kommer att få oacceptabla konsekvenser för både boende utmed västra delen av Aroseniusvägen och för trafiksäkerheten. Vidare kommer planförslaget att innebära att grönområden tas i anspråk. De kräver att in- och utfarten till garaget, om det ska byggas, läggs i områdets södra del med utfart mot Blackebergsvägen. Vidare önskar de svar på varför planförslaget har utökats med omkring 50 procent fler lägenheter än i programförslaget från 2013. De riktar också kritik mot att solstudierna som gjorts inte redovisar förhållanden under vinterhalvåret. De önskar att en barnkonsekvensanalys görs och att analyser som visar på hur trafiken påverkas samt hur ljuset från billykter påverkar inomhusmiljön för de boende utmed Aroseniusvägen tas fram.

190. Boende LÖ

Den boende har synpunkter på arkitekturen och anser att man bör bygga lägre bebyggelse som mer liknar de äldre delarna av Blackeberg. Boenden anser också att parkeringstalet är alltför lågt.

192. Boende EH

Boende anser att den föreslagna bebyggelsen i område B, den östra delen av Blackeborgsbacken, bör utgå då den innebär en alltför omfattande påverkan på naturvärden och den gröna kilen. Den gröna kilen (del av Görvälnkilen) behöver istället stärkas och bevaras för framtiden.

199. Boende MN och HL

De boende menar att planförslaget inte tar hänsyn till riksintresset för kulturmiljö i Södra Ängby och att risker finns att befintliga hus

kommer att skadas vid eventuella sprängningsarbeten. De tar upp att det saknas förskoleplatser och skolplatser redan idag och att planförslaget skulle sätta ytterligare tryck på skola och förskola. Vidare menar de att den ökade trafiken från fler bostäder kommer att leda till en ökad risk för både barn och vuxna i området. Staden tar inte heller hänsyn till de grönområden som byggs bort eller den påverkan förslaget har på den gröna kilen. Vidare så anser de att höjden på den föreslagna bebyggelsen skulle innebära att solljuset skulle försvinna från de befintliga husen och att planförslaget skulle innebära en betydande olägenhet för boenden i området.

200. Boende KD och GD

Boenden lyfter betydelsen av riksintresset Södra Ängby och hänvisar till miljöprogrammet för den gällande detaljplanen samt till att Länsstyrelsen kan ingripa för att garantera att riksintresset tillgodoses.

Boenden anser att stadsbyggnadskontoret i och med det nya planförslaget bryter mot PBL och Riksintresset. De hus som är föreslagna på fältet söder om Aroseniusvägen och öster om Blackebergsvägen borde inte byggas alls då de är inom riksintresset. Byggnadshöjden är fullständigt respektlös.

Även de föreslagna husen på västra sidan av Blackebergsvägen är allt för höga, det blir inte ett bra möte med villorna. Alla de nya hus som möter Södra Ängbys villor borde vara maximalt tre våningar höga och trappa upp våningsantalet längre ner i backen mot korsningen med Blackebergbacken. Närmast korsningen Aroseniusvägen/Blackebergsvägen borde parkmark lämnas.

Garageuppfarten på Aroseniusvägen är respektlös mot den befintliga bebyggelsen på Aroseniusvägen och skulle förstöra miljön där. Uppfart bör placeras mellan de nya husen om de ska byggas. Boenden efterfrågar solstudie för hur huset i hörnet Aroseniusvägen/Blackebergsvägen skuggar befintliga byggnader på Aroseniusvägen i december och januari.

209. Boende KDF, SG och BB

De boende anser att Stadsbyggnadskontoret helt bortser från riksintresset Södra Ängby och plan- och bygglagen med det förslag som föreslås. De anser att underlaget och illustrationer i planhandlingarna som visar sektioner med Blackebergsvägen och bebyggelse utmed Börjesonsvägen är felaktiga. De menar att bebyggelsen som föreslås är alldeles för storskalig och att det inte framgår av illustrationerna. Det kommer att upplevas som en massiv vägg för framförallt villorna utmed Aroseniusvägen. De anser också att det planerade garaget utmed Blackebergsvägen och med utfart mot Aroseniusvägen kommer att få stor påverkan på såväl riksintresse som trafiksituationen i området. Parkeringsnormen är

också alldeles för snålt tilltagen. Vidare påtalas att den redan ansträngda trafiksituationen och bristen på skolor och förskolor inte nämns i planförslaget. De hänvisar också till tidigare yttrande över planprogrammet 2013.

Övriga, ej sakägare (68 st)

54. Boende PA

Personen har en bild av att ingen invånare i Blackeberg eller Södra Ängby någonsin har efterfrågat att de båda stadsdelarna skall byggas ihop och undrar hur många medborgare i de två stadsdelarna som efterfrågar detta.

Personen att begreppet "lokaler" i "Bebyggelsen föreslås innehålla cirka 420 bostäder och möjligheter till lokaler i bottenvåningen" är vagt och bör tydliggöras så att medborgare förstår vad som kan och inte kan komma att realiseras och ber om en redogörelse.

Personen frågar hur många medborgare i Blackeberg och Södra Ängby som har efterfrågat bättre flöden mellan stadsdelarna. Personens uppfattning är att det inte finns någon efterfrågan bland medborgarna och menar att bra flöden till Islandstorget, skolorna, Ängbybadet, Judarnskogen, Tyska Botten, Grimstaskogen, och Blackebergs centrum är mer efterfrågat.

Personen tycker att det räcker med att förbättra övergångsställena på Blackebergsvägen vid Aroseniusvägen och/eller Blackebergsbacken om det finns en efterfrågan av att bättre kunna ta sig från Blackeberg genom Södra Ängby villaområde till Judarnskogen.

Personen undrar vilka befintliga mötesplatser inom planområdet det refereras till i planbeskrivningen och hur många medborgare i de två stadsdelarna som har efterfrågat nya och förbättrade mötesplatser inom planområdet. Personen undrar vad som åsyftas med begreppet "förstärkta kopplingar" och tycker att det är ett dåligt ordval eftersom det är ett ord som majoriteten inte förstår. Personen frågar hur många medborgare i de två stadsdelarna som har efterfrågat sådana kopplingar i planområdet.

Vidare undrar personen var man kan läsa om en plan för parkeringsplatser i Blackeberg i allmänhet och i Blackeberg i synnerhet.

56. Boende utan angivet namn eller adress 1

Personen bor i Blackeberg, ser fram emot förändringar och är positiv till en utbyggnad. Den boende tycker att placeringen verkar bra och hoppas att det mesta i förslaget går igenom.

Personen informerar om att det i dagsläget är väldigt svårt att hitta parkeringsplats i Blackeberg och att det försvårar för dem som behöver ha bil av särskilda anledningar. Personen hoppas att det finns planering för utbyggnad av parkeringsplatser och föreslår att man skulle kunna bygga ett garage som vid ett senare tillfälle när man har närmat sig en nollvision kan byggas om till något annat. Den boende ser fram emot en parkeringslösning.

65. Boende utan angivet namn eller adress 2

I yttrandet framförs kritik mot att staden drar ner på fritidsgårdar, bibliotek och allmänt underhåll, samtidigt som man fördubblar antalet boende. Detta är ohållbart och det är enbart byggherrarna som får ut något av detta. Personen framför också att det måste kunna gå att parkera bilen också, och att det saknas kapacitet på dagis, vårdcentral och fritidsgårdar. Detta behöver lösas först.

66. Boende AGP

Personen är emot byggplanerna på grund av att det tar bort mycket välbehövt grönt i området som behövs för att minska vår klimatpåverkan och för områdets barn att leka i. Personen anser att det inte bara behövs parker utan också skog. Personen önskar att en folkomröstning görs.

68. Boende OF (inkl yttrande 89 och 144)

Boende anser att trafiksituationen ej finns i projektet vid Islandstorget och hur Bällstavägen skall ta hand om trafik in till området.

Boende är emot att planförslaget tar bort Västerorts gröna kilar och att husen tar för mycket plats. Boende anser att hushöjden inte stämmer med dagens hushöjd. Boende framför även att planförslaget har för få parkeringsplatser och att Bällstavägen och Islandstorget inte är dimensionerade för ökade trafikflöden.

Boende framför att Staden genom bygge i dnr 2018–14101 har blockerat de gröna stråken från Grimsta naturreservat till Kyrksjöslätten och vidare mot Huvudsta strand m.fl. riktningar. Boende framför vidare att Islandstorget är en av Stockholms stads mest olycksdrabbade och att den inte kommer klara trafikökningar och köer bort mot Solvalla och ut på Ulvsundavägen vilket blir konsekvensen av detta projekt. Boende kräver ny rondell med GC med broar.

Boende visar med (bild 1) den gröna kilen som går genom Bromma mellan skogarna Grimsta och Judarn och framför även hur känslig kilen är. Boende beskriver vikten av de gröna kilarna och att de är oskattbara för människors välbefinnande, den biologiska mångfalden och att de har stora kulturhistoriska värden. I stadens översiktsplan (s.89) finns ett citat som den boende vill

lyfta fram: "En livskraftig grön infrastruktur och blåstruktur med rik biologisk mångfald ska upprätthållas och stärkas. Funktioner med regional betydelse för den biologiska mångfalden ska särskilt beaktas."

Boende framför att det i RUFS är tydligt utmärkt att sträckan mellan Grimsta och Judarn är klassad som ett svagt samband i de gröna kilarna och att dessa områden måste tas omhand på ett genomtänkt sätt för att centrala värden och funktioner ska kunna upprätthållas i hela kilarna.

Vidare framför boende att de planerade byggnaderna längs med Blackebergsbacken kommer att begränsa den gröna kilen, men att den mest kritiska passagen är den mellan Blackebergsbacken och radhusen på Holbergsgatan (område B).

Boende upplyser om att de hus som byggts på Johan Tillanders väg i Ängby Park har begränsat djurlivets rörelsemöjligheter att följa grönområdet längs Mälaren, då det numera bara finns några få meter skog kvar mellan stupet ner mot vattnet och husen. Boende anser att detta är ytterligare en erfarenhet som betonar vikten av att analysera flöden ur ett större perspektiv.

Boende anser att det är brister i handlingarna då det inte finns någonting som beskriver djurlivets rörlighet eller hur planområdet hänger samman med de kringliggande grönområdena.

Slutligen framför den boende att om de nuvarande planerna går igenom minskar kilen till bara några meters bredd och att den då i praktiken försvinner helt och hållet. Boende rekommenderar att i det fortsatta planarbetet lyssna på remissinstanserna Bromma Stadsdelsnämnd, Miljö- och hälsoskydds nämnden och Skönhetsrådet och skydda den gröna kilen inför framtiden.

69. Boende TV (inkl yttrande 110)

Boende anser att det är en påtaglig skillnad mellan hur husen redovisas i plankartan Del 2 - och i planbeskrivningen (t. ex. s. 27). På detaljplanekartan är högdelarna med 10 våningar betydligt större än hur husen illustreras i planbeskrivningen. Boende undrar varför det är så och om det finns ritningar eller illustrationer som stämmer bättre med detaljplanen?

Boendes frågor besvarades av samhällsplanerare Martin Wernersson enligt följande: I plankartan regleras en maximal bruttoarea på 3250 kvm ovan mark, inom byggrätter som är något större än den planerade bebyggelsen. Det betyder att summan av antalet kvadratmeter ovan mark på alla våningsplan alltså ska rymmas inom 3250 kvm vilket betyder att varje våningsplan i snitt får vara 325 kvm stort om byggnaden har 10 lika stora våningar. I det förslag som finns från byggherren i samrådet kommer de lägre våningarna vara något större och de högre något mindre. Det

betyder också att hela byggrätten/rutan i plankartan inte kan utnyttjas maximalt, men att det istället finns en viss flexibilitet med exakt var man ställer byggnaden och de olika delarna. De olika delarna av byggrätten är också uppdelad med höjdbegränsningar som också till viss del låser bebyggelsen till en viss byggnadstyp.

Boende inkom med följdfrågor och synpunkter på det mottagna svaret. Dels frågade den boende om vad de illustrerade byggnadernas bruttoarea ovan mark är? Och dels om det är rätt tolkat att detaljplanen medger 10-vånings byggnadskroppar med norrfasader som är ca 70 % längre än vad som illustrerats? Synpunkt framfördes om att planen i så fall näppeligen kan anses låsa bebyggelsen till den illustrerade hustypen, eller säkerställa byggnader med "spänst och högresthet" som anges i planbeskrivningen. Boende ser positiva effekter av planförslaget men ser också brister som behöver åtgärdas innan planen vinner laga kraft.

Inom område C1 och C2 anser den boende att planförslaget varken tar hänsyn till kulturmiljön Blackeberg eller uppfyller kraven i plan- och bygglagen (2 kap. 6 §) beträffande utformning på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stadsbilden, kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan

I Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering bedöms fastigheten Blackebergs Gård 1, med det f.d Frimurarbarnhuset och Ljunglöfska villan och -parken, ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. Boende anser att de sex 10-våningshus är en i sammanhanget för hög exploatering. Skalan avviker kraftigt från den småskaliga, äldre kulturmiljön och de dominerar över parkrummet, Ljunglöfska villan och barnhemsbebyggelsen och tar ett för stort visuellt och fysiskt utrymme utan att skapa värden.

Boende hänvisar till ett citat av arkitekten Jan Gezelius, "Det är skillnad på takt och rytm" och menar att det är träffande för områdena C1 och C2 då de lider svårt av taktfast men okänsligt planerad bebyggelse som saknas Blackebergs, och de närmaste omgivningarnas omsorgsfulla terränganpassning, skala och rumsliga rytm.

Boende anser att byggnadshöjden inte kan motiveras av de närliggande sjukhusets skala och karaktär. Sjukhusets höjd är ca 6 våningar och dess huvudsakliga volym är indragen från gatan och har en struktur med öppna storgårdar mot Blackebergsbacken. Boende framför vidare att resonemanget om en "trappande skala från Mälaren" är långsökt och leder fel, eftersom att det i sammanhanget leder till orimliga byggnadshöjder.

I "Konsekvensanalys-kulturmiljö" konstateras att byggnaden närmast Ljunglöfska parken att " Det kraftiga skalmötet kan behöva mildras, t.ex. genom att bevara befintliga träd, anpassad kulör, justerat läge eller skalanpassning." Boende anser att det är rätt men

att det är långt ifrån tillräckligt för att rätta till planens brister och föreslår att byggnadshöjden i område C1 och C2 bör sänkas till fem våningar inklusive en översta våning som är indragen från gatan, d.v.s. lika planens byggnader längs Blackebergsvägen.

Boende lyfter fram ett exempel på att det går att bygga nytt i kulturmiljön. Den nyare bebyggelsen kring det f.d. Frimurarbarnhuset är bra exempel då bland annat skala, distans till pelousen, struktur och rytm samspelar med den äldre bebyggelsen.

70. Boende MJ

Bygg ut skolor och förskolor, det är redan ganska fulla med elever. Tycker inte att man ska bygga på befintliga grönområden.

71. Boende AW

Föreslagen bebyggelse längs Blackebergsvägen är alldeles för hög för att smälta in i området. Dessutom innebär en förtätning att stor del av de luftiga grönytorna som finns försvinner. Förstår att staden vill sälja mark för att få pengar men det måste finnas någon gräns på hur många hus som kan klämmas in mellan två områden.

Parkeringssituationen kommer att bli ohållbar, då det redan idag är fullt på alla gator som ansluter till Blackebergsvägen. Parkeringstalet om under en bil per hushåll verkar helt orimligt då i princip alla i förorten har bil och många två.

Redan idag är trafiksituationen hemsk för de barn som ska till Södra Ängby skola. Hur kommer det att bli när Blackebergsvägen stängs av eller begränsas för trafik under de år byggnationen pågår?

Bygg gärna, men inte på de få grönytor som finns kvar. Låt Stockholm växa, men utåt.

74. Boende MH

Det är positivt att området förtätas och att Blackebergsvägen rustas upp. Det är viktigt att även utemiljöerna rustas upp.

Trafiksituationen på Blackebergsvägen måste förbättras. För närvarande följs inte hastighetsbegränsningen kring Södra Ängby skola, varken av bilar, bussar eller tunga fordon.

Den tunga lastbilstrafiken är en stor risk och bör ledas om. Vägen bör göras om från att vara en genomfartsväg mot Bergslagsvägen, till en gata för boende och inte minst för barn på väg till och från skola och tunnelbana.

Trafiksäkerheten för gående (i synnerhet för barn) behöver förbättras vid korsningen Holbergsgatan samt vid busshållplatsen vid Islandstorget.

Backen ner från Blackebergsbacken mot Mälaren, vid korsningen vid Blackebergsvägen, är en mycket omtyckt pulkabacke och samlar familjer från både Ängby och Blackeberg vintertid. Delar av denna bör bevaras eller ersättas.

76. Boende utan angivet namn eller adress 3

Förtäta inte Stockholm, få bort regeringens bosättningslag från 2016. Det är resurskrävande och det blir för stressigt i samhället. Låt inte byggaktören tjäna mer än vad de gör. Bevara naturen.

77. Boende MU

Parkeringsgaragen under bebyggelsen öster om Blackebergsvägen kommer att ha 100 parkeringsplatser.

Ut- och infart är planerad vid Aroseniusvägen utan att någon anpassning sker på gatan. Gatan är smal som den redan är idag pga parkerade bilar. Garageinfarten kommer att göra situationen ännu värre. Anpassa Aroseniusvägen till garage in/utfarterna.

78. Boende AL

Fult. Vi vill ha kvar vårt grönområde med skog, träd och stigar. Gröna lungor behövs, för både djur och människor. Vi månar om både små och stora djur.

79. Boende ER

Både Södra Ängby och Blackeberg är väl genomtänka bostadsområden som planerats med hänsyn till naturen och omgivningarna. Det som nu planeras med många och höga flerfamiljshus på en liten yta går inte alls i linje med grundtanken av området. Byggnaderna som planeras går inte arkitektoniskt i linje med varken Södra Ängby eller Blackeberg.

I Södra Ängby får vi inte ens ta ner en tall utan tillstånd av kommunen, hur kan kommunen föreslå att bebygga mark som är av riksintresse och som är K-märkt ena sidan av Blackebergsvägen?

Det överexploateras redan nu i området. Det räcker med byggnader vid Islandstorget. Skynda långsamt, det här är ogenomtänkt och går för snabbt.

Tänk på konsekvenserna för natur och den trafik som kommer att genereras i samband att 5000 personer flyttar in.

Stockholm behöver nya bostäder, men tänk igenom var exploateringen ska ske, sprid ut planerna på nya bostadsområden.

81. Boende CS

Vid samrådsmötet fick vi med bestörtning ta del av en plan med ca 950 nya bostäder (vilket är en ökning mot den ursprungliga planen om 500 nya bostäder).

Södra Ängby är klassat som riksintresse sedan 1987. Är denna plan, med de 6 flerfamiljshus om 5 våningar som planeras den östra sidan av Blackebergsvägen, förenlig med riksintresset?

Vi som bor i Södra Ängby har begränsade möjligheter att göra förändringar av husen på grund av k-märkningen och är tacksamma för detta. Det är nu med bestörtning vi inser att detta nu äventyras.

Projektgruppen på staden ser enbart till detta projektet utan att ta hänsyn till helheten. Vem bär helhetsansvaret?

T.ex. att kollektivtrafikkapaciteten kommer att räcka till, parkeringssituationen samt tillgång till skolor.

82. Boende MM

Jag hittar ingen trafikanalys. Hur många fler bilar i området kommer planförslaget generera och hur ska de få plats?

Hur ska lastbilarna från grustaget köra? Hur ska korsningen mot Bergslagsvägen fungera med utfarterna som finns i närheten. Hur påverkas skolvägen av planförslaget?

Har det tagits fram någon BKA? Finns det framtagna konsekvensanalyser för kultur och natur?

Har det utarbetats alternativa planförslag utifrån framtagna konsekvensanalys för kultur, kan jag i så fall få tillgång till dessa?

Vad säger Länsstyrelsen om planförslaget? Innebär planen betydande miljöpåverkan då riksintresset inkräktas?

83. Boende MW

Det finns en politisk vilja om att klämma in så många bostäder som möjligt i ett redan trångt Stockholm / Bromma.

Det råder bostadsbrist, och klen tillväxt i stora delar av landet varför många tvingas att flytta till storstäderna.

Satsa i Norrlands inland istället. Låt människor bo på mindre orter. Det handlar om att använda ekonomin som styrmedel.

Var finns helhetssynen? Bostäder, kontor och köpcenter byggs i massor men infrastrukturen fungerar inte med gator, kollektivtrafik, GC-banor osv. Likaså den tekniska försörjningen med VA-system etc. eftersom det inte finns några medel till det.

Har någon socioekonomisk analys utförts? Vad händer med riksintresset i det här projektet? Hur kommer det att bli med soptunnorna vid Islandstorget när projektet är klart?

86. Boende RB

Den boende hänvisar till ett inskickat yttrande över planprogrammet 2013 och menar att synpunkterna fortfarande gäller. Boenden menar att det finns en del goda intentioner i planarbetet men att det är en omfattande exploatering som sker i Södra Ängby och Blackeberg med höga byggnader. Boende är kritisk till att naturmark tas i anspråk och framför att det finns en rad fåglar som håller till i de delar som planeras för exploatering. Boenden menar att det i dag visas tydligt att människor tror sig vara herre över naturen.

90. Boende CB

Planförslagets etapp 2 och 3 innebär stora ingrepp i naturområden, som hotar den gröna kilen som är Natura 2000-klassat.

Inga konnektivitetsanalyser har gjorts gällande djurlivet. Avsaknaden av analys riskerar att hota den biologiska mångfalden. Dessutom är den analys som har gjorts inte korrekt. Många storstäder lägger stora resurser på att återinföra naturområden. Är det försvarbart ta så stora områden av natur i anspråk?

Det står tomma lägenheter i Stockholmsregionen pga. höga hyror, denna bebyggelse kommer väl inte hamna i lågbudgetzonen.

Befintlig infrastruktur är redan högt ansträngd. Hur ska den enorma befolkningsökningen hanteras? Inga skolor är inplanerade i byggplanen. Hur ska detta lösas? Det är inte tryggt för medborgarna att pressas ihop. Det förtätas redan på så många ställen i närheten. Låt dessa genomföras först så att de boende hinner smälta allt. Tryggheten äventyras av för snabba förändringar

91. Boende OL

En förtätning med 900 nya bostäder är en klar överexploatering av området. Redan idag är det en besvärande trafiksituation (både kollektivt och vägtrafik), eftersom Stockholms västra stadsdelar kraftigt byggts ut. T-bane perrongerna har maximal längd och kötiderna längs Bergslagsvägen är redan idag oacceptabla. Dessutom expanderar Ekerö kommun kraftigt. Att exploatera delar av Södra Ängby som är ett riksintresse är anmärkningsvärt.

92. Boende AS

Jag stöttar Södra Ängby Villaförening i frågan om byggnationer av nya eller främmande karaktär i området.

93. Boende SJ

Södra Ängby är ett riksintresse och planförslaget skulle innebära att helhetsintrycket av området skulle förstöras. Det är absurt att

enskilda villaägare behöver ha tillstånd för att avverka enskilda träd på sin egen fastighet, när staden har tillåtelse att ta ner träd.

Dessa är några av de få grönområden som är bevarade utmed Mälaren och det vore sorgligt om dessa försvann till förmån för hög exploatering.

94. Boende TS

Vi håller med de protester som har lämnats från en intresseförening för Blackeberg, att det byggs för snabbt och för mycket.

Vi som bor i området kommer att bli direkt påverkad av bebyggelsen. Områdets karaktär kommer att förändras från ett lugnt villakvarter till ett område med stadskaraktär. Detta kommer medföra att trafiken ökar påtagligt. Planen kommer även att medföra en stor påverkan på enskilda intressen, exempelvis en värdeminskning av boendes fastigheter.

Idag får vi i området inte avverka en tall utan marklov, än mindre göra förändringar av våra hus. Några meter från vår tomtgräns anser Staden att det kan uppföras sex femvåningshus utan att det orsakar påtaglig skada för riksintresset.

En påtaglig skada är en juridisk term som av Naturvårdsverket definieras "En negativ inverkan som är irreversibel med avseende på något värde som utgör grunden för riksintresset bör som regel anses utgöra påtaglig skada på natur- och kulturmiljö". Riksintresset har inte beaktats i planen. Avgränsningen av riksintresset bör tydliggöras i planbeskrivningen, likaså behövs det föras en diskussion kring hur den nya bebyggelsen kommer att påverka riksintresset.

95. Boende ACPT och CT

Vi hemställer att planförslaget avvisas vad gäller den del av planen som avser riksintresset Södra Ängby och att planen inte antas förrän stadens planer för att tillgodose behoven av skolor, förskolor och parkering till följd av planerad exploatering inom planområdet redovisats för alla och att exploateringen generellt sett begränsas inom hela planområdet på så sätt att inget hus tillåts vara mer än tre våningar högt.

Motivering: Detaljplanen för Södra Ängby vann laga kraft 1995, och innebar Q-bestämmelser för att bevara karaktären av både bebyggelse och natur. För oss boende innebär det restriktioner för vad vi som ägare får göra med husen och marken vi äger.

Planförslaget innebär mycket stora ingrepp som är så betydande att det förändrar hela områdets karaktär. Exempelvis med in- och

utfarter för alla boende och besökare, samt uppförande av stadsliknande bebyggelse. Gigantiska huskroppar föreslås i anslutning till befintlig bebyggelse, som kommer att påverka intilliggande fastigheter negativt i form av insyn, skugga, förändrad utemiljö samt ökad trafik.

Staden föreslår förändringar i området utan att ha fått ett godkännande av fastighetsägarna. Om riksintresset hävs (även för befintliga fastigheter) skulle det innebära att "den vita staden" inte längre är vit inom en generation och att "sagan om Södra Ängby" med säkerhet skulle begravas.

Planförslaget innebär en överexploatering med syftet att maximera antalet bostäder inom en begränsad yta. Bebyggelsen behöver anpassas till befintlig bebyggelse i Blackeberg, vilket innebär att husens höjd bör begränsas till tre våningar.

Hänsyn har ej tagits i planen till den ökning av antal boende i området som planförslaget innebär. Exempelvis med utökad service i området, fler skolor och förskolor, fritidsverksamhet, äldreboende, rekreation, sport, kultur, lokaler för samvaro. Likaså har det inte tagits hänsyn till den ökade trafiken som planförslaget innebär. Området är redan idag väldigt hårt belastat med trafik.

96. Boende MH

Planförslaget strider mot riksintresset. Konsekvensanalysen är baserad på felaktig information och en felaktig karta.

1933 fastställdes stadsplanen för Södra Ängby, 1987 klassades området som riksintresse och 1993 antogs en ny detaljplan för området som innebär att området skulle kunna skyddas. Södra Ängby brukar kallas för "Stockholms sista trädgårdsstad" och arkitekter och designers brukar vallfärda för att uppleva denna väl bevarade stadsdel.

Planförslaget visar en dålig känsla för stadsbyggnad. Bebyggelsen bör anpassas efter befintlig bebyggelse och karaktär genom att hålla nere våningstalet till 2 och att utforma bebyggelse i en ny tappning av den befintliga arkitekturen.

Att pressa in bostäder och att försvara det med att Stockholm växer är inte ett långsiktigt eller hållbart argument.

98. Boende AR

Boende stöder Södra Ängby Villaförenings synpunkter.

99. Boende EN

Boende instämmer i den kritik som Södra Ängbys villaförening uttryckt mot exploateringen av Riksintresset Södra Ängby.

103. Boende AL och EL

Boende vill bevara den gröna kilen. En byggnation av den gröna kilen skulle få långtgående konsekvenser för ekosystem, artrikedom och djurbestand. Boende anser att grönområdet på var sida om Blackebergsvägen ska bevaras och att det utgör själva länken mellan riksintresset Södra Ängby och de andra kulturhistoriskt värdefulla bostadsområdena, Norra Ängbys egnahemshus och Blackeberg.

111. Boende SJ (inkl. yttrande 119)

Boende skriver om Södra Ängby och att området 1987 klassades som riksintresse för kulturmiljövården.

Motiveringen för riksintresset lyder ordagrant och i sin helhet: ”Södra Ängby, ett av norra Europas bästa exempel och största sammanhängande förortsmiljö med större, mycket enhetliga funkisvillor från 1930-talet avsedda för ett tjänstemannaskikt, utbyggt på initiativ av Stockholms stad och ett uttryck för tidens arkitekturideal.”

Uttrycket för riksintresset lyder ordagrant och i sin helhet: ”Planstrukturen med gator, tomter, byggnadernas placering och omgivande grönska. Gestaltningssmässiga värden hos de likartade, men inte helt identiska byggnaderna.”

Den föreslagna bebyggelsen inom riksintresseområdet utgörs av sex flerfamiljshus, varav fem på fem våningar och ett på fyra våningar. Boende konstaterar att det föreslagna projektet strider mot riksintresset på alla punkter som detta motiveras och uttrycks på;

- Flerfamiljshus föreslås byggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en enhetlig villabebyggelse.
- Den nya bebyggelsen föreslås placeras i den omgivande grönskan som i sig är ett uttryck för riksintresset.
- En gata med stadskaraktär föreslås byggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en sammanhängande förortsmiljö.

Boende motsätter sig därför den föreslagna bebyggelsen inom riksintresset och anser att förslaget med råge skulle utgöra påtaglig skada på riksintresset. De föreslagna husen skapar en barriär som negativt påverkar riksintressets läsbarhet.

Boende noterar att konsekvensanalysen-kulturmiljö (Nyréns Arkitektkontor) verkar vara baserad på ett felaktigt underlag då delar av den omgivande grönska som är uttryck för riksintresset på kartan (s.5) har placerats utanför gränsen för riksintresset. Boende

ifrågasätter därmed konsekvensanalysens tillförlitlighet och objektivitet.

Boende påpekar att riksintressestatusen är en fråga för hela riket och att Södra Ängby regelbundet får besökare, även från utlandet, för att se hur den internationella modernismen representeras i Sverige.

Stockholms stad tog 1993 fram en detaljplan för att säkerställa att områdets värden skyddas. Boende anser att det är rimligt att Stockholms stad som ägare till mark inom riksintresseområde, likväl som enskilda fastighetsägare, också respekterar och följer de restriktioner och skyldigheter som finns i detaljplanen.

Boende konstaterar att omfattningen av planprogrammet för Blackebergsvägen har ökat kraftigt. Vid samrådet 2013 talades det om 500–650 lägenheter, nu är det planerade antalet lägenheter 950.

Vid samrådet i Södra Ängby skola den 28 augusti 2019 framkom det att;

- Behovet av förskolor och skolor inte är tillgodosett i planen. Staden verkar upprepa samma misstag som i Hammarby sjöstad, Annedal och Hagastaden där förskolor och skolor i efterhand fått lokaliseras till hustak, exploaterade grönytor och platser helt utan direkt solljus.
- Förslaget baseras på politiska beslut men likväl orealistiska förväntningar på bilinnehav. Gatorna i Södra Ängby riskerar att förvandlas till parkeringsplatser eftersom gatorna i Blackeberg redan är fulla.
- Gluggarna mellan husen längs Blackebergsvägen fungerar i bästa fall som ekologiska spridningskorridorer för insekter och fåglar, men inte för större djur. Den föreslagna bebyggelsen blir därmed en ekologisk barriär mellan Judarnskogen och Grimstareservatet.

112. Boende GR

Boende anser att området inte bör förtätas mer och ifrågasätter hur stor befolkningsökning som området klarar av med avseende på trivselfaktorer och livskvalitet. Bland annat lyfts frågan om det finns tillräckligt med skol- och förskoleplatser.

Parkeringssituationen lyfts redan som ohållbar idag. Cederströmsvägen beskrivs vara full mer parkerade bilar på vardagarna. Vidare lyfts vägar och kollektivtrafik som belastade vilket ger upplevelse av trängsel, stress och otrygghet.

Planen anses inte ta tillräcklig hänsyn till närliggande riksintresse vad gäller arkitektur. Särskilt utformning och volymerna av byggnaderna framför Blackebergs sjukhus anses av boende förstöra det unika området.

113. Boende KB

Boende beskriver naturens värde, framför allt den gröna kilen, för Blackeberg, både för människor i form av rekreativa värden men även för djurlivet. Boende undrar hur redan hårt belastade vägar till och från Blackeberg och parkeringsplatser ska klara av att hantera en växande befolkning. Kapaciteten för gröna linjen beskrivs som nådd av boende och undrar hur det ska bli med ytterligare ett tusental invånare ska få plats. Boende ifrågasätter hur begreppet trygghet används varje ny byggplan. Boende upplever inte lummiga parker och skogsområden som bidragande otrygghet utan att det handlar om våldsbrott och interna kriminella uppgörelser i bostadsområdena som bidrar till att skapa otrygghet.

Boende menar att detaljplanen inte är en förtätning utan att det är ett helt nytt bostadsområde som planeras och ifrågasätter om hänsyn har tagits till de som redan bor i området.

Boende undrar om service (sjukvård, skolor, förskolor och butiker) kommer byggas ut i området för att möta det behov som uppstår med fler invånare.

Boende anser att Blackeberg förvandlas från en charmig stadsdel med uppväxta grönområden till ännu en betongdjungel med vindtunnlar mellan de höga husen.

114. Boende HS

Boenden är kritisk till förslaget då det inte tar hänsyn till den befintliga 50-talsbebyggelsen eller riksintresset i Södra Ängby. Boenden anser också att den gröna kilen måste bevaras då den har stora kvaliteter som rekreationsområde och habitat för djurlivet och utgör en viktig del i ekosystemet. Sammanfattningsvis anser boenden att förslaget inte är godtagbart.

115. Boende BLZ

Boende upplyser om hur det är att både ha varit och hur det är att vara bosatt i Blackeberg. Boende flyttade till området 1998 och beskriver att området hade mycket grönområden och en befolkning av den storlek att man kände ingen många invånare och att man kände sig trygg men att förtätningen nu har skenat till orimliga proportioner.

Det har i området varit två dödsskjutningar och boende upplever en ökning av ungdomar/män med högerextrema livsåskådningar. Blackeberg kommer att växa och bli för stort och många vänner/bekanta i Blackeberg pratar nu om att flytta. Planen bidrar inte till trygghet och integration.

Boende önskar att:

- Den gröna kilen i ekosystemet bevaras!
- Förståelse finns för att livskvalitén försämras när grönområden förvinns.

- Hänsyn tas till områdets utformning i en miljö som är unik och värd att bevaras för kommande generationer.
- Ni inser att befolkningsökningen blir större än vad området, som redan är pressat tål. Vägar, skolor, rekreationsytor och kollektivtrafik klarar inte trycket.

117. Boende OG

Boende anser att den gröna kilen ska bevaras. Den planerade bebyggelsen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta. Byggnation om området får konsekvenser för ekosystem, artrikedom och djurbestand samt livskvalitet för de boende.

Boende framför att grönområdet längs med Blackebergsvägens båda sidor utgör själva länken mellan riksintresset Södra Ängby och Blackebergs särpräglade naturnära utformning. Den planerade bebyggelsen gör inte bara intrång på riksintresset, den förstör också ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni.

118. Boende GW

Boende anser att den gröna kilen ska behövas. Den planerade bebyggelsen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta. Byggnation om området får konsekvenser för ekosystem, artrikedom och djurbestand samt livskvalitet för de boende.

Boende framför att grönområdet längs med Blackebergsvägens båda sidor utgör själva länken mellan riksintresset Södra Ängby och Blackebergs särpräglade naturnära utformning. Den planerade bebyggelsen gör inte bara intrång på riksintresset, den förstör också ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni.

Boende ställer sig också frågande till hur den redan mycket ansträngda "gröna linjen" ska klara fler trafikanter.

120. Boende UJ

Boende flyttade till området eftersom att det finns grönområden till skillnad från de flesta andra nybyggda områden i Stockholm. Den boendes synpunkter är följande:

- Bevara den gröna kilen för att värna om vårt ekosystem, trygga artvariation och djurbestand. Livskvaliteten försämras när husen byggs tätt och gröna områden försvinner.
- Ta bort byggnaderna på Blackebergsbacken. Värna om radhusen som kommer att befinna sig i ständig skugga. Tänk också på våra äldre på Blackebergs sjukhem som får se sin utsikt mot grönområden försvinna.

- Planerna på höga hus tar inte hänsyn till områdets karaktär som är av stort riksintresse, inte minst funkisvillorna i Södra Ängby.
- Den stora befolkningsökningen blir större än vad ett redan pressat område tål.
- För oss som bor i Ängby Park och i slutet av Blackebergsbacken kommer den ökade trafiken att innebära stora försämringar, inte minst under flera års byggtid. Vi har ingen möjlighet att ta oss från området med bil annat än via Blackebergsbacken.
- Vi har inte själva varken förskole eller skolbarn men var finns planerna på utbyggnad som täcker behovet? Gör inte samma misstag som i tex. Annedal.
- En redan nu hårt belastad kollektivtrafik påverkas kraftigt.
- Parkeringsituationen är redan nu katastrofal i framför allt Blackeberg.

121. Boende TJ

Boende flyttade till området eftersom att det fortfarande har mindre grönområden och utan direkt insyn till grannarna.

Bevara den gröna kilen i ekosystemet! Stoppa planerna på att överhuvudtaget bygga några hus på Blackebergsbacken. Planerna att "klämma" upp ett flertal punkthus (oavsett antal våningar) gör att nuvarande radhusägare, bostadsrättsinnehavare och Blackebergs sjukhem istället för grönska kommer att kunna "titta" på ett antal huskroppar som dessutom kommer att ge en betydande skuggning av befintlig bebyggelse.

Planen tar definitivt inte hänsyn till områdets utformning i en miljö som är unik med sitt rika djurliv, "funkisvillorna" sitt naturnära koncept och de grönområden som finns idag.

Parkerings och framkomlighet är redan idag ett mindre skämt. Då många barnfamiljer gärna väljer att bosätta sig i dessa områden rimmar det väldigt illa med 0,6 P-platser/lgh. Är tanken gigantiska P-garage under husen som med största sannolikhet kommer att påverka grundvattennivåerna med sättningskador som en påföljd om några år.

122. Boende KA

Boende framför synpunkter om att den gröna kilen ska bevaras och att den planerade bebyggelsen längs med Blackebergsbacken samt nedre delen av Blackebergsvägen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservatet Judarskogen och Grimsta. Byggnations där skulle få konsekvenser för ekosystem, artrikedom och djurbestand. Boende beskriver livskvaliteten att ha djurliv i sin närmiljö.

Boende framför att grönområdet längs med Blackebergsvägens båda sidor utgör själva länken mellan riksintresset Södra Ängby och Blackebergs särpräglade naturnära utformning. Den planerade bebyggelsen gör inte bara intrång på riksintresset, den förstör också ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni.

124. Boende AK

Boende har invändning mot att ett skyddsvärt skogsparti förviner. Området är en viktig länk för djur som förflyttar sig mellan naturområden vid Mälaren och Judarskogen. Klimatrapporter talar om vikten av att behålla träd, inte bara för djurlivet utan för klimatet i stort.

Blackebergsbacken är bitvis så smal att inte ens en cykel får plats när bussen ska passera. Ytterligare bostäder skulle försämra framkomligheten än mer. De planerade husen är alltför höga och passar inte ihop med Blackebergs 50-tals karaktär.

125. Boende MA

Boende rör sig ofta i naturen. Görvälkilen är omtyckt av den boende som därför tycker att det är synd att Stadsbyggnadskontoret vill försvaga Görvelkilen genom att bebygga det som i detaljplanen kallas för område B. Boende hoppas att dessa planer ändras.

128. Boende AM och BM

Boende anser att den föreslagna detaljplanen strider mot riksintresset Södra Ängby på alla punkter som riksintresset motiveras och uttrycks på:

- Flerfamiljshus föreslås byggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en enhetlig villabebyggelse.
- Den nya bebyggelsen föreslås placeras i den omgivande grönskan som i sig är ett uttryck för riksintresset.
- En gata med stadskaraktär föreslås byggas i ett område där riksintresset motiveras av att det är en sammanhängande förortsmiljö.

Boende motsätter sig med anledning av ovanstående den föreslagna bebyggelsen inom riksintresseområdet (de sex flerfamiljshusen i område A3 i förslaget och ombyggnaden av Blackebergsvägen).

Boende ifrågasätter även tillförlitligheten av konsekvensanalysen-kulturmiljö då den verkar ha baserats på ett felaktigt underlag. I den karta som används i analysen som ska visa på gränsen för riksintresset har gränsen flyttats in och det framstår som att område A3 är placerat i utkanten av riksintressen.

Boende menar att det som står i konsekvensanalysen (sid. 8 del 2) om "den värdebärande gröna skogskransen" är felaktig. Skogskransen ligger enligt boende inte alls längre österut utan att

den ligger där bebyggelse planeras. Vidare framför boende att bebyggelsen föreslås på en grönyta som är en karaktärsskapande del av Södra Ängby, vilket också uttrycks i riksintresset med orden "omgivande grönska".

Som en följd av att Södra Ängby blev riksintresse för kulturmiljövården, tog Stockholms stad 1993 fram en detaljplan för att skydda området. Boende anser att det är rimligt att Stockholms stad som ägare till mark inom riksintresseområdet också respekterar och följer dessa restriktioner och skyldigheter.

129. Boende KB

Gröna kilen - ekosystem

Boende anser att planen inte har tagit hänsyn till hur djur rör sig mellan naturreservaten Judarnskogen och Grimsta då planen föreslår bebyggelse i område B och C samt i den nedre delen av Blackebergsvägen (del av A). Att täppa igenom den gröna kilen medför långtgående konsekvenser för artöverlevnad och bestånd i ekosystemet. Boende upplever att det har skett en avsevärd minskning av djur som passerar över bostadsgårdarna och att vissa fågelarter knappt syns till längre (detta sedan tidigare förtätningsprojekt i området) och är oroad att det kommer förvärras med planförslaget.

Kulturhistoria: Boende anser att de två kulturhistoriskt intressanta boendemiljöerna, Södra Ängby och Blackeberg riskerar att gå förlorade då vyer och proportioner byggs bort med förslaget.

Förskolor och skolor: Vidare lyfter boende fram brister i planförslaget kopplat till behovet av förskola och skola i området. I projektet hänvisas till bygget av två förskolor, men dessa är nya lokaler för de två förskolor som redan finns i tillfälliga baracker och antalet förskoleplatser i området ökar alltså bara marginellt. Boende informerar om att områdets förskolor redan idag är fulla och att det är ännu större svårigheter med överfulla grundskolor.

Parkering, framkomlighet, kollektivtrafik: Boende upplyser om att vissa vägar i praktiken är enkelriktade på grund av att det står parkerade bilar som begränsar framkomligheten och att det råder brist på parkeringsplatser i området. P-talet om 0,6 bilar per lägenhet anser den boende vara optimistiskt då området är attraktivt för barnfamiljer vilka generellt har bil. Sannolikt kommer därmed fler boende söka parkeringsplats i området samtidigt som planförslaget minskar på befintliga parkeringsmöjligheter vid fotbollsplanen och vid Äldreboendet.

Boende ifrågasätter om planen har tagit hänsyn till den nya förskolan som fått "tillfälligt" bygglov intill Södra Ängby skola vid Zornvägen, då planen kommer öka trafiken kring hörnet av Södra Ängby skola än mer.

Tunnelbanans gröna linje är överbelastad med fulla vagnar och där resenärer inte kan kliva på längs med linjen under rusningstid. Boende lyfter att det inte står något om fler avgångar längs med gröna linjen trots att fler bostäder byggs. Boende undrar även om en konsekvensanalys gjorts över trafikflöde och framkomlighet under byggperioden?

Områdets utformning, grönområden, rekreationsytor
Boende lyfter fram hur viktigt grönområden i boendemiljön är för livskvaliteten och att det även utgör kärnan för områdets ursprungliga planering. Boende ifrågasätter varför planen nu föreslår att detta ska tas bort? Den planerade bebyggelsen utgörs av överdimensionerade bostadshus utan gårdar och som därtill täpper till spridningsvägar, ökar trafikutsläppen och försämrar luftkvaliteten lokalt. Boende lyfter att de gemensamma ytorna kommer att bli trängre med mer folk och att trivseln i området blir avsevärt sämre.

Livskvalitet: Boende anser att Blackeberg redan har förtätats och att området kanske har nått en gräns för när det inte längre är hållbart att förtäta mer då förskolor och skolor är överfulla, osäkra trafikmiljöer, trängsel på bussar och tunnelbana och parkeringsbrist. Boende lyfter fram att hälsoaspekter med försämrad luftkvalitet, buller och vibrationer under byggperioden bör lyftas fram i utvärderingen av projektet. Boende är oroad för vilken miljö barnen kommer få vistas i under byggtiden och vilken påverkan på hälsan det kan få.

134. Boende CJ

Boende vill bevara den gröna kilen och skriver att den planerade bebyggelsen längs med Blackebergsbacken samt nedre delen av Blackebergsvägen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta. Boende beskriver det som en livskvalitet att ha djurliv i sin närmiljö och att en byggnation i området får långtgående konsekvenser för vårt ekosystem, artrikedomen och djurbestånd.

Boende anser även att den planerade bebyggelsen gör intrång på riksintresset för Södra Ängby och att den förstör ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni; Norra Ängbys egnahemshus, Södra Ängbys vita villor och Blackebergs välutvecklade planering med människa och natur i fokus.

135. Boende ITE

Boende vill bevara den gröna kilen och skriver att den planerade bebyggelsen längs med Blackebergsbacken samt nedre delen av Blackebergsvägen täpper igen ett område där djur passerar mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta. Boende beskriver det som en livskvalitet att ha djurliv i sin närmiljö och att en byggnation

i området får långtgående konsekvenser för vårt ekosystem, artrikedom och djurbestand.

Boende anser även att den planerade bebyggelsen gör intrång på riksintresset för Södra Ängby och att den förstör ett unikt område där Stockholms årsringar möts i harmoni; Norra Ängbys egnahemshus, Södra Ängbys vita villor och Blackebergs välutvecklade planering med människa och natur i fokus.

141. Boende TH

Boende instämmer i Södra Ängby Villaförenings remissvar.

146. Boende MW och AL

Boende motsätter sig förslaget då det innebär förödande konsekvenser för både befintlig bostadsbebyggelse och naturmark längs Blackebergsvägen.

Hela Södra Ängby är klassat som riksintresse och boende anser att det är viktigt att områdets värden bevaras, det gäller både bebyggelse, natur och områdets struktur. Boende anser att det av denna anledning inte är lämpligt att nya hus så nära och så högt, både i anslutning till och inom området.

Vidare framför boende att den föreslagna bebyggelsen längs med Blackebergsvägen är alltför storskalig och att den bryter mot befintlig intilliggande bebyggelse på båda sidor. Den nya bebyggelsen anpassar sig varken i fråga om gestaltning, typologi, placering, volymhantering eller exploateringsgrad. Boende menar att detta skapar en barriäreffekt och att grönytor byggs bort samt att den nya bebyggelsen kommer skugga befintlig bebyggelse.

Utöver ovanstående anser boende att parkeringssituationen inte är löst och att nya bostäder ytterligare kommer belasta områdets förskolor och skolor.

Boende skriver att det är fel att skapa "ett stadsmässigt" gaturum av Blackebergsvägen då befintlig struktur består av "hus i park".

147. Boende CH

Boende instämmer i Södra Ängby Villaförenings remissvar (bilaga) och motsätter sig den föreslagna bebyggelsen inom riksintresseområdet.

149. Boende AS

Boende framför att riksintressets västra gräns går längs Blackebergsvägen och inte där det är angivet i planen. I riksintresset Södra Ängby ingår även gatumiljön och boende menar att upplevelsen av riksintresset kommer påverkas negativt på grund av att planen medger ett begränsat antal parkeringsplatser vilket får till följd att gatorna i Södra Ängby kommer användas för parkering.

Boende anser att planen inte har tagit hänsyn till den redan idag rådande parkeringsproblematiken. Vidare upplyser boende om höga trafikflöden på Blackebergsvägen och att det därför rimmar illa med att omforma vägen till gångfartskaraktär. Även kapaciteten i tunnelbanan och även inom barnomsorg och skola är ansträngd och planförslaget leder inte till förbättringar.

Planförslaget kommer begränsa viltets möjligheter att röra sig tämligen obehindrat mellan Grimstaskogen och Judarskogen enligt boende.

Boende känner inte igen den problematisering som beskrivs om en påstådd segregation mellan Blackeberg och Södra Ängby utan lyfter fram goda exempel på att barnen möts i förskolor och skolor samt i fotbollsklubben. Boende ser snarare en risk i att försöka utjämna de socioekonomiska skillnaderna mellan områdena då det kan ske en gentrifiering av Blackeberg vilket skulle leda till att hushåll med lägre inkomster drivs längre bort.

Boende anser att planförslaget är alldeles för omfattande och att den inte tar hänsyn till områdets befintliga värden.

156. Boende BE

Den boende anser att byggelsen är för stor och hög och inte passar in i befintlig miljö. Planförslaget har utökats från ca 500 bostäder till över 900 bostäder. Hänsyn har ej tagits till boende när det gäller trafik och parkering. Inga förskolor är planerade i området, vilket är anmärkningsvärt. Konsekvenserna har ej utretts för större vilt som idag rör sig i den gröna kilen.

En del av bebyggelsen föreslås inom riksintresse, vilket strider mot tidigare utfästelser. För övrigt stödjer den boende Södra Ängbys villaförenings synpunkter.

159. Boende SM och EM

Planförslaget inkräktar på riksintresset Södra Ängby med dess natur, träd och öppenhet som riksintresset präglas av. Kommunen verkar strunta i de kulturella värdena. Omfattningen av bebyggelsen innebär ett förstörande av både Södra Ängby och Blackeberg.

Konsekvensanalysen är undermålig, där man medvetet (?) verka dölja och förkläda det kaos som kommer att bli bestående vid en sådan överexploatering.

Att planera bort bilen är befängd. Blackebergsborna parkerar redan nu i Södra Ängby (SÄ) pga. platsbrist. 950 bostäder med bara hälften garageplatser, innebär hundratals bilar som kommer att parkeras i SÄ. SÄ kommer att bli en enda stor parkeringsplats.

Överbefolkningen blir påtaglig med slitage på grönområden (de som blir kvar), badplatser osv.

Kollektiva färdmedel kommer att vara underdimensionerade i många år (eller för alltid). Vad vi har hört har tunnelbana och bussar redan nått sin maxkapacitet och kan inte byggas ut mer. Vägarna kommer inte att utökas eller breddas, vilket innebär att bilköerna till och från SÄ/Blackeberg kommer förvärras.

Det är omöjligt att likställa området med Annedal. Annedal är en ny stadsdel, SÄ och Blackeberg är ett befintligt område/förort.

165. Boende ST och NPT

Planförslaget kommer att ge konsekvenser för djur, natur, barn och vuxna. De flesta som bor här gör det för att det här finns grönområden med möjlighet till återhämtning och för att slippa storstadsstressen.

Södra Ängby skola (från förskoleklass till nian) har idag klassrum mot Blackebergsvägen där det redan idag går tungtrafik. Byggtiden kommer att innebära ännu större risk för barnen när de tar sig till och från skolan etc. Sprängningar under genomförandetiden är inte heller riskfria och högre bullervärden kommer skapa stress hos barnen. Vi tycker det ska göras en kartläggning av de trafikkonsekvenser som genomförandet innebär för att garantera att barnen ej drabbas. De ska kunna promenera tryggt till skolan.

Vi är inte säkra på att "stadsmiljö" är ett argument som bör användas för att motivera planförslaget, utan det kan snarare provocera. Forskning visar på att naturen har en positiv inverkan på människan. Att det behöver byggas fler bostäder är däremot de flesta eniga om. Södra Ängby som riksintresse har respekterats hittills och bör så fortsättningsvis göras.

Antalet bostäder som planeras kommer att kräva både utbyggnad av gator och garage. Vilda djur som grävling, rådjur, harar och rävar, ses ofta i Bromma och verkar trivas i den gröna kilen. Planförslaget kommer att försvåra djurlivet. För barnen, naturen och djurlivets skull; minska omfattningen av bebyggelsen.

166. Boende CB

Den boende hänvisar till den gällande detaljplanen för Södra Ängby och menar att staden med planförslaget inte agerar i enlighet med den gällande planen/de egna direktiven. Boenden frågar sig om staden alls anser att kulturmiljö är viktigt och menar att bostäder istället kan byggas på industrimark. Boenden framför att kultur har

ökat i attraktionsvärde och att området lockar turister, något som det finns ekonomi i.

Boenden kritiserar förslaget och att det skulle innebära en påverkan på djurlivet, trafiksäkerheten utanför skolan och menar att det är hänsynslöst mot de boende på Mälarbackens vårdboende som skulle få sämre utsikt. Vidare framför boenden kritik mot att staden inte planerar för skolor, och undrar var mark för detta finns.

167. Boende ALU

Boende är kritisk till den föreslagna bebyggelsen som boenden menar är alldeles för hög och för omfattande. Placeringen i naturmark och delvis inom riksintresse kritiserar också.

Illustrationerna är missvisande och modellen över planområdet stämmer inte vad gäller höjderna.

I yttrandet framförs också synpunkter på den planerade in-/utfarten från garaget mot Aroseniusvägen. Förslaget skulle innebära en stor påverkan på riksintresset och skulle dessutom skapa en farlig trafiksituation och ytterligare framkomlighetsproblem.

Trafiksituationen i hela området behöver kartläggas, inklusive tunnelbanan. För få parkeringar är planerade, vilket kommer skapa stress.

Större hänsyn bör tas till den gröna kilen och djurlivet. Ängen bör bevaras med hänsyn till klimatförändringar.

Vidare menar den boende att stängda portar och ökad trafik utanför en skola inte bidrar till ökad trygghet. Boenden anser att argumentet om ökad trygghet och säkerhet inte håller och att trygghet kan skapas med bättre belysning. När det gäller integration så sker den snarare i skolor, via fritidsaktiviteter och på gemensamma grönytor snarare än genom att man bygger fler hus.

Boende anser att projektet är alltför omfattande med totalt ca 950 bostäder, och menar att detta borde återgå till färre bostäder. Den höga bebyggelsen tar inte tillräcklig hänsyn till befintlig bebyggelse.

168. Boende CD

Yttrandet saknade bilaga/innehåll.

172. Boende UE

Boende är mycket kritisk till byggplanerna och framför följande synpunkter.

- Bevara den gröna kilen i ekosystemet!

- Planen tar inte hänsyn till områdets utformning i en miljö som är unik och värd att bevaras för kommande generationer. Livskvalitén försämras när grönområden försvinner. Befolkningsökningen blir större än vad området, som redan är pressat, tål. Vägar, skolor, rekreationsytor och kollektivtrafik klarar inte trycket.
- Parkeringssituationen som redan är svår blir än värre.
- Boenden står bakom Södra Ängby villaförenings synpunkter.

176. Boende IS

Yttrandet saknade bilaga/innehåll.

177. Boende FD

Boende framför att:

- Planerade förtätningsprojekt innebär en för stor påfrestning på området Blackeberg.
- Vi ifrågasätter premissen att Södra Ängby och Blackeberg behöver kopplas samman.
- De nya husen är för storskaliga och massiva i förhållande till befintlig bebyggelse.
- Sociala värden går förlorade om gemensamma ytor byggs bort.
- Värdefulla grönområden byggs bort.

Boende anser att tillräcklig hänsyn inte tagits till hur förtätningen i Blackeberg kommer belasta förskolor, skolor, gemensamma grönområden och tunnelbana. Boende saknar en övergripande långsiktig plan för exploateringen av Blackeberg.

Ett av de uttalade syftena med bygget är att bättre koppla ihop de två stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby. Boende menar att de nya husen och den nya stadsgatan längs Blackebergsvägen (del 1) snarare kommer bli en mur mellan de två områdena. Boende anser att områdena redan idag är sammankopplade då bland annat barnen i områdena går i samma skola och spelar i samma fotbollslag.

Boende anser att planförslaget i sin befintliga utformning inte tar hänsyn till den tidstypiska arkitektur som finns i både Blackeberg och Södra Ängby. Både i storlek och utformning skiljer sig de nya husen från befintlig bebyggelse i området. Befintliga byggnader och gator är mer följsamt anpassade till höjdkurvor och topografi.

Sociala värden går förlorade: Bebyggelsen i Blackeberg består i huvudsak av 3–4 våningshus grupperade kring bilfria gårdar med bevarad naturmark runt husen. Gårdarna och de gemensamma grönområdena bidrar till en social gemenskap och vi-känsla som genomsyrar hela området. Stadsdelen innehåller också ett fåtal medvetet utplacerade punkthus och ett antal radhus. Under de senaste åren har de gemensamma grönområdena i Blackeberg

successivt exploaterats och nya punkthus utan egna gårdar har uppförts. Planförslaget inkräktar på dessa värden enligt boende.

Boende anser att även de områden som i naturvärdesinventeringen inte pekades ut som extra skyddsvärda har ett högt värde för de som bor i område genom att de fungerar som obebyggda gröna rum och passager för både människor och djur.

Boende undrar var gränsen går för hur många förtätningsprojekt som kan genomföras innan man har byggt sönder Blackeberg till oigenkännlighet.

178. Boende BF

Boende skriver att det fanns en tanke om att bebyggelsen skulle anpassa sig och forma sig efter naturen när man byggde Södra Ängby och Blackeberg och att det är betydelsefullt för de som bor i områdena. Blackeberg och Södra Ängby knyts redan idag samman bland annat t-banan vid Islandstorget, skolor och förskolor och fotbollsplanen enligt boende och att den nya bebyggelsen inte skulle bidra till att "bygga ihop" stadsdelarna utan istället utgöra en barriär mellan områdena.

Boende framför att den nya bebyggelsen skulle utplåna stora unika grönområden av högt ekologiskt värde. Boende belyser också kopplingen mellan människors välmående och närheten till naturen. Vidare framförs att de nya husen skulle fungera som en mur för alla djur som rör sig längs den Gröna kilen mellan naturreservaten Judarskogen och Grimsta.

Att bygga inom riksintresseområdet Södra Ängby skulle förstås upplevelsen av området enligt boende.

Skulle detaljplanen byggas skulle det innebära cirka tusen nya bostäder. Boende skriver att det redan idag är svårt att få plats på förskola, skola och i idrottsföreningar och undrar var de nyinflyttade barnen ska gå. Vidare framför boende att det redan idag även är fullt på tunnelbanan vid högtrafik och att även biltrafiken och cykelbanorna är hårt belastade inåt staden.

179. Boende ES

Boende beskriver vikten av de gröna kilarna och att de är oskattbara för människors välbefinnande, den biologiska mångfalden och att de har stora kulturhistoriska värden. I stadens översiktsplan (s.89) finns ett citat som den boende vill lyfta fram: "En livskraftig grön infrastruktur och blåstruktur med rik biologisk mångfald ska upprätthållas och stärkas. Funktioner med regional betydelse för den biologiska mångfalden ska särskilt beaktas."

Boende framför att det i RUFS är tydligt utmärkt att sträckan mellan Grimsta och Judarn är klassad som ett svagt samband i de gröna kilarna och att dessa områden måste tas omhand på ett

genomtänkt sätt för att centrala värden och funktioner ska kunna upprätthållas i hela kilarna.

Vidare framför boende att de planerade byggnaderna längs med Blackebergsbacken kommer att begränsa den gröna kilen, men att den mest kritiska passagen är den mellan Blackebergsbacken och radhusen på Holbergsgatan (område B).

Boende upplyser om att de hus som byggts på Johan Tillanders väg i Ängby Park har begränsat djurlivets rörelsemöjligheter att följa grönområdet längs Mälaren, då det numera bara finns några få meter skog kvar mellan stupet ner mot vattnet och husen. Boende anser att detta är ytterligare en erfarenhet som betonar vikten av att analysera flöden ur ett större perspektiv.

Boende anser att det är brister i handlingarna då det inte finns någonting som beskriver djurlivets rörlighet eller hur planområdet hänger samman med de kringliggande grönområdena.

Slutligen framför den boende att om de nuvarande planerna går igenom minskar kilen till bara några meters bredd och att den då i praktiken försvinner helt och hållet. Boende rekommenderar att i det fortsatta planarbetet lyssna på remissinstanserna Bromma Stadsdelsnämnd, Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Skönhetsrådet och skydda den gröna kilen inför framtiden.

180. Boende KS

Boende framför att de sydligast belägna husen i planområdet skulle spärra den ekologiska kopplingen mellan Södra Ängby och Grimstaskogen och att området även besöks av djur och människor.

Korsningen Blackebergsvägen/Blackebergsbacken har öppna områden på båda sidor av vägen (Blackebergsvägen) med utsikt över Mälaren. Området utgör en naturupplevelse och kontrast mot den urbana miljön vid Islandstorget. Enligt boende skulle de föreslagna husen i område A2 och A3 göra detta område mörkare.

Boende upplyser om att den nya bebyggelsen som föreslås skulle innebära att de hus som byggs blir mer än dubbelt så höga och fyra gånger så stora som husen i Södra Ängby.

I förslaget finns också en infart/utfart till ett garage för 100 bilar mot Aroseniusvägen. Men Aroseniusvägen är en smal gata; en cyklist får inte plats samtidigt som två bilar möts.

Boende skriver att riksintresset innebär att ”området skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön ... grönområdena runt stadsdelen är viktiga delar av den tidstypiska miljön”.

Med de stora husen längs Blackebergsvägens östra sida och utfarten mot Aroseniusvägen upphävs skyddet av denna del av området.

181. Boende TB och AT

Boende framför att Södra Ängby klassades 1987 som riksintresse för kulturmiljövården och den föreslagna bebyggelsen är planerad inom riksintresseområdet (dvs strider mot riksintresset) och tar dessutom inte hänsyn till områdets utformning i en miljö som är unik och värd att bevaras för kommande generationer.

Befolkningsökningen blir större än vad området, som redan är pressat, tål. Vägar, skolor, rekreationsytor och kollektivtrafik klarar inte trycket. För djurlivet är det viktigt att den gröna kilen i ekosystemet bevaras och livskvaliteten försämras även för oss människor när grönområden försvinner.

187. Boende GW och AW

De boende har främst synpunkter på den del av planförslaget som ligger inom riksintresset för Södra Ängby. De anser att bebyggelsen är alltför storskalig och avviker från den småskaliga och likartade villabebyggelsen. Ett genomförande av planförslaget som det ser ut i samrådsskede skulle enligt de boende innebära en påtaglig skada på riksintresset. Vidare har de synpunkter på parkerings- och trafiksituationen. De anser att cirka 0,5 platser per lägenhet är för lite och en redan ansträngd parkeringssituation riskerar att förvärras. De är även emot utfarten från garaget mot Aroseniusvägen som också skulle skada riksintresset. De anser också att solstudien behöver kompletteras med ytterligare tidpunkter. De ställer sig också bakom Södra Ängby villaägareförenings yttrande under samrådet.

191. Boende CL

Den boende framför synpunkter på en besvärlig trafik- och parkeringssituation som riskerar att bli värre. Livskvaliteten riskerar att försämras och djurlivet påverkas negativt om grönområden tas i anspråk för bebyggelse. Befolkningsökningen kommer vara större än vad området tål med avseende på vägar, skolor och rekreationsytor.

193. Boende KV

Boende instämmer i de synpunkter som Södra Ängby villaägareförening har framfört. Boenden menar vidare att planförslaget inte tar hänsyn till den unika miljön. Boenden påpekar att livskvaliteten minskar om grönområdena tas i anspråk och anser att den gröna kilen ska sparas. Vidare framför boenden synpunkter på att områdets skolor, vägar, kollektivtrafik och rekreationsytor inte klarar en större påfrestning som fler boende innebär. Den redan svåra parkeringssituationen blir värre med planförslaget.

194. Boende HR

Den boende räknar upp och kommenterar de stadsbyggnadsstrategier som presenteras för området vid Blackebergsvägen på webbplatsen Stockholm Växer under åtta punkter. Boenden menar att bebyggelsen längs vägen snarare blir en hög barriär likt Berlinmuren, och att ovärderlig natur tas i anspråk. Vidare menar den boende att staden medvetet försökt manipulera och ljuga genom att presentera en felaktig bild av gränsen för riksintresset vid Södra Ängby. Boenden är orolig för den påverkan på djurlivet, naturen och de som bor i området om planerna genomförs. Boenden menar att staden istället kan bygga nere vid cirkulationsplatsen mot Råcksta.

195. Boende TH

Boenden anser att underlaget för planeringen brister och att det saknas en miljöbedömning och ytterligare naturvärdesinventeringar. Det bör inte byggas något i den gröna kilen och/eller så bör detta utredas mer. Det finns även problem med brist på parkering i Blackeberg. Detta leder till att många åker runt för att leta parkering och att många Blackeborgsbor tvingas parkera i Södra Ängby. Det parkeringstal som föreslås för den planerade bebyggelsen är alltför lågt.

203. Boende AJ och BB

De boende anser att Stadsbyggnadskontoret helt bortser från riksintresset Södra Ängby och plan- och bygglagen med det förslag som föreslås. De anser att underlaget och illustrationer i planhandlingarna som visar sektioner med Blackebergsvägen och bebyggelse utmed Börjesonsvägen är felaktiga. De menar att bebyggelsen som föreslås är alldeles för storskalig och att det inte framgår av illustrationerna. Det kommer att upplevas som en massiv vägg för framförallt villorna utmed Aroseniusvägen. De anser också att det planerade garaget utmed Blackebergsvägen och med utfart mot Aroseniusvägen kommer att få stor påverkan på såväl riksintresse som trafiksituationen i området. Parkeringsnormen är också alldeles för snålt tilltagen. Vidare påtalas att den redan ansträngda trafiksituationen och bristen på skolor och förskolor inte nämns i planförslaget. De hänvisar också till tidigare yttrande över planprogrammet 2013.

205. Boende LE och RE

De boende framför att den gröna kilen är viktig av flera anledningar. Den behövs för djurens vandringsmöjligheter, människors välbefinnande och skogen är också viktig att värna för ekosystemets skull. De framför även kritik mot att befintliga parkeringsplatser för Mälarbackens vårdboende tas i anspråk.

Planförslaget kommer också att försämra trafiksituationen och skapa framkomlighetsproblem. Kollektivtrafiken är redan hårt belastad enligt de boende, liksom skolor och förskolor. De undrar hur dettas ska hanteras.

208. Boende LD

Integrationen mellan Blackeberg och Södra Ängby kommer försvåras då plats för lek och umgänge (ex. fotboll, utomhus lek för grannbarn och skolungdomar) på grönytor kommer bytas ut mot lägenheter.

- Befolkningsökningen blir större än vad området, som redan är pressat, tål. Vägar, skolor, rekreationsytor och kollektivtrafik klarar inte trycket.
- Vet vi säkert att dessa påkostade bostäder kommer köpas upp av folk eller riskerar vi att lägenheterna kommer stå tomma p.g.a för höga kostnader/hyror? Är det värt att bygga upp så pass många bostäder som planeras att göras?

Monika Joelsson
planchef

Per Jerling
stadsplanerare